

Українські  
письменники  
в Канаді



Олена Зай-Зародко

**О. Гай-Головко**

**УКРАЇНСЬКІ ПИСЬМЕННИКИ  
В КАНАДІ**

RESEARCH INSTITUTE OF VOLYN

---

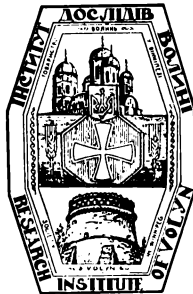
No. 41

Oleksa Hay-Holowko

**UKRAINIAN WRITERS IN CANADA**

**LITERARY - CRITICAL SKETCHES**

VOLUME ONE



Published by Society of Volyn

---

WINNIPEG

1980

CANADA

ІНСТИТУТ ДОСЛІДІВ ВОЛИНИ

Ч. 41

Олекса Гай-Головко

**УКРАЇНСЬКІ ПИСЬМЕННИКИ В КАНАДІ**  
**ЛІТЕРАТУРНО - КРИТИЧНІ НАРИСИ**

ТОМ ПЕРШИЙ



Накладом Товариства „Волинь”

ВІННІПЕГ

1980

КАНАДА

**ОБКЛАДИНКА ВОЛОДИМИРА КУЛИКА**

Авторські права застережені  
*Copyright, 1980, by O. Hay-Holowko*

ЦІЙ КНИЖЦІ УМОЖЛИВИЛА ВИХІД У СВІТ  
ФІНАНСОВА ДОПОМОГА ПРОГРАМИ  
БАГАТОКУЛЬТУРНОСТІ КАНАДСЬКОГО УРЯДУ  
Й УКРАЇНСЬКОЇ КАНАДСЬКОЇ ФУНДАЦІЇ  
ІМ. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА.

-----

THIS BOOK WAS MADE POSSIBLE WITH THE  
FINANCIAL ASSISTANCE OF THE  
MULTICULTURAL PROGRAM OF THE GOVERNMENT  
OF CANADA AND THE UKRAINIAN CANADIAN  
FOUNDATION OF TARAS SHEVCHENKO.



## ПЕРЕДМОВА

*Чомусь у нас увійшло у звичку віддавати належне більш чи менш визначним людям за життя, а мистцям — після їхньої смерті. Це дуже несправедливо. Коли б у стародавніх Атенах чи Римі не було мистців, ми нічого не знали б про греків і римлян, про їхнє життя, звичаї, традиції, дух і культуру. Народи цих країн добре розуміли завдання своїх мистців і тому віддавали належне саме їм за їхнього життя, признаючи для них найпогесніші місця, а під час великих національних свят увінгували їх лавровими вінками.*

*У новітні часи у Франції багатозисленна людська юрба вітала національних поетів і письменників біля їхніх домів, особливо Віктора Гюґо, а англійська королева Єлисавета II у спеціальному зверненні до свого народу в першу згеру віддала данину мистцям, які прикрашують і поліпшують життя людей.*

*Також в Україні наш народ з великою пошаною ставився і ставиться тепер до своїх духових творців, знаючи, як тяжко сугасним мистцям творити великі духові вартості під окупаційною пресією. Тисячі людей приходять на літературні везори, щоб побазити живих письменників і позути з їхніх уст мистецьке слово, виковане в надзвичайній, але тяжкій творчій праці.*

*І в нас у Канаді є мистці, які показують нашу дійсність, не жалюючи на це часу, сили, енергії й часто тяжко зароблених грошей. Досі, захоплені буденністю, ми не віддавали їм належного під час їхнього життя. Але як каже приказка: „Краще пізно, як ніколи”. Отож з глибоким погуттям пошани віддаватимемо належне мистцям, що відійшли від нас, а живих отозимо приязню й любов'ю, як це робили й роблять своїм мистцям народи, що міряли і міряють своє існування мірою вірности.*



*Прибувши до Канади, я вирішив віддати данину канадським поетам і письменникам, тобто, в міру моїх сил, дослідити їхнє життя, літературне формування і творчість (звичайно поза моєю основною працею), і таким чином ознайомити українців і в перекладі наших англomовних співгромадян з українськими літературно-мистецькими здобутками в Канаді. У першу чергу дослідити життя й творчість піонерів, що з їхніх лав одні вже відійшли на вічний спогинок, а інші лагодилися відходити.*

*Незабаром мені вдалося познайомитися з декотрими поетами й письменниками, що готувалися відходити, а також з ближчими сучасниками тих, що вже відійшли. Це дало мені змогу діставати матеріали з першого джерела. З 1959 року я позав публікувати їх у формі літературно-критичних нарисів у Канадійському фармері й Українському голосі.*

*Протягом шістдесятих і сімдесятих років я опублікував кілька десятків таких нарисів, класифікував поетів і письменників за періодами: 1) піонерським; 2) між двома війнами; і 3) по другій світовій війні, додавши до кожного поета й письменника бібліографічні дані й зразки найкращих їхніх творів, дотримуючись у них їхнього стилю, мови ба й, навіть, засом пунктуації. Особливо в творах поетів і письменників піонерського періоду. Це зробив я тому, щоб зацікавлені ранньою українською літературою в Канаді наочно переконалися, на якому літературно-мовному поземі були наші перші творці і їхня творчість. В ході праці перший том (література піонерського періоду) був готовий, другий том (література між двома війнами) наближався до закінчення і третій том (література по Другій світовій війні) був у розпалі дослідницької праці.*

*Нарешті наступив видавничий час для першого тому. Видання його субсидювали: Дирекція Багатокультурності при Канадському Федеральному Уряді (Департамент Державного Секретаря) і Українська Фундація ім. Тараса Шевченка. Тому я сердечно дякую згаданим уста-*

*новам за уможливлення виходу в світ першого тому книги Українські письменники в Канаді з надією скорої зустрічі його з другим і третім томами моєї дослідницької праці.*

*Також дякую п. В. Баланові — працівникові в відділі багатокультурности при Канадському Уряді — за плідні заходи, зв'язані з виходом у світ моєї праці й так само дякую управі Інституту Дослідів Волині, а зокрема д-рові С. Радзюкові й п.п. М. Подворнякові та І. Онуфрійзюкові за її опублікування.*

**Олекса Гай-Головко**



## УКРАЇНСЬКО-КАНАДСЬКИЙ ФОЛКЛЬОР

Перші українські поселенці, або популярно — піонери, привезли з собою до Канади дві найбільші вартості: свої руки й народню усну творчість, яку ми називаємо фолкльором. Оці дві вартості йшли разом під час рубання лісів, викорчовування пнів, будування імпровізованих хатин, розорювання цілини, прокладання залізниць і шляхів. У цих чужих лісах і преріях, у чужому середовищі або й часто без нього, далеко від цивілізації, піонери жили своєю батьківщиною, палахкотливими думками про недавно залишені рідні села, оточення, з тугою за рідними зорями, рожевими ранками й голубими вечорами. І тому в лісах і преріях лунали нечувані досі в цих околицях пісні з Наддніпрянщини, Волині, Галичини, Буковини, Гуцульщини, Закарпаття, Лемківщини й інших закутин України, що знаходилася тоді під різними займанцями.

У цих піснях висловлювалися мотиви історичні, побутово-обрядові, лірично-особисті чи дзюркотливо-веселі коломийкові. В історичних піснях співалося про славні козацькі часи, чумаків, а трохи пізніше про вояків з українських армій, що ними або їхніми сучасниками були піонери. Велику популярність мали побутово-обрядові й ліричні пісні, а також коломийки, які в Канаді не втратили своєї актуальности до сьогоднішнього дня. Коломийок не тільки співали, але й використовували для музики й танців.

Пісні, що їх привезли перші поселенці з батьківщини до Канади, відносяться до завезеного фолкльору. До новоствореного українсько-канадського фолкльору відносяться пісні з канадським змістом. У новостворених піснях часто-густо висловлюється сум і розпука української людини — піонера, який у чужій країні, далеко від своєї батьківщини, у густих лісах, між озерами й ріками, у тяж-

кій щоденній праці розпочав життя своє й своєї родини. Будова нового життя вимагала величезного гарту й витривалости, небуденної одчайдушности й самопосвяти і тому, природньо, народжувалися пісні з таким настроєм і мотивами. Пізніше, коли українські піонери помалу почали вростати в канадську землю, коли їхня любов почала ділитися між Канадою й рідним краєм, то й їхні пісні зазвучали новим звучанням.

В українсько-канадській фолкльористиці, крім пісень, ми маємо невичерпне джерело оповідань, переказів, казок, приказок тощо, які мають для історії української літератури в Канаді велике літературно-мистецьке і пізнавальне значення. Крім того український фолкльор став головним джерелом для творчої праці перших українських поетів і письменників у Канаді.

## ПІСНІ ПРИВЕЗЕНІ ДО КАНАДИ

### **ОЙ, ПИВ БАЙДА**

Ой, пив Байда мед горілоньку  
Та й не день, та й не два, та й не годиноньку.

Престань, Байдо, Байдо байдувати  
Бери свої козаченьки братів визволяти.

Прибув Байда у край бісурманський,  
Почав братів визволяти з неволі турецької.

Прийшов до Байди бісурманський хан:  
Ходи, Байдо, до мене, будеш великий пан.

Бери собі мою гарну доньку,  
Будеш мати дуже гарну чорнобриву жінку.

Не хочу я твою доньку брати,  
Твоя донька бісурманка, не для мене жінка.

Знайду собі дівку українку,  
Буду мати дуже добру, дуже гарну жінку.

(И. Дзьобко. **Чиє то полечко не зоране.** Вінніпег, 1956 р.).

### **ТАМ, ДЕ ТАТРАН**

Там, де Татран круто в'ється,  
По каміннях ген шумить,  
Єсть там дівча, а як зветься --  
Козак знає та й мовчить.

При долині єсть керничка  
В тій керниці б'є вода,  
А дівчина, як зірничка,  
Хорошая, молода.

Як спогляне ясним оком,  
Як ся мило засміє,  
Зараз серцю легше стане,  
А в козака серце б'є.

(И. Дзьобко. **Чиє то полечко не зоране.** Вінніпег, 1956 р.).

### **ДОБРИЙ ВЕЧІР, ДІВЧИНО**

Добрий вечір, дівчино, куди йдеш?  
Скажи мені, серденько, где живеш?  
Хиба би я розуму не мава,  
Щоби тобі правдоньку сказава.

Ой, дівчино, дівчино любенька,  
Чи прийдеш ти на улицу гуляти?  
Не питайся, козаче, чи я,  
Як прийдеш ти на улицу, прийду я.

Ой, дівчино, дівчино любенька,  
Скажи мені чисту правду чия ти?  
Не питайся, козаче, чия я,  
Бо від нинька я буду вже твоя.

(Й. Дзьобко. **Чиє то полечко не зоране.** Вінніпег, 1956 р.).

## ПІСНІ СТВОРЕНІ В КАНАДІ

### **НА ЧУЖИНІ ЗАГИБАЮ**

На чужині загибаю,  
Марно життя йде,  
За родиню споглядаю,  
Ах, де ж вона, де?  
О, мій Боже милостивий,  
Верни м'я домів,  
Най почую ще раз милий  
Звук родинних слів.

(Петро Зварич. „З рідної землі в далекий світ”  
Календар **Українського Голосу**, 1942 р.).

### **ОЙ, КАНАДО, КАНАДОНЬКО!**

Ой, Канадо, Канадонько,  
Яка ти зрадлива, —  
Не одного чоловіка  
З жінок розлучила.

Приїхав в Канаду  
Дуляри числити,  
А тут кажуть мені —  
Йди тайзи носити.

(Я. Майданик. **Вуйкова книга**. Вінніпег, 1930 р.).

### **В ЧУЖІМ КРАЮ**

В чужім краю, в чужім краю  
Марно пропадаю,  
Ніхто мене не пригорне,  
Бо роду не маю.

Як я собі заспіваю,  
То туга щезає,  
Бо то наша коломийка  
Таку силу має.

Ой, шукаю я роботи  
Та й тайзи рахую, —  
Де захопить ніч темненька,  
Там переночую.

Ой, хмариться, дощик іде,  
Ой, хмарно та й хмарно.  
Але ж бо тут, в Манітобі,  
Комарно, комарно.

(О. Івах. „Українсько-канадійське письменство”.  
Календар-альманах **Українського Голосу**, 1960 р.).



## ІВАН ЗБУРА

Іван Збура належить до ранніх українських поетів у Канаді, які почали друкувати свої поетичні твори в американській Свободі в кінці 19-го й у перші роки 20-го сторіччя. Хоч він прожив досить довго, але, після опублікування першого поетичного твору, його ім'я дуже рідко з'являлося в пресі. Проте цей перший твір свідчить нам, що автор мав поетичний хист, але з якоїсь причини не виявив його. У кожному разі про Івана Збуру й його творчість ми мало знаємо й тому він, як і його літературно-творчі сучасники, чекає на свого дослідника.

\*\*  
\*

Іван Збура народився 1860 року в селі Звинячі Чортківського повіту в Галичині. Де він учився і як проводив свої дитячі й юнацькі роки, — пам невідомо. Знаємо лише, що він прибув до Канади 1898 року й почав фермувати поблизу Стар в Альберті. Як він жив і яку мав родину, — цього також ми не знаємо.

Незабаром після прибуття до Канади він опублікував у американській Свободі свого першого вірша „Канадійські емігранти”. Це сталося 2-го лютого 1899 року. З усього видно, що Збура почав писати цього вірша десь у дорозі до Канади, а закінчив його в Канаді. Вірш написано з прихильним почуттям до Канади й, як на той час, — кінець 19-го сторіччя — досить грамотно.

Іван Збура помер 28 жовтня 1940 року в Едмонтоні.

### ЛІТЕРАТУРА

Північне сяйво, Альманах IV. Едмонтон, 1960 р.  
Антологія української поезії в Канаді,  
стор. 7. „Іван Збура”. Едмонтон, 1975 р.

Олекса Гай-Головко. „Іван Збура”. Канадійський фермер, 19 грудня 1977 р.

Іван Збура

## КАНАДІЙСЬКІ ЕМІГРАНТИ

У Кракові в почекальні  
Там ми ночували...  
Приходили до нас пани  
Та й ся нас питали:

Люде, куда ви їдете,  
Куда вам дорога?  
Свій рідний край лишаєте?...  
А бійтеся Бога!

Свій рідний край лишаєте,  
Свої рідні ниви,  
А в Канаду вандруєте,  
В той край нещасливий?

Та ж там ліси, гори, ріки,  
Нема хліба ані дрібки...  
Там будете бідувати,  
Будете з голоду вмирати!

Ось ту пані вже приходить  
Сюда тудя оком водить,  
До жінок приступає  
І вже стала та й питає:

Где ви їдете, жіночки?  
Та ж у вас малі діточки!  
Там їх гади покусають,  
Там вас звірі поз'їдають.

Пощо ж так ся волочите?  
Ви робити не хочете?...  
А пощо ж ви там їдете,  
Таж там з голоду помрете.

Не бороним вам дороги,  
Таж ми не ваші вороги.  
От між собою обрадьтеся,  
В свої села вертайтеся!

Ось ту важний пан приходить  
І цигаро собі ладить.  
Окуляри піднімає,  
Емігранта оглядає.

Patrz pan, taż to bydło, świnie,  
Wszystko umrze, wszystko zginie,  
A w morzu się potopi,  
Wruć się nazad, głupi chłopie.

На се ми відповідаєм:  
Раз вродились, раз вмираєм,  
А назад ся не вертаєм,  
Бо вже місця там не маєм.

Ой верніться, бідні люде,  
Назад із дороги,  
На другий рік дістанете  
Гарнець запомоги.

Ой верніться, бідні люде,  
Хоть вже від границі,  
Дістанете за день жнива  
Один сніп пшениці.

Ой верніться, бідні люде,  
Назад в свої села,  
Панам буде годинонька  
Без вас невесела.

Ой верніться, бідні люде,  
Таж ми ваші браця,  
Таж ми вам крові дали  
З-під самого серця.

Хто нам з лісу нарубає?  
Хто нам з поля позбирає?  
Хто нам ся низько вклонить?  
Що за дябел вас там гонить?

Ой ви, вельможні панове!  
Не морочте нам голови.  
Даремне ваша порада,  
Нам отворена Канада,  
А вам ту повітова рада.

А як вже прийшли вибори,  
В нас зганяли в обори.  
Нас браттями називали,  
Щоб ми на вас голосували.

Але хруні і п'яниці  
За смердячі оселедці  
Вам голоси продавали,  
Вас до сойму вибирали.

Але і ви вже у соймі,  
Були і там неспокійні,  
Собі Польщу будували,  
Нам кайдани готували.

Бодай же вам, приятелі,  
Не снилось ніколи,  
Як нам гірко покидати  
Своє рідне поле!

Щоб ми були не виділи  
Ані ваші очі,  
Як то гірко вандрувати  
З дітьми серед ночі.

Пречистая Діво мати,  
Не дай же нам погибати,

Бідним русинам!  
Через море переплисти,  
А ту в Канаді осісти  
Допоможи нам!

Нещасливий русин там,  
Але все він винен сам,  
Що він низько ся кланяв,  
Панам руки він лизав.

Шапку низько він носив,  
В пана зарібку просив.  
Але подер і капелюх,  
Від роботи вже іспух.

Як день, так і ніч робив,  
Ворогам не догодив.  
Егзекутор з хати брав,  
Жид го хамом називав.

Там нещасний чоловік,  
Гіркий, як хрін, его вік.  
А нам милий ту  
Бівер Крік.

(Канадська Україна, січень 1976 р.).

## МИХАЙЛО ГОВДА

Михайло Говда також належить до ранніх українських поетів у Канаді. Він, як Іван Збура, почав друкувати свої поетичні твори в американській С в о б о д і в кінці 19-го сторіччя. Пізніше його твори час від часу з'являлися в періодичних виданнях, які почали виходити в Канаді. У зв'язку з тим, що Говда, як і інші ранні українські поети й письменники в Канаді, відійшов від нас непомітно, ми маємо дуже скупі відомості про нього й дуже мало можемо сказати про його життя й творчу працю.

\*\*  
\*

Михайло Говда народився 1874 року. До Канади прибув 1899 року з Галичини з села Ветлин Ярославського повіту. Незабаром після прибуття до Канади став на працю в компанії *McCormick*, де також виконував обов'язки перекладача. В 1901 році з Іваном Летавським і Томою Томашевським відкрив у Едмонтоні першу українську хату читальню ім. Тараса Шевченка.

Коли саме Говда почав писати й що саме написав перед своїм приїздом до Канади, — цього ми ще не знаємо. Нам лише відомо, що він опублікував перший свій поетичний твір „Руському народу” в С в о б о д і 31-го серпня 1899 року. Пізніше, в 1905 році, його вірш „До Канади” в перекладі Е. Томпсона опубліковано в бостонській газеті в Америці. Це був перший український поетичний твір, який вийшов у світ англійською мовою.

Михайло Говда був поет лірик. Він писав поезії з почуттям, вкладаючи їх у відповідну форму. Але він мав більший клопіт з мовою, ніж його літературні колеги. Він, як зауважував йому дехто з його сучасників, не звер-

тав відповідної уваги на чистоту української мови й ішов позаду тодішнього правопису.

Михайло Говда помер у 1953 році.

## ЛІТЕРАТУРА

Лист А. Новака до М. Говди. Північне сяйво, Альманах II, стор. 136. Едмонтон, 1965 р.

Михайло Марунчак. Студії до історії українців Канади, том 3, стор. 100. Вінніпег, 1969 р.

Антологія української поезії в Канаді, стор. 8. „Михайло Говда”. Едмонтон, 1975 р.

Олекса Гай-Головко. „Михайло Говда”. Канадійський фермер, 23 січня 1978 р.

## М. Говда

### РУСЬКОМУ НАРОДУ

Пишуть із краю, що мучать нас люто,  
Що і дихнути несила,  
Із усіх боків так нам вже круто,  
Що і страва нам вже не мила.

В села з'їжджають секвестратори  
І тягнуть кожухи з хати,  
Слідять жандарми кожної пори,  
Чи де про збір не чувати.

А прийдуть тії славні вибори,  
Ясніють на місці гвери,  
Хрунів, як бидло, поять з обори —  
Нам друкть виборчі папери!

Ой, горе! горе! слези проліті  
Ніхто вас з лиць не осушить,  
Мов ви для ока людського скриті,  
Мов плач і нікого не взрушить.

Но ні! бо цвітом вже процвітають  
Нижнім борці молодії,  
І на ножі за рудою шукають —  
Не трать, народе, надії!

Будеш, нещасливий, ще панувати  
По всій землі України,  
Перейдеш з підлих хат у палати,  
Лиш не віддайся ти лінії!

(Антологія української поезії в Канаді,  
Едмонтон, 1975 р.)



## САВА ЧЕРНЕЦЬКИЙ

Дехто з дослідників української літератури в Канаді вважає Саву Чернецького за першого українського поета<sup>1)</sup>. Дехто заперечує цьому, вважаючи за першого українського поета Івана Збуру<sup>2)</sup>, а дехто Михайла Говду<sup>3)</sup>. Знаємо також С. Паламарюка, який писав поезії в ті ж часи й можливо щось опублікував з них у С в о б о д і перед тим, як вийшла з друку його „Пісня про Канаду” в збірці Ж у р а в л і. Припускаємо, що крім згаданих у ті ж часи (кінець 19-го й початок 20-го століть) були ще й інші українські пости, які, очевидно, писали й може щось з написаного опублікували в С в о б о д і, тодішній єдиній українській (чи руській, як її тоді називали) газеті на американському континенті. Все це вказує на те, що справа першости українського поета в Канаді не цілком досліджена, що для її встановлення треба обережно переглянути С в о б о д у й її додатки (збірки, календарі й усе, що вийшло з друку) з самого початку. Таким чином першість можна дати тому українському поетові в Канаді, хто перший за датою видрукував свій поетичний твір у С в о б о д і чи в її додатках. А поки ця справа не цілком досліджена, то треба вважати Саву Чернецького за одного з найвидатніших ранніх українських поетів у Канаді.

\*\*  
\*

Востанні роки, а особливо перед святкуванням Сторіччя Канади, наші дослідники української літератури, а також редакції українських часописів у Канаді влаштува-

1) М. Марунчак. „Рання піонерська поезія. До історії української літератури в Канаді”. Новий шлях, 25 лютого й 4 березня 1967 р.

2) Північне сяйво, Альманах IV, 1969 р.

3) Олександр Роїк. „До біографії Сави Чернецького”. Український голос, 5 липня 1967 р.

ли справжні лови на ранніх українських поетів і письменників у цій країні. Це річ зрозуміла: українці, як і інші національності багатонаціональної Канади, хотіли засвідчити, що між нашими піонерами фізичної праці, що прибули сюди, були також піонери праці інтелектуальної, які своїм мистецьким словом допомагали землякам розбудувати їхнє життя, а звідси — розбудувати Канаду. Але ці заходи дослідників і редакцій увінчалися невеликими успіхами. Провідні люди тих часів, що гуртувалися в домітках і церквах, не дуже цікавилися своїми поетами й письменниками. Тому майже за пів сторіччя в Канаді не вийшло з друку найменшої антології, де б у найкоротших рисах було подано біографії перших українських літературних ластівок. Коротка й наспіх зроблена Антологія, яка вийшла у світ 1941 року в Вінніпезі, також випустила їх із своїх сторінок, і тому наші перші літературні ластівки відлетіли з цього світу без біографій.

Така ж доля спіткала Саву Чернецького. До 1967 року ми лише знали звідки й у якому році прибув він до Канади, де зупинився в ній і де пізніше частково провів своє життя. Але ми не знали ні дати його народження, ні дати смерті, а також де і як він помер, і де похований. Лише в 1967 році з'явилися в пресі скупі й подекуди невпевнені доповнення до його короткої й невиразної біографії. Ці доповнення трохи поширили її, але небагато.

\*\*

Згідно з останніми даними<sup>4)</sup> Сава Чернецький народився 1874 року в селі Далешеві Городенського повіту на Станіславівщині, а тепер — у Івано-Франківській області. Де він учився й яку здобув освіту, — цього покищо не знаємо. Припускаємо, що він учився в своєму селі, а потім у Городенці. Відомо нам, що в селі Далешеві його звали „професором”, але не знаємо, чи так звали його в зв'язку з його непересічними знаннями, чи в зв'язку з учителюванням у далешівській сільській школі. В ті ча-

<sup>4)</sup> Олександр Роїк. Там же. Український голос, 5 липня 1967 року.

си могли вчителювати лише ті, що мали закінчену вчительську освіту. Чи Чернецький мав її й чи вчителював, — цього ми також не знаємо.<sup>5)</sup> Нам лише відомо, що 1899 року він виїхав до Канади, оселився в Вінніпезі й почав брати активну участь в українському громадському житті. Також відомо, що він з Кирилом Геником відкрив читальню ім. Тараса Шевченка, членами якої були українці й іншомовні люди. Тому цю читальню звали міжнародньою.

Десь за рік чи півтора (це покищо також не в'яснено) Чернецький виїхав до Сполучених Штатів Америки в Олифант (Пенсильванія) й став там на працю в С в о б о д і, що її видавництво й редакція перебували в цьому місті з 1-го серпня 1900 року. Спочатку він працював складачем у друкарні, а потім у редакції й управі видавництва. З 9-го липня 1903 року С в о б о д а почала виходити в Скрентоні (Пенсильванія), і ми можемо припускати, що він також працював у видавництві й редакції в цьому місті.

У 1904 році Чернецький мабуть таки з Скрентону (Америки) виїхав додому — до рідної Далишеви. Там він хотів залишитися назавжди, щоб учити селян грамоти й між ними вести культурну працю. Тому після приїзду він почав організовувати школи в рідному селі й у сусідніх — Дубках, Колінках і Репужинцях. Ці Чернецького просвітні заходи викликали гнів у місцевого діда Каетана, який звернувся до жандармерії, щоб таким чином позбутися просвітителя, що псує його робочу силу грамотою. Чернецькому вдалося уникнути арешту й за позичені гроші виїхати вдруге й назавжди до Америки.

\*\*

З тодішньої преси нам відомо, що після повернення в Америку Чернецький у 1905 і 1906 роках жив і працював у Нью-Йорку. Потім, у 1907 році, переїхав до Північ-

---

<sup>5)</sup> У своїх спогадах Петро Зварич згадує, що Чернецький „мав укінчений учительський семінар”, але доказів на це не дає. — Український голос, 9 жовтня 1974 р.

ної Дакоти й деякий час перебував у Белфар серед української колонії й належав до Української читальні, до якої здебільшого входили емігранти-євангелісти з Київщини. З одних джерел довідуємося<sup>6)</sup>, що Чернецький був у згаданій читальні членом управи й брав у ній активну участь. Інші джерела вказують<sup>7)</sup>, що він, ставши євангельським проповідником, влаштовував євангельські збори окремо з Нежанковським і Гривняком — його земляками з Галичини. У кожному разі ця справа ще остаточно не досліджена. Але всі джерела вказують, що Чернецький був свідомий українець і самовіддано працював для волі України, хоч довгий час називав себе русином, як у ті часи називали себе українці, що жили під окупацією Австро-Угорської імперії. У ті часи також і С в о б о д а замість „Україна” й „українці” вживала „Русь” і „русини” й називала свою газету: „Часопись для руського народа в Америці і орган Руського Народного Союзу”.

Євангелісти з наддніпрянської України (чи Великої, як її називали в Галичині) здебільшого вживали назву „Україна” й називали себе українцями, і назви „Русь”, „руський” і „русини” викликали в них несмак і підозру, бо по-їхньому ці назви вживали росіяни. Але разом з цим євангелісти з київщини вживали російську Біблію й молилися по-російському, бо, за браком свідомости вважали, що українська мова не надається для релігійних відправ. Це, звичайно не подобалося свідомим галичанам. Тому між українцями з-під різних окупацій були непорозуміння й конфлікти, і Чернецький з розчарування чи іншої причини припинив свою проповідницьку місію й у 1909 чи 1910 році виїхав до Монтани. Там у Гилтедж купив ферму й почав на ній розводити худобу.

Десь у ці часи Чернецький одружився з Євою з родини Свида, але що це була за родина й звідки вона походила, — цього покищо нам невідомо. Перебуваючи в глухій місцевості, далеко від культурних центрів, він не

<sup>6)</sup> Олександр Роїк. Там же.

<sup>7)</sup> А. Лубовий. На батьківщині й на чужині. Видавництво Дорога правди, ч. 10, стор. 64—65. Торонто-Чикаго, 1957 р.

втрачав зв'язків зі своїми земляками й українською пресою. Його поетичні твори з'являються в С в о б о д і, пізніше в Народній волі й тодішніх журналах і календарях. Десь перед 1926 роком у листі до Дубового він між іншим пише таке: „Чую, що ще можу придатися для свого народу пером і словом. Не маю дітей, а за те є в моїй голові повно немудрих ідеалів. Я взяв собі за ціль придбати якнайбільше, щоб опісля ціле майно лишити на народні цілі”.<sup>8)</sup> Ці зв'язки з пресою він мав до 1926 року. Після цього його муза стихла й твори з його ім'ям непомітно зникли з преси. Основною причиною мабуть була економічна депресія в Америці, яка не минула його господарства, а також стан його здоров'я. Після тяжких недуг і операції він помер 3-го вересня 1934 року. Поховано його в Люїсавні на пресвітерському цвинтарі. Його могила лишилася в самотності, далеко від рідного оточення, як і він під час життя був у глушині Монтани.

\*\*

Коли і які саме літературно-мистецькі твори почав писати Сава Чернецький у ріднім Далешеві, — нам невідомо це. Жодного написаного там твору ми покищо не маємо. Але ми абсолютно певні, що він почав творити в рідному селі (не міг же він з нічого відразу стати поетом у Канаді). Тому ми можемо припускати, що він дещо з своїх початкових творів привіз з Далешеві й що вони десь знаходяться, якщо не загубилися назавжди. Звичайно, ці твори були б великою знахідкою для дослідників, а особливо для історії української літератури в Канаді.

У кожному разі Чернецький, ледве ставши на канадську землю, почав писати літературно-мистецькі твори й публікувати їх у С в о б о д і. Почав він одночасно писати й публікувати поезію й прозу виключно з канадською тематикою. Згідно з джерелами, перші його твори з'явилися на сторінках С в о б о д и в 1900 році. До цих тво-

<sup>8)</sup> М. Марунчак. Новий шлях, 4 березня 1967 р.

рів належить оповідання „З глибини пропасти” (з життя ранніх українських поселенців) і вірш „Одна лише калина”. У цьому ж році й мабуть на початку 1901 року він опублікував у С в о б о д і свої чергові поезії також з життя ранніх поселенців у Канаді, а саме: „Два образи”, „Зі зільника Канади”, „Свіжі імігранти” й „Русини в Канаді”.

Оповідання „З глибини пропасти”, один з перших українських прозових творів, опублікованих у С в о б о д і, відзначається реалістичним показом українського піонера й його родини в надзвичайно тяжкій ба й, навіть, безвихідній ситуації. Стиль і мова цього оповідання, як на той час, порівняно вправні і вказують на те, що його автор був більш освічений і мав кращий літературно-мистецький досвід, як дехто з його літературних сучасників і навіть з тих, що прибули до Канади пізніше. Але незрівняно кращими були його поезії. Поперше, він мав найосновніше — поетичний хист і писав свої поетичні твори з надхненням. Подруге, він не вживав у своїх поезіях коломийкової форми, як це здебільшого робили його сучасники й пізніші українські поети. Потрете, його канадські поезії були наскрізь ліричні, написані з глибоким почуттям. З його поезій видно, що він був обізнаний з творами Шевченка й Гете й певну кількість своїх творів написав під їхнім впливом. Але основна біда його була в тому, що майже кожний його поетичний твір був недороблений технічно — був з переходами від однієї стопи до іншої, з ламанням ритму, з густо засіяними неправильними наголосами. З усього видно це пояснюється двома причинами: поет не досить був обізнаний з теорією поезики й також творив свої поезії в прихапку. Прикладом може бути його вірш з циклу Р у с и н и в К а н а д і п.н. „Я хочу додому”, який своїм надзвичайним ліризмом, балядним змістом і розміром трохи нагадує нам гетівського „Лісового царя”:

„Ой, татку мій любий, я хочу додому.  
Збирайся скоренько, вставай!

Хочу розказати дідові старому,  
Який я бачив дикий край...  
Я хочу додому, я хочу додому, —  
Ягід нарвати — черешень!  
Їдмо, — я певне не скажу нікому,  
Що й ти тут плакав цілий день"...  
Тужив хлопчина і плакав тим гірше,  
Що все тут відмінне видав,  
І марнів, і нидів все більше і більше  
Аж тяжко врешті занепав.  
Отець тим зажурився, мати аж ридала,  
Але й все кінчилось на тім...  
Дитина конала — додому бажала,  
Та й вмерла зі згадкою о нім.

Після переїзду до Америки (наприкінці 1900 чи на початку 1901 року) Чернецький чомусь раптово від лірики переходить до сатири й гумору. Причиною цього була мабуть зовсім інша дійсність, інше середовище й інші взаємини в ньому. У досить численному циклі сатирично-гумористичних поезій, які в порівнянні з створеними поезіями в Канаді були технічно вправніші, він часто висміює й навіть жалить усе те, що йому, в новій дійсності, здається ненормальним, а подекуди потворним. Сатиричні й гумористичні поезії, а також фейлетони він писав на різні теми — національні, політичні й побутові. Особливо в них виступав проти москвофілів, які намагалися внести розлад поміж його земляками. Ці нові твори під псевдонімом Сава Чалий, а часом — Далешівський він опублікував у Свободі й Осі (сатирично-гумористичному журналі, що почав виходити в 1902 році). Пізніше він також публікував їх у Шершені, Іскрі, Лисі Микиті, Чікагській іскрі, а ще пізніше в канадському Кадилі.

У 1904 році в Сполучених Штатах Америки вийшла з друку збірка поезій п.н Америка, яка наполовину була заповнена його поезіями. Незадовго після цього Свобода видала першу збірку його поезій п.н. Ве-

села книжечка, яку в 1910 році з доповненням перевидала скрентонська книгарня. Пізніше скрентонська Руська книгарня видала книжку, до якої ввійшли два його оповідання п.н. „Невдалий линч” і „Жіночий язик”.

Під псевдонімом Чалий і Сава Чалий Чернецький писав і публікував свої сатиричні й гумористичні твори довгі роки. І з року в рік зміст цих творів гострішав і з них гумор відступав, а його місце посідала сатира. І не примітивна й беззуба сатира, а така, яку можна поставити разом з клясичними сатиричними зразками. Прикладом цього може бути його сатиричний вірш п.н. „З американських надгробних написей”, що його автор опублікував у Іскрі ч. 1, 1918 року:

„Зглянься, Боже, і над сим —  
Лежить ось ту Хрюк-Максим,  
Жите ціле стукав, хрюкав,  
Крутив, брехав, лизав, нюхав...  
Моліться за ним.

Крім того рив кругом,  
Поводився, наче „бом”.  
Лиш долярки мав за Бога,  
Їм кланявся скільки мога...  
Земля ‘му пером!’

Вище була згадка про те, що після переїзду з Канади до Америки Чернецький відійшов від лірики до гумору й сатири. Ця раптова зміна в його творчості тривала десь до 1904 року, тобто — до його подорожі на батьківщину. Коли він удруге прибув до Америки, то знову почав писати ліричні поезії під досить відчутним Шевченковим впливом. Цей вплив особливо відчувався, коли він почав ставати й незабаром став євангельським проповідником. Для ствердження цього подамо уривок



з його вірша „Псалом 140”, що з’явився в С в о б о д і ч. 33, 1906 року:

„Визволи нас, Боже милий,  
Від людей неправих,  
Від насильних, беззаконних,  
Від катів лукавих —  
Від сих клятих вороженьків,  
Що гострять лиш зуби  
І нагоди ожидають  
До нашої згуби . . .”

Вплив Шевченка також знаходимо й у його пізнішій політичній ліриці. Цей вплив особливо відчувається в вірші „Мусить ясно бути”, який опубліковано в календарі С в о б о д и 1919 року. Подаємо уривок з нього:

„Україно безталанна  
Нещасная мати!  
Усі кати над тобою  
Ласі б панувати  
І розкрадять, і грабити  
Працю твою, ненько,  
І знущатись над тобою,  
Мучити тяженько  
Й неволити дітей твоїх” . . .

Сава Чернецький був під Шевченковим впливом до кінця свого творчого життя й, очевидно, відчуваючи це, він прагнув знайти себе, створити своє власне поетичне обличчя. На це вказує нам низка його самобутніх віршів, а серед них особливо „Новорічна дума” (С в о б о д а ч. 2, 1911 р.) й „Сучасні жовніри” (К а л е н д а р Р у с ь к о г о Н а р о д н о г о С о ю з у в А м е р и ц і 1914 року). Можливо Сава Чернецький створив би власне творче обличчя, коли б передчасно, десь перед 1926 роком, не припинив свого творчого життя.

## ЛІТЕРАТУРА

- А. Дубовий. На батьківщині і на чужині. З історії українських піонерів у Норд Дакоті. Дорога правди, ч. 10. Торонто-Чикаго, 1957 р.
- „Сава Чернецький — перший український письменник у Канаді”. Український голос, 2 лютого 1966 р.
- М. Марунчак, „Рання піонерська поезія. До історії української піонерської літератури в Канаді”. Новий шлях, 25 лютого й 4 березня 1967 р.
- Олександр Роїк. „До біографії Сави Чернецького (1874-1934)”. Український голос, 5 липня 1967 р.
- Північне сяйво, Альманах IV. Едмонтон 1969 р.
- Олекса Гай-Головко. „Сава Чернецький”. Канадійський фермер, 25 лютого, 4 березня, 11 березня й 18 березня 1974 р.
- Петро Зварич. Спомини. Вінніпег, 1976 р.

## Сава Чернецький

### ОДНА ЛИШ КАЛИНА

Усе відмінне, Канадо, у тобі:  
Пташки, рослинність, звірина, —  
Сумно і важко, неначе у гробі,  
І ясна немила ми днина.  
Одна лиш наша, одна рослина  
Прийнялась в тобі — люба калина.  
В лісах, мочарах, у глухій пустині,  
Всюди побачиш корчі калини,  
Єї тут повно-повнісінько всюди,  
Де лиш наш нарід, де наші люди.  
Чужо у місті; вийду у поле,  
Але й там сумно — чужина.  
Простір великий, степи, як море,  
Та сто раз краща вітчизна!  
Тоді щомога у ліс прямую —  
Там є калина, нею люблюсь.

О, любко пісней народу мого!  
Чи й ти за ними приспіла,  
Щоб в часі суму, суму важкого  
Нам сил додати до важкого діла?  
Прийми ж подяку, калино мила,  
Бо лиш ти в горю нас не лишила.

(Український голос, 5 липня 1967 р.).

### РУСИНИ В КАНАДІ

По преріях канадійських  
Вітрець повіває,  
Легко, жваво і свобідно,  
Запори не знає.  
Всюди вільно і просторо,  
Де схоче — полине,  
Що бажає те зділає,  
Де прагне — спочине.  
Кого стрітить — поцілує,  
Увільнить від поту,  
Холодочком обдарує,  
Улегчить роботу.  
Витверезить, розвеселить.  
Одне лиш не може:  
Нещасливим дітям Руси  
Обсушити сльози...  
Вони бідні розкинені  
По великім краю,  
Надаремно Бога просять  
Даремно зітхають.  
Надаремно...  
Біднотою  
Так страшно прикуті,  
Засуджені на затрату,  
Всіми позабуті,

Проливають гіркі сльози  
Річками цілими . . .  
О, Господи, просвіти їх,  
Змилуйся над ними!  
Покарай тих вороженьків,  
Що нас тут загнали,  
Потопи їх у тих сльозах,  
Котрі ми проляли.  
Надішли нам вітрець любий,  
Спокійний, тепленький,  
Щоб осушив наші сльози  
Рясні та гіренькі . . .

(Український голос, 2 лютого 1966 р.).

### Я ХОЧУ ДОДОМУ . . .

„Ой, татку мій любий, я хочу додому.  
Збирайся скоренько, вертай!  
Хочу розказати дідові старому,  
Який я бачив дикий край . . .  
Там песик маленький, тітка Марина,  
Там вуйко Николка зістав.  
Я хочу додому” . . .

Трилітний хлопчина

Так татові свому клептав,  
І нудивсь, і плакав, і не було ради, —  
Ні їсти, ні спати він не хотів;  
А тато недавно прибув до Канади,  
У місті тим часом осів.  
Хотіли забавить, здурити хлопчину,  
Заняти то сим або тим.  
Даремно! — він плакав невпинно,  
Не дався здурити нічим.  
„Я хочу додому, збирайся татку,  
Погляну я там на садок.

Займемо корову на нашу кладку,  
Знайдемо в гаю холодок,  
Де так приємно було нам лежати,  
Де завжди співа соловій,  
Відтак зачнемо черешні зривати, —  
Швиденько збирайсь, татку мій!  
Я хочу додому, я хочу додому, —  
Ягід нарвати — черешень!  
Їдьмо, — я певно не скажу нікому,  
Що плакав ти тут цілий день"...  
Тужив хлопчина і плакав тим гірше,  
Що все тут відмінне видав.  
Марнів він і нидів все більше і більше,  
Аж тяжко нараз занепав.  
Отець тим журився, і мати ридала,  
Але все скінчилось на тім...  
Дитина конала — додому бажала,  
Та й вмерла зі згадков о нім.  
Конвульсія люта й гарячка з нею  
Відняли жите малому,  
Любляче серденько накрили землею,  
Душа ж понеслась додому.

(Український голос, 2 лютого 1966 р.).

### **З АМЕРИКАНСЬКИХ НАГРОБНИХ НАПИСЕЙ**

Зглянься, Боже, і над сим —  
Лежить ось ту Хрюк-Максим,  
Життя ціле стукав, хрюкав,  
Крутив, брехав, лизав, нюхав...  
Моліться за ним!

Крім того рив кругом,  
Поводився наче „бом”.  
Лиш долярки мав за Бога,  
Їм кланявся скільки мога...  
Земля 'му пером!

## ЧИ МАЛО ТАКИХ

Ой, знав я раз Руснака,  
Що боявся гусака.  
По-словацьки розмовляв,  
По-мадярськи проклинав,  
Й не знав добре неборак,  
Хто він — качур чи гусак?  
Не питайте, як зовесь,  
Звідки рід його бересь —  
Із великих чи з малих?  
В нас чимало є таких.

(Український голос, 2 лютого 1966 р.).

## ПЕТРО ЗВАРИЧ

Петро Зварич написав перший свій поетичний твір 1900 року, незадовго після приїзду до Канади. Можливо після того він написав інші твори, але вони, здається, ніколи не вийшли в світ. Пізніше він почав писати спомини й під цією назвою друкувати з них уривки. Також під цією назвою його спомини вийшли окремою книжкою 1976 р.

Петро Зварич брав активну участь в українському громадському житті в Канаді. Був грамотний, свідомий і спостережливий, багато знав про життя й події з піонерських часів і вміло висвітлив їх у своїх споминах. Тому його Сп о м и н и будуть дуже цінним матеріалом для дослідників тутешньої української історії й літератури.

\*\*  
\*

Петро Зварич народився 1877 року в селі Тулова Снятинського повіту в Галичині. Вчився в триклясовій сільській школі, розрахованій на шість навчальних років. В тодішній час у школі вчили звичайно абетки чи етимології, як тоді називали її, а також церковно-слов'янського письма, яке звали кирилицею. Малий Петро опанував одне й друге, не зважаючи на те, що в шкільні роки він пропустив дуже багато лекцій. Це сталося тому, що він відвідував школу лише зимою, а весною й літом пас на полонинах худобу. На пасовищі завжди заглядав у книжку, а ввечорі, згідно з угодою між батьками й учителем, здавав йому лекції.

Навчаючись у триклясовій школі й випасаючи худобу, Петро також знаходив час, щоб учити сусідів, літніх людей, читати й писати. Цією своєю „вчительською” працею він зробив у своєму селі великий культурний поступ.

Оцінюючи Петрові успіхи в навчанні, батько почав використовувати його в господарстві й плянувати на сво-

го наслідника. Але інакше дивився Петро на це. Крім нього ще було четверо дітей і він бачив, що після поділу батьківського господарства, йому майже не лишиться нічого. Отож йому треба було забути про господарювання й продовжувати свою освіту, з чим батько, звичайно, не погодився б.

Одного дня, коли нікого не було в хаті, Петро зібрав свої книжки, кинув шматок хліба й сала в торбу й непомітно подався в Снятин до Виділової школи, як тоді називали її. Десь за кілька днів про свій задум і місце перебування він сповістив своїх батьків, і ті мусли з ним погодитися. У цій школі він мав великі матеріальні труднощі, але, не дивлячись на них, він закінчив школу з успіхом 1892 року.

\*\*  
\*

У цьому ж році восени батьки відвезли його вчитися до української гімназії в Коломиї. Також і там він перебував у тяжких матеріальних умовах, тому після лекцій мусів підробляти на прожиття. У гімназії провчився п'ять років, закінчивши її в 1897 році. В травні 1899 року він здав екстерно матуру у Львові. Цього ж року Петра Зварича покликали до австрійської армії, де він пробув рік у військовій школі й повернувся додому в чині старшини.

У своєму селі він активно працює на громадській праці й стає членом Радикальної партії. Австрійська поліція починає переслідувати його й його родину. В цей час у нього й його батьків з'являється думка про виїзд до Канади. Ця думка незабаром здійснюється — 3 березня 1900 року родина Зваричів виїжджає до неї. У квітні цього року Зваричі прибувають до Вінніпегу й від'їжджають з нього до Едмонтону.

В Едмонтоні Зваричі вирішують узяти землю під ферму на сході від цього міста коло Едни. Закупивши потрібне сільсько-господарське знаряддя й поживу, вони



відїджають туди. Продовж кількох днів вибирають відповідну землю й починають господарювати.

\*\*

Петрів батько, швагер і Петро, розбудувавши свою оселю, назвали її Коломиєю. Петро мріяв збудувати гарні будинки, а для цього треба було йти на заробітки. Тому весною 1901 року він виїхав до Едмонтону й працював там на різних роботах. Наприкінці 1901 року виїхав до Бритиш Колумбії й працював у шахтах нікелю, міді й золота. На цих працях він заробляв непогано, але думав знайти кращий заробіток.

Якраз у той час (в кінці 19 й на початку 20 століть) знайдено на Алясці й Юконі золоті поклади й у зв'язку з цим поширилася між людьми в Америці й Канаді т. зв. золота гарячка. З обох країн люди почали сунути на Аляску й Юкон за „легкою” здобиччю, і Петро Зварич подався з ними. На Клондайку йому пощастило. Він заробив добрі гроші, повернувся на свою ферму й узявся здійснювати свій недавній задум. Разом з розбудовою господарства, він відкрив крамницю й при ній — пошту. 2 лютого 1904 року одружився з Марією Федорковою.

Літом 1904 року він став канадським громадянином. Цього ж року здав іспит на інженера парової сили й дістав дозвіл обслуговувати парові котли й машини. Таким чином він обслуговував парову молотарку на фермах і разом з тим навчав молодих хлопців користуватися нею. Крім праці на фермі він багато вдіяв часу громадській праці, брав активну участь у виборах послів до парламенту. Це дало можливість провінційному уряду звернути на нього увагу й уряд призначив його опікуном дичини, а пізніше, 1907 року, перекладачем у пересувній рільничій школі. Восени 1906 року Петро Зварич переїхав з ферми до містечка Вегревил і дуже багато вдіяв часу для відкриття на фермах шкіл і за контрактом будував для них будинки. Того ж року він увійшов у склад директорів, які наглядали за побудовою місцевого шпиталю. Також ба-

гато вклав часу, праці й грошей у будівництво місцевої церкви.

Серед тогочасних людей Петро Зварич мав унікальне значення й тому на довгий час вписав своє ім'я в історію українських піонерів у Канаді.

\*\*

Чи Петро Зварич писав щось і друкував на батьківщині — цього ми покищо не знаємо. Нам лише відомо, що в червні 1900 року, після прибуття в Канаду, він висловив свої думки, спостереження, зацікавлення й потреби на папері й опублікував їх в американській С в о б о д і.

Десь недовго після цього, відчуваючи тяжку самотність у дикому оточенні на фермі, він пише віршованого листа до своєї сестри Катерини в Тулову:

Стоїть буда серед лісу  
При ній гражда з осичини.  
Край ліса в долині  
Віз, плуг і дві машини.

Стоїть собі на самоті  
Сама одинока,  
Кругом душі ні одної —  
Тишина глибока.

Тихо, сумно, наче в гробі  
Кругом нич не чути,  
Ні голосу соловейка,  
Ані пісні — нути.

Лиш комарі ненаситні  
Хмарами літають,  
Всюди пхаються влізливо  
Та й кров випивають . . .

— — — — —  
Кожний сумний, непривітний  
Ходить та й думає

Про Вітчизну; а Канаду  
Тяжко проклинає.

Ой, Канадо, Канадонько,  
Бодай ти пропала,  
Щось нас сюди завабила,  
А тут так скарала.

Гірко нам у сій Канаді  
З початку в недолі,  
А ще гірше було в краю  
У ляцькій неволі.

Тут ми колись доробимось,  
Заживем в достатках,  
Під час, коли наші браття  
Біднують в нестатках.

Бо в Канаді землі досить,  
Є ліси і трави,  
Буде на чім доробитись,  
Коб лиш сили стало.

Тут свобода й усі рівні,  
Нема пана й хлопа,  
Ні жандармів, ревізорів,  
Ні межі, ні плота.

Цей уривок з віршованого листа під назвою *Моїй любій сестрі*<sup>1)</sup> свідчить про те, що Петро Зварич мав творчий хист, був освічений і непересічно знав рідну мову й на той час добре володів нею. Також з цього уривку видно, що автор був ознайомлений з поетичним доробком українських і, можливо, німецьких поетів (бож

---

1) Згідно з свідченням Зваричевої сестри Катерини та його приятелів і земляків, віршований лист „Моїй любій сестрі” опубліковано в ті роки в одній з газет у Галичині, а також деклямовано й співа-но як пісню.

також володів німецькою мовою), а звідси — з технікою віршування..

Петро Зварич їхав до Канади з великим захопленням. Але зіткнувшись з її дійсністю, він, як і більшість його сучасників, був приголомшений нею й ніяк не міг звикнути до неї. Проте, це тривало не довго, лише перші дні. Порівнюючи Канаду з поневоленою батьківщиною, він побачив, що тут, у Канаді, він і його сучасники мають найбільшу людську цінність — волю й тому можуть вільно будувати своє життя. З цим почуттям він завзято взявся до праці й у подальшій тяжкій час багато своїх земляків повів за собою.

Цей тяжкий час — час востання перших українських емігрантів у канадську землю — Петро Зварич дуже вдало й кольоритно відбив у своїх Сп о м и н а х, які 1974 року були опубліковані в У к р а ї н с ь к о м у г о л о с і, а 1976 року вийшли в світ окремою книгою.

## ЛІТЕРАТУРА

Петро Зварич. С п о м и н и. Вінніпег, 1976 р.

Олекса Гай-Головка. „Петро Зварич”. К а н а д і й с ь к и й ф а р м е р, 6 лютого 1978 р.

## Петро Зварич

### МОЇЙ ЛЮБІЙ СЕСТРІ

Катерині Лепчук

В с т у п :

В далекій чужині, в самітній пустині  
На скрині сі вірші складаю,  
І тобі, сестричко, дорога Катрусько,  
Із чужини від родини вістку посилаю.

П о е з і я :

Стоїть буда серед лісу,  
При ній гражда з осичини,  
Край ліса в долині  
Віз, плуг і дві машини  
(Косарка і грабарка).

Стоїть собі на самоті,  
Сама одинока,  
Кругом душі ні одної —  
Тишина глибока.

Тихо-сумно, наче в гробі,  
Кругом нич не чути,  
Ні голосу соловейка,  
Ані пісні-нути.

Лиш комарі ненаситні  
Хмарами літають  
Всюди пхаються влізливо  
Та й кров випивають.

А з-під ліса голос дзвінка  
За вітром несеться,  
Там корова за корчами  
На траві пасеться.

Що за буда, що за речі,  
Звідки се прибуло?  
Та ж ту тому тиждень назад  
Нічого не було.

Чи ту чернець-богомалець  
Від людей сховався?  
Чи індіян з манатками  
Сюди заблукався?

Ані оден, ані другий  
Тут не проживає,  
То Йван Зварич із Тулови  
Фарму зачинає.

Та з нагоди Свят Зелених  
Нема єго дома,  
Бо поїхав до родини  
Звідать чи здорова.

Бо родина у комірнім  
Трийцять миль від дому,  
Що они там поробляють,  
Незвісно нікому.

А з ним і сестра Єлена  
Пішла в рідню свою.  
Оставсь лише самий Петро  
В буді сиротою.

Сидить собі та й думає  
Про край, про родину,  
Про товаришів і знакомих,  
Про рідну хатину.

Сумно, тяжко 'му на душі,  
Жаль серце стискає,  
Як все собі, що минуло,  
В думці пригадає.

Світлі часи в гімназії  
Та службу при війську,  
Про вакації веселі,  
Про забаву міську.

Все те, мов сон, промайнуло,  
А він не стямився,

Як в Канаді на самоті  
В буді опинився.

Тут для него гірка доля,  
Роботи без міри,  
Бо батько скалічив ногу  
Встать не має сили.

Він із швагром разом з сонцем  
В ліс ся вибирають,  
Кладуть окур від комарів,  
Дерева стинають.

А дерево досить грубе,  
Тяжко 'го рубати,  
А ще тяжче 'го на стіни  
Високі здіймати.

Білі руки, що так скоро  
Пером поводили,  
Почорніли, обгоріли,  
Струпами ся вкрили.

Розвилися і попухли  
Від тяжкої роботи,  
Вночі терпнуть, болять страшно,  
Додають гризоти.

Ціле тіло, мов оббите  
Болюче й криваве,  
Коле в плечах, болять крижі,  
Лупають сугави.

Чівка, колись зачесана,  
Тепер занедбана,  
А твар, колись біла, гладка,  
Також обідрана.

Сидить собі бідолашний  
Мовчки та й думає,  
Потім встає, усміхаєсь  
Та й у ліс чвалає.

Ту нарубав осичин  
Й червоної калини  
Та й умаїв сумну буду  
Проти святой днини  
(Зелені Свята).

Нарешті сів біля скрині  
Та й став лист писати,  
Щоб сестрі Катрусі в краю  
Вісточку подати.

Про подорож через море,  
Про їзду на суші,  
Про клопоти серед багнів,  
Комарі та воші.

Ще й коросту описав він  
Що всіх ся вчіпила,  
Гноїть руки, свербить в пахах,  
Що й знести не в силі.

Кожний сумний, непривітний  
Ходить та й думає  
Про вітчизну; а Канаду  
Тяжко проклинає:

Ой, Канадо, Канадонько,  
Бодай ти пропала,  
Щось нас сюди завабила,  
А тут так скарала.

Гірко нам у сій Канаді  
Спочатку в недолі,



А ще гірше було в краю  
У ляцькій неволі.

Тут ми колись доробимось,  
Зажием в достатках,  
Під час, коли наші браття  
Бідують в нестатках.

Бо в Канаді землі досить,  
Є ліси і трави,  
Буде на чім доробитись  
Коб лиш сили стало.

Тут свобода і всі рівні,  
Нема пана й хлопа  
Ні жандармів, ревізорів,  
Ні межі, ні плота.

Нам тут сумно за ріднею,  
Що там так караєсь,  
Жо їй жиди і поляки  
Шкіру обдирають.

Нас кусають лиш комарі  
Та їх мож прогнати.  
В краю кровцю висисають  
Здикутники кляті.

Нам ту скучно без родини  
В чужій сторононці.  
Пішли ж, Боже, щастя-долю  
Нашій родинонці.

Дай їм волю, дай їм долю,  
Дай краще прожити,  
Молим тебе, милий Боже,  
І будем молити.

(Спомини, Вінніпег, 1976 р.).

## СИМОН ПАЛАМАРЮК

Симона Паламарюка ми також зараховуємо до групи раних українських поетів у Канаді. Він опублікував перший свій твір у 1904 році, кілька років після опублікування творів Збури, Говди й Чернецького. Цей перший твір мабуть був і останнім його твором, бо після нього, здається, він не опублікував нічого. Що сталося з автором і чому він обірвав свою літературно-творчу працю, — це покищо невідомо. Але навіть у своєму єдиному поетичному творі він відбив тодішній настрій, який існував серед перших українських емігрантів у Канаді.

\*\*

Про Паламарюкове життя-буття ми знаємо дуже мало. Нам лише відомо, що він походив з Буковини. Коли він народився, де саме, яку мав освіту, як формувався й коли прибув до Канади, ми покищо цього не знаємо. Нам також невідомо про його творчу працю. Знаємо лише, що 1904 року в збірці *Ж у р а в л і* — додатку до *С в о б о д и*, що виходила тоді у Скрентоні, з'явилася друком його „Піснь про Канаду”. У цьому досить довгому вірші автор змальовує тяжке становище українських емігрантів у Канаді. Він пише:

„Ой, ти земле канадська  
Чос така сумненька?  
Нігди звона не чувати, —  
Доленько тяженька.

Ой, зазвонив на стації  
Звінок тонесенько,  
Заплакали емігранти  
Дуже голосненько.”

Зміст цього вірша автор уклав у коломийкову фарму й написав його досить відсталою мовою. Тому цей єдиний його вірш стоїть на низькому літературному й технічному рівні й має для нас лише пізнавальне значення.

#### ЛІТЕРАТУРА

Українські народні думи та історичні пісні. Київ, Академія Наук УРСР, 1955 р.

„Піснь про Канаду”. Український Голос, 5 липня 1967 р.

Антологія української поезії в Канаді. Едмонтон, 1975 р.

#### С. Паламарюк

#### ПІСНЬ ПРО КАНАДУ

В Виніпегу дорожечка  
Ковбочками вбита,  
Ой, мав же я Великодні  
Дуже сумні света.

Як в неділю ранесенько  
Звони зазвонили,  
Заспівали „Христос воскрес”,  
Церкву обходили,

Я сирота гірко сплакав  
Та й собі думаю:  
Ох Боже мій милостивий  
Як то в старім краю!

Молодіж си посходила  
Весело си грає,  
А мені тут молодому  
Сердце си вриває.

Коби море не глибоке  
Та й фалі не били,  
Були бим си в Великодні  
Света посходили.

Та й коби то крильця мати,  
Та й вгору злетіти,  
Відвідав бих за сестричку  
Та й за її діти.

Та й коби то крильця мати  
Я би та й полинув  
Відвідав бих сиротина  
Всю свою родину.

Я годину тут заплачу,  
Годину співаю,  
Коли ж бо я щогодини  
Сумне серце маю.

Я годину тут співаю,  
А годину плачу,  
Та вже ж я вас мої брати  
Нігде не зобачу.

Ой, ти землі канадская  
Чос така сумненька?  
Нігде звона не чувати —  
Доленько тяженька!

Ой, зазвонив на стації  
Звінок тонесенько,  
Заплакали емігранти  
Дуже голосненько.

Плачуть жінки, чоловіки,  
Де їм тепер дітись,

Плачуть всюди емігранти  
Й дрібненькі їх діти.

Плачуть всюди емігранти  
Сльози проливають,  
І на своїх татів, мамів,  
Тяжко нарікають.

В нас Великдень такий красний  
Як гай зелененький,  
А в Канаді сніги, леди,  
Вітер студененький.

У нас Света Великодні,  
Як мак, процвітають,  
А в Канаді сніги, леди  
До сонця сіяють.

Ой, Канадо, Канадочко,  
Канадо, небого,  
Зрадила ти в Буковині  
Газду не одного.

Ой, Канадо, Канадочко,  
Яка ж ти зрадлива,  
Не з одного господаря  
Тут драба зробила.

Ой, Канадо, Канадочко,  
Та й ти Манітобо,  
Жиє в тобі руський нарід  
Як тая худоба.

Ти Василю Паланюку,  
Приятелю рідний,  
Ни йди, ни йди до Канади,  
Бо будеш облудний.

Маєш поле, маєш діти,  
Маєш красну хату,  
Най ти Пан Біг помагає  
Файно газдувати.

Ой я до вас мої братя  
Крізь лист промовляю,  
Та жи в нашім старім краю  
Як у Божім раю.

В нас у краю по садочках  
Скрізь птички співають,  
А в Канаді лиш комарі  
Як гаде кусають.

Тут гадали наші люди,  
Що будуть панами,  
А вони тут на роботу  
Всі ідуть з торбами.

Ой тут наші руські люди  
З фармів не вживають,  
Лишень ходять по Канаді  
Роботи шукають.

Ой Боже мій милостивий,  
Матінко Христова,  
Комарі ми стяли шию,  
Як бурак червона.

Ой Канадо, Канадочко  
Яка ж ти немила,  
Бодай жис си, Канадочко,  
Нікому не снила.

Ой тут в літі дні горячі  
І сонечко гріє,

На другий день мороз свисне  
Аж земля біліє.

Ой тут в літі дні горячі  
А ночі студені,  
Через то тут наші люди  
Ходять засмучені.

**(Український голос, 5 липня 1967 р.).**

## ТЕОДОР ФЕДИК

Теодора Федика також можна вважати за одного з перших поетів українського красного письменства в Канаді, бо він виступив на літературно-мистецькому полі десь після 1905 року. Свої поетичні твори п.н. Пісні імігрантів про Старий край (Пісні про Канаду і Австрію) він видав окремою збіркою в 1908 році. Отож його збірка була однією з перших літературних ластівок, що започаткувала в Канаді вихід у світ літературно-мистецьких творів окремими книжками.

\*\*

\*

Теодор Федик народився 1873 року в селі Угринові Горішньому Станіславівського повіту в Галичині. Закінчив сільську народню школу й потім учився в Станіславівській гімназії, але несприятливі матеріальні умови не дозволили йому закінчити її. Пізніше він учився дяківства. До Канади прибув 1905 року і працював на різних роботах. У цей час він почав писати свої пісні, а також збирати їх серед українців-емігрантів. Ці пісні стали основою вищезгаданої збірки.

Автор писав свої пісні коломийковим розміром на емігрантські і „старокраєві” теми. Наприклад:

Як я з дому вибирався,  
То було у марту.  
Вся родина заплакала  
З того мого жарту.

І далі:

Будь здорова, родинонько,  
Ви мої сусіди;  
Не з гаразду я це роблю,  
Лиш з своєї біди.

(З „Пісні першої”).



Отакий приблизно вигляд мали його пісні. Як бачимо, вони не блищали ні мудрістю, ні технічною вправністю, ні мовою. Але у свій час ця збірка пісень саме своєю невибагливістю виповнила духову прогалину здебільшого серед невибагливих читачів, вийшовши у світ шістьма накладами.

Теодор Федик помер 1949 року.

## ЛІТЕРАТУРА

- Антологія українського письменства в Канаді, стор. 7. „Теодор Федик”. Вінніпег, 1941 р.
- С. Ковбель. „Теодор Федик”. Пропам'ятна книга Українського народного дому у Вінніпегу, ст. 605. Вінніпег, 1949 р.
- О. Івах. „Українсько-канадійське письменство”. Календар - Альманах Українського Голосу, ст. 157. Вінніпег, 1960 р.
- О. Гай-Головко. „Теодор Федик”. Канадійський фермер, 13 лютого 1961 р.

## Теодор Федик

### ПІСНІ ІМІГРАНТІВ ПРО СТАРИЙ І НОВИЙ КРАЙ

#### ПІСНЯ ПЕРША

(Уривок)

Як я з дому вибирався,  
То було у марту.  
Вся родина заплакала  
З того мого жарту.

Як лишав я рідне село,  
Було мні тяженько;  
Я прощався з ріднов землев,  
З моєв ріднов ньєков.

Будь здорова родинонько,  
Ви мої сусіди;  
Не з гаразду я це роблю,  
Лиш з своєї біди.

Будь здорова рідна церкво,  
Мила наша мати.  
Я не знаю чи ся верну  
До тебе вмирати.

Прощай мені рідне село,  
І ти рідний краю;  
Чи поверну я до тебе,  
То ще сам не знаю.

Як прийшлося в Станіславі  
До кляси сідати,  
Заплакали брат і сестра  
Йї моя рідна мати.

А студенти станіславські  
Наробили крику,  
Заспівали піснь прощальну  
В дорогу далеку.

Як узяв трен з Станіслава  
В дорогу рушати,  
То такий ми жаль зробився  
Туй туй ся вертати.

Але я собі помислив:  
Та на Божу волю,  
Їду про встид, не вернуся,  
Хоть би і в неволю...

(Уривок з „Пісні першої” та інші уривки з пісень  
подано зі збірки Т. Федика **Пісні імiгрантiв...**  
Вiннiпег, 1927 р.).

## ПІСНЯ ТРИНАДЦЯТА

(Уривок)

Ой, родичі мої милі,  
Що мишлю робити?  
Хочу іти до Канади,  
А вас полишити.

Я вас лишу в Старім краю,  
Сам їду в Канаду,  
Там зароблю троха грошей,  
А може пропаду.

Ой, пішов я до старости  
Паса вибирати,  
Моя жінка молоденька  
Взяла жалувати.

Не їдь милий чоловіче,  
Будеш бідувати,  
Як поїдеш до Канади,  
Будеш жалувати.

Ой, велося то до року,  
Йти й не йти гадаю,  
Аж прийшлося вже до того,  
Що ся вибираю.

Вибираюсь я сумнений  
В далеку дорогу.  
Ой, зійшлася вся родина  
До мого дому.

Попрощався я з родинюв  
Та й сиджу на возі,  
Обілляли мене з жалю  
Дрібненькії сльози.

Виїхав я поза село,  
Низенько вклонився,  
Прощай мені громадонько,  
Можем з ким сварився.

І ти прощай родинонько,  
І родичі милі,  
Бо така вже воля Божа —  
Розійдемося нині.

Прощай мені моє село  
І ти церков-мати,  
Господь знає чи я верну  
До тебе вмирати...

## **ПІСНЯ ДВАДЦЯТЬ ДРУГА**

Приїхав я до Канади,  
Щоб що заробити,  
Щоби свою лиху долю  
Троха поліпшити.

А в Канаді добре бути,  
Добре панувати,  
Мушу їсти сам варити  
І сам шмаття прати.

А в Канаді добре бути,  
Добре панувати,  
Як зароблю троха грошей  
Й то тра на трен дати.

Так в Канаді гроші круглі,  
Як в старому краю,  
Тиждень ношу їх в кишені  
На другий не маю.

Кожний скаже, що такого?  
Певно пропиває,  
Приїдь сюда то пізнаєш  
Где ся гріш діває.

Нема грошей у кишені  
Мусить бідувати,  
Мусить тиждень іти пішки  
Роботи шукати.

Тут в Канаді на фармах  
Так народ панує,  
Першу річ на господарство  
Фузію купує.

Як би фузії не купив,  
То би не міг жити,  
Бо би не мав чим від себе  
Звірину гонити.

Всякі злидні є на фармах,  
Ще одна причина,  
Як дитина му ся вродить  
Пять літ не хрещена.

Нема кому охрестити,  
А далеко нести,  
І так воно нехрещене  
Мусить далі рости.

Ой на фармах добре бути,  
Добре панувати,  
Тра голову від комарів  
В мішок завивати.

Тут вже народ привикає  
На усякі муки,

Бо тут комарі кусають,  
Як які гадюки.

Ой на фармах нашим людям  
Жити не согірше,  
І звірини є доволі,  
Комарів найбільше.

Ой не раз він заспіває,  
А не раз заплаче,  
Бо він краю рідненького  
Уже не побаче.

Правда, що тут є фермері,  
Що си живють гойно,  
Уже він так не бідує,  
Є всего довольно.

Бо він борше тут заїхав,  
Та взяв добру фарму,  
Хоть зразу він набідився,  
Але не на дармо.

За то тепер він панує  
І гроші шпарує,  
Бо він має землю красну  
Вже ї не корчує.

До такого добре піти,  
Грошей заробити,  
Бо від ночі тра до ночі  
Тяженько робити.

Робив і я у фермера,  
Мушу оповісти,  
Як би не тая калина  
Не мав би що їсти.

Через калину баби в літі  
Спідниці подерли,  
Якби в зимі ї не мали  
З голоду б померли.

Приїхав я до фермера  
Аж в зимі в гостину,  
Не їв ніц що іншого  
Лиш одну калину.

Ще й за тое зачав мені  
Грубо рахувати,  
Бо за місяць двацять кортів  
Казав нарубати.

Ще й на тім ся не скінчило  
Ті корти робити,  
Ще тра було їх худобу  
До дня обходити.

Три місяці я так робив  
Від ранка до ранка,  
Нім він дістав з Вінніпегу  
Знову емігранта.

Дав мені чек аж до банку  
На десять долярів,  
Аж так я ся з тяжков бідов  
Відрізав фермерів.

Котрий такий еше фермер  
Най то прочитає,  
Як дістане емігранта  
Най ся не знущає.

Бо емігрант тут не знає  
Як ся обходити,

Бо не знає де є ліпше,  
Де тяжче робити.

Не гнівайся фармерику,  
Що тут так ся пише,  
Ой не один у фермерів  
І здоровля лише.

Як возьме го до роботи  
Ліси корчувати,  
То він мусить як чорний віл  
Тяжко працювати.

Ой кінчу я ті гаразди  
Кінець мого стиха,  
Історію про фермерів  
Кінчу вже до лиха.



## АПОЛІНАРІЙ НОВАК

Аполінарій Новак мабуть один із письменників першої генерації в Канаді, який усе своє життя працював у жанрі короткого оповідання. Можливо він пробував своє перо і в інших жанрах, особливо в поезії, але такі твори, здається, ніколи не з'являлися друком під час його життя, а також після його смерті. Але Аполінарій Новак зробив досить помітний слід в історії української літератури в Канаді своїми оповіданнями, які для нас мають певне пізнавальне значення.

Як людина він відзначався поміркованістю, ніжністю й невичерпним джерелом шляхетности й людяности, чого в наш зматеріялізований час так бракує. У своєму житті він ніколи не вживав самохвальства й дешевим коштом не пнувся до популярности. Авторів цих рядків довелося певний час із ним співпрацювати й у мене завжди лишилися найкращі думки й спогади про цю людину, немов би затінену від сонця й людей, але досить помітну для історії.

\*\*  
\*

Наш шлях засіяний головоломними парадоксами. Ми часто хвалимося нашою поетичністю, музичністю і образотворчим мистецтвом, а їхніх творців не добачаємо, часом ціле життя. Більше того, — наше оточення чомусь відгородило себе від мистців китайським муром, а в першу чергу ті, які сидять на високих щаблях суспільно-громадської драбини. На літературно-творчі вечори своїх мистців з-поміж багатотисячного українського населення приходять ледве кілька десятків людей і то, здебільшого ті, що зв'язані з мистецтвом. Що роблять наші мистці, які творять мистецькі вартості, — ніхто про це не знає. А Вольтер сказав: „Заберіть з історії мистецтво й поступ думки й ви в ній не знайдете нічого”.

Письменникові Новакові, протягом його довгого життя й довголітньої літературно творчої праці, його земляки, здається, не влаштували жодного літературного вечора й ювілейної (письменницької) „несподіванки”, які з приводу чи без приводу так часто роблять звичайним людям. З нього, навіть, не спромоглися „витягнути” його біографію, і він забрав її з собою на той світ. Тому сьогодні ми не маємо змоги подати, навіть, короткої його біографії, яка розповіла б нам про те, як розвивався його талант, кристалізувалися ідеї й техніка його письма.

\*\*  
\*

Аполінарій Новак народився 1885 року в селі Серафимівці Городенського повіту в Галичині. До Канади прибув у 1901 році молодим студентом і поселився з своєю родиною в околиці Плезент Говм у Манітобі. Перші його роки були роками тяжких переживань і праці в лісах при будові залізниці в Форт Френцес. Потім він вантажив залізничні вагони. Пізніше з батьком працював при будові будинків у Вінніпезі. У 1909 році він став редактором газети Канад і й с ь к и й ф а р м е р і редагував її до 1913 року. В цьому році від'їхав з родиною на ферму в Ст. Мартин у Манітобі й жив там аж до 1922 року. В тому році почав працювати в редакції Українського г о л о с у й пробув там до кінця свого життя. Аполінарій Новак помер 29 жовтня 1955 року.

Аполінарій Новак був один з основоположників Товариства ім. Тараса Шевченка, яке містилося в домі Кирила Геніка. Там почалася праця для усвідомлення й культурного піднесення українців на еміграції. У цій праці він брав чільну участь і разом з тим постійно підвищував свою освіту.

\*\*  
\*

Літературно-творчу працю Новак розпочав відразу після прибуття до Канади. Незабаром, у 1907 році, в американській газеті С в о б о д а з'являються перші його оповідання: „Перевертень”, „Перший заробіток” та інші.

Після цього він друкує свої оповідання в Канадійському фермері, Літературно-науковому вісникові у Львові і в Українському голосі. Деякі з цих оповідань також видруковано в календарях згаданих газет і в журналі Х а т а в Вінніпезі. У 1910 році він видав збірку оповідань під назвою Канадійські оповідання.

Аполінарія Новака можна вважати справжнім канадським письменником, бо героями його оповідань були канадці (перші поселенці), а тлом Канада. Він подавав у своїх оповіданнях людей, яких добре знав, і ситуації, які були не продуктом фантазії, а постійного й уважного спостереження. Тому його оповідання були наскрізь реалістичні з легким сатиричним забарвленням, і читачі сприймали їх як дійсність. Коли б чіткий реалістичний зміст його оповідань мав відповідну форму, стилістику й мову, то вони, ці оповідання, на цьому дуже виграли б. Це, власне кажучи, було в автора слабим місцем, хоч для усунення його, як згадано вище, він систематично підвищував свою освіту. Але видно, що самоосвіта не може заступити шкільної освіти, тим більше творцеві, який у всьому повинен стояти вище пересічного. Тому авторові оповідання подекуди були недороблені й недошліфовані. Але, не зважаючи на це, дуже мудро було б зібрати все його літературне насліддя й за фаховою редакцією видати повну збірку його творів. Це, безперечно, збільшило б питому вагу мистецької літератури про піонерські часи в Канаді.

## ЛІТЕРАТУРА

- Антологія українського письменства в Канаді, стор. 114. „Аполінарій Новак”. Вінніпег, 1941 р.
- Про пам'ятна книга Українського народного дому у Вінніпегу, стор. 609. Вінніпег, 1949 р.
- Олекса Гай-Головко. „Аполінарій Новак”. Канадійський фермер, 2 травня 1960 р.
- О. Івах. „Українсько-канадійське письменство”. Календар-альманах Українського Голосу, ст. 162. Вінніпег, 1960 р.

**Аполінарій Новак**

## **С К О Н К А**

Гринько Гладуник ледве розвідався, як робити самогонку. Після того він поїхав до найближчого містечка, купив невеличкий казанок з цівочкою й обережно перевіз додому. Він признався лише Микиті Рябкові, що під час перевозу казанка був у великому страху, бо й підозрілого тягають і судять.

— Везу ту бляшану мару, — сказав він Микиті, — а „сухий”, ніби отой, що шукає горівки, мені з думки не виходить. Надійде який чоловік, а я вже думаю, що то „сухий”. Іду і прію від страху. Затріщало в лісі, а в мене страх аж на плечі сів. Надлетіла ворона, а мені до голови інша думка. „Агі!” — думаю собі. „Що зо мною за мара?” Плюнув і доїжджаю додому.

— Недурно кажуть, що страх має великі очі, — відізався Микита.

— Ану ж, — міркую собі, — занесло його до моєї хати.

Лишаю казанок на возі й іду подивитися. Нема й душі в хаті.

Ще таки того самого вечора Гринько наполокав бараболь, натер, додав до них цукру й усього іншого, так як має бути, і поставив це в полову, аби собі кисло. Та страх перед „сухим”, мов шилом, вертить йому в голові. Якби так наднесло його, думає собі, то дві сотні давай. Але то не все. Жінка вийде з хати до шіпки, понюхає повітря, покрутить носом, помахав головою і каже до Гринька:

— Гриньку, недалеко від нашої хати є сконка.

Діти так само часто нюхають коло шіпки повітря і кажуть, що сконка звідкись прийшла. Нюхає повітря

і Гринько й заперече, що то не сконка. Потім уже сам-на-сам дужче нюхає і в собі потакує, що таки щось дуже та розчина розсмерділася, як, звичайно, гнила бараболя.

— Кажуть, коли смердить, то вже час варити, — думає собі Гринько.

Підійшов до казанка, витягає його, а з-під накривки вже тече.

— Час варити.

Уже пізно ввечорі приніс він казанок — так, аби ніхто не бачив — до хати, поставив його на піч і почав варити.

— Гей, чоловіче! — обзивається жінка. — Ти що, сконку вариш?

— Свиням бараболю. Трохи було гнилої.

— Ой, бійся Бога! Візьми те банячисько надвір. То так чисто, якби сконка варилася, а не бараболя.

Затикає носа й утікає з хати. За жінкою біжать і діти й кричать:

— Брр, сконка!

— Ой, тату, сконка!

— Ой, тату!

— Ну, — подумав Гринько, — наварив собі.

Узяв баняк, виніс із хати і висипав „сконку” свиням.

— Як ти не періг, то не перожися, — сказав він і сплюнув.

На другий день уранці жінка винесла свиням їсти. Подивилась на них, заломила руки і мерщій побігла до Гринька.

— Гриньку, наші свині поздыхали, — лементує вона.

— Поздыхали? — І неначе мурашки забігали в нього під шкірою.

— Та ж кажу, що поздыхали. Падоньку ти мій! Праценько моя! Потруїв гнилою бараболею свиней. От господар!

Ввійшли до кучі. Гринько на всі боки обертає простягнених підсвинків, штовхає, але вони не показують жодних ознак життя.

Покликали сусідів, і ті сказали, що свині поздыхали від якоїсь дивної зарази, бо не посиніли й не почервоніли.

— А що вони вчора їли? — спитали.

— Гнилу й ніби трохи померзлу бараболю, — відповів Гринько.

— От тобі й є. Отруїлися.

— Відвезіть їх у ліс і закопайте, щоб пси не розтягли стерва.

Гринько так і зробив. Але не закопав і не присипав землю, а тільки прикрив ріщям, щоб потім їх спалити.

Другого дня перед заходом сонця щось зарохкало коло Гринькової хати. Гринько вибіг на двір. У дворі стара льоха і підсвинки рохкали як завжди, коли він виносив їм їсти.

Вибігла з хати з баняком Гриньчиха й дивувалася, й раділа.

— Чи це не диво, добрі люди? Чи це не диво? — питала вона, ледве дихаючи.

— Мабуть учора вони лише завмерли, — сказав Гринько. — Дай їм кислого молока, щоб прочистити шлунки, і гнилизна не буде їм шкодити.

Льоха неначе у відповідь зарохкала, вибила з Гриньчишиних рук баняк і покотила його рилом по землі.

— Ех, якби свині вміли говорити, — подумав собі Гринько, — то було б з мене сміху.

І він заприсягнувся, що вже ніколи не буде варити самогонки. Незабаром немилосердно виступав проти людей, що варили її. Отож отруєні горілчанним дурманом свині привели Гринька до розуму.

Ця пригода з свиньми була б забулася. Але Гринько розповів усе по правді, коли занедужав і думав, що буде вмирати. Не дурно люди кажуть, що гріх, як і правда, мусить вийти наверх, як олива.

(З авторового архіву).

## КАМ'ЯНИЙ СОН

Данило Семенів був твердий на сон. Бувало як засне, то спить, як камінь. Нераз шкрябають йому п'яти, лоскочуть пір'ям у носі, а він лише дригне ногами або здорово пчихне і спить далі. Зсунуть його з ліжка на землю, а він далі спить. Не раз треба було вилляти на нього цілу коновку холодної води, щоб він пробудився.

Уже йому, бідолашному, було досадно, що він так твердо спить. Замість подушки не раз клав під голову великий камінь, але їй те багато не помагало йому.

А вже найгірше Данилові було тоді, як наближався Великдень. І що більше він журився, то твердіше спав. Він дуже добре знав, що на Великдень ніхто його не збудить, і він прокинеться тоді, коли люди будуть святити паски або виходити з церкви. На Великдень його навмисне не хотіли будити, щоб його, як дорослого, засоромити перед людьми. Думали, що може це допоможе йому.

Від однієї згадки, що на Великдень не доведеться бути в церкві, Данилові робилося так прикро, що він мало не плакав. Що він не робив, куди не ходив, — завжди думав про свій глибокий, як безодня, сон. Він шукав виходу і знайшов.

— Що не було б, — думав собі Данило, — але перед Великоднем я не буду спати цілу ніч. — І під час сповіді він прирік панотцеві, що виконає свій задум.

Надвечір у Великодню суботу, святково одягнений, він поспішав на ніч до церкви. У церкві вже були старші брати й кілька літніх газдів. Коли побачили Данила, то дуже здивувалися.

— Що ж ти, Даниле, не хочеш цієї ночі спати? Будеш сидіти разом з нами коло Божого Гробу й чекати Великодня?

— Так.

— Але вважай, щоб не заснув у церкві.

— Та добре, добре, — сказав інший, — допоможеш нам дещо зробити.

— Чому ж ні? Поможу, — відповів Данило.

— Поки ще не потемніло, то вилізеш на піддашся дзвіниці й дещо там до скрині поскладаєш. А напристольні квіти спустиш нам униз.

Паламар здійняв з кілків на стіні драбину й поставив її до піддашся. Данило поліз туди, радіючи, що як матиме роботу, то не схоче спати. Незабаром він витягнув усе шнуром нагору, а потім спустив китиці квітів униз, і чекав, що скажуть йому робити далі. Сів на скриню й дивився на далекий обрій, який окутувався темрявою. Але до нього ніхто не підходив. Тому він подумав собі, що поки хто підійде, він ляже на скрині й буде очікувати. Як тільки ліг, то відразу й заснув. Пізніше, коли вже потемніло, вийшов з церкви паламар й зупинився під піддашсям. На піддашші було тихо. Думаючи, що Данило давно зліз, він зняв драбину, повісив на кілки й зайшов у церкву.

І сниться Данилові, що літні чоловіки й жінки сидять на лавках під стінами й дехто шепоче молитви, а дехто дрімає. І Данило, сидючи між ними, застерігає їх: „Не спіть, щоб не зустріти заспаними очима Воскресення Христового”. Потім підводиться, ходить поміж них і будить тих, які дрімають. Згодом людей сходиться більше й вони заповнюють церкву. Данило вже не може ходити під стінами. Йому стає тісно . . .

Урочисто відправляється Великодня Утренья. Відчиняються райські двері, і, на превелике Данилове здивування, до престолу підходить не священик, а найбільший дзвін. Дивиться Данило на дяків, і з них деякі не люди, а дзвони. У церкві замість людей тільки душі померлих. Страх охоплює його, і він тікає з церкви. Але на порозі спотикається і гримає чолом до одвірку . . .

Данило підвів голову, розплющив очі й не побачив нічого, лише пільму. Спробував устати і зсунувся з скрині. Спробував знову встати і впав з вузького піддашся на бальок, натрапивши піднесеною рукою на дзвін. Від уда-



ру дзвін глухо загудів. Данило схопився за дзвін, а потім за шнур і спустився на долівку дзвінниці. Дзвін знову кілька разів бамкнув.

Тепер Данило опинився там, де завжди стояв паламар, коли дзвонив у дзвони. У нього з чола лився піт, а серце не вмещалося у грудях. Але він не був пошкоджений, і йому стало легше. І він подумав:

— Цього разу ніхто не розбудив мене. — І непомітно висунувся із дзвіниці.

А тим часом усе село дивувалося, що Данило на Великдень був у церкві. Але чому невчасно дзвонили дзвони, — це лишилося для всіх загадкою.

**(Календар альманах Українського голосу, Вінніпег, 1960 р.).**

## ДМИТРО ПАРАГОВСЬКИЙ

Дмитро Параговський — автор двох збірок поезій — народився 1878 року. До Канади прибув 1908 року й працював фізично на різних роботах. Між тим писав вірші й друкував їх у 1907 році в соціалістичній газеті Червоний прапор. Першу збірку поезій п.н. Робітничі пісні він видав 1908 року, другу п.н. Українські робітничі пісні — в Едмонтоні 1945 року.

З оповідей його сучасників, Параговський здебільшого перебував у дуже вузькому колі українців і тому його твори мали обмежену кількість читачів.

Дмитро Параговський помер в Едмонтоні 1957 року.

### ЛІТЕРАТУРА

- М. Марунчак. Студії до історії українців Канади, стор. 110-112. Вінніпег, 1969 р.
- Антологія української поезії в Канаді". Дмитро Параговський. Едмонтон, 1975 р.
- О. Гай-Головко". Дмитро Параговський". Канадійський фармер, 12. 2. 1978 р.

### Дмитро Параговський

#### (Уривок)

Приїхав я до Канади,  
Щоб що заробити,  
Щоби свою лиху долю  
Трохи поліпшити.

Роблю собі та й думаю:  
Зле настало жити  
Не лиш в краю, бо в Канаді  
Тра тяжко робити.

Тамка ляхи в старім краю  
На нас уїдали,  
Аж поки нас нещасливих  
Сюда не загнали.

А тут роби, як чорний віл  
Від ночі до ночі,  
Як не зможеш дасть бас тайм,  
І йди куди хочеш.

(Антологія української поезії в Канаді.  
Едмонтон 1975 р.).

## СТЕПАН ДОРОЩУК

Степан Дорощук написав досить велику кількість поезій і пісень українською й англійською мовами. Але майже всі його поезії з юнацьких років загублено, а пізніше — чимало впорядкованих і готових до друку пропали під час однієї з повіней у Вінніпезі.

Степан Дорощук народився 7 січня 1894 року в селі Боришківці Борщівського повіту в Західній Україні. До Канади прибув з родиною 1897 року й поселився поблизу Сифтон у Манітобі. З 1902 року вчився в початковій школі в Фишинг Рівері. Рідної мови навчився від свого брата Косинина. Власними силами закінчив учительський курс і двадцять років учителював у канадських початкових школах. Помер 11 березня 1955 року.

\*\*  
\*

Дорощук брав активну участь на суспільно-громадському полі. Видавав журнал для дітей *Промінь* (1927-1930 рр.), а пізніше — сатирико-гумористичний *Точило*. Заснував чимало бібліотек для дорослих і молоді.

Писати почав рано — з 1906 року. Свої поезії й пісні друкував в *Українському голосі*, *Свободі*, *Промені* та в інших часописах у Канаді, Америці й Європі. Ліричні поезії й елегії писав із глибоким почуттям, але часто не дотримував у них ритму й рими. Здавалося б — писав їх на „швидку руку” на коліні, складав на купку й після цього не заглядав у них ніколи. Але, не зважаючи на це, автор до деякої міри відбив у них настрої своїх сучасників. Тому його поезії мають для нас певну пізнавальну вартість.

### ЛІТЕРАТУРА

Антологія українського письменства в Канаді. „С. М. Дорощук”, стор. 73. Вінніпег, 1941 р.

- Про пам'ятна книга Українського народного дому в Вінніпегу. „Степан Дорошук”, стор. 610. Вінніпег, 1949 р.
- О. Івах. „Українсько-канадійське письменство”. Календар Альманах Українського голосу, стор. 162. Вінніпег, 1960 р.
- О. Гай-Головко. „Степан Дорошук”. Канадійський фермер, 17. 7. 1961 р.
- Й. Г. Лозинський. „Будівничі українського життя в Канаді”. Канадійський фермер, 13 березня 1965 р.

## Степан Дорошук

### ДО РІДНОЇ ПІСНІ

Ой, одна ти милозвучна  
Мене потішаєш  
І за мною, пісне рідна,  
Мов пташка літаєш.

То літай, моя голубко,  
Співай на всі груди  
І до сонця линь високо,  
Щоб почули люди

Твої звуки, твою силу  
І духом кріпшали,  
Щоб любили тебе вірно  
І більше співали.

(Наше життя, Вінніпег, січень, 1941 р.).

### НЕ ШЕПЧИ, ЛИСТОЧКУ

Не шепчи листочку  
Шепотом пісні —  
На яснім сонечку,  
На весні.  
Не шепчи пісні...

Не співай, коханий,  
У надіях мрій  
Про рай вимріяний,  
Він не твій.  
Не співай, листочку мій...

Ще осінь почує  
І наче на сміх  
Вкраде пісні твої  
Всіх утіх.  
Не шепчи ти їх...

Бо і я в надіях  
Мрів про чар весни,  
Та згубивсь у мріях  
Восени.  
Пропали юні сни.

Пропали кохані  
Життя мого сни.  
Лишились лиш рани  
Восени...  
Лиш рани восени...

(Наше життя, Вінніпег, лютий 1941 р.).

## ЗА ТОБОЮ

Як вітер настане,  
Зіроньки виглянуть  
З небесної висоти, —  
У синім безкраї  
Тебе все шукаю —  
Ой, зірко моя, де ти?

Чи чуєш зідхання,  
Розпуку, ридання,  
Богине весняних мрій —  
Як з смутку у тіні,  
Зову в самотині:  
Вернися ти, раю мій...

Вернися, кохана,  
Зіронько єдина,  
Зболілу душу огрій.  
Хай так вчасно зраня  
Не зрива зідхання —  
Листочок моїх надій...

Не вернешся, цвітко,  
Не вернеш ягідко,  
Останній твій усміх згас.  
Не вернеш, хоч молю,  
Не вернеш ніколи,  
Судьба розлучила нас...

Стрінемось в синяві,  
Де зорі яскраві,  
Де вічне й святе життя;  
Де краса угодна,  
Де престіл Господній —  
Прощай моїх мрій дитя!...

(Наше життя, Вінніпег, січень 1941 р.).

## ЯКІВ МАЙДАНИК

Яків Майданик мабуть одна з найцікавіших українських літературно-мистецьких постатей у Канаді. Саме літературно-мистецьких, бо він в одній особі виступав як поет, прозаїк, маляр, карикатурист і збирач музейних цінностей. Як людина Майданик відзначається скромністю, добротою й невичерпною теплотою у відношенні до людей. Він також цікавий співбесідник, з яким під час розмови в його майстерні або на пасиці на фермі, чи за вудками на Ред Рівері час пропливає, як вода.

Своєю літературно-мистецькою творчістю Майданик багато зробив добра для своїх земляків у Канаді, в першу чергу в тяжкі піонерські часи, коли в несходимих преріях і молодих містах виховувалися їхня свідомість, ім'я й доля.

Маючи скромну вдачу, він ніколи не „пропихався” ліктями до слави, ніколи не дерся до Олімпу. Він жив, творив і працював неначе в тіні; мало про нього згадувала преса. Та, не зважаючи на це, він став між своїми людьми в Канаді одним з найвідоміших письменників, у першу чергу завдяки своєму славнозвісному літературному образу з ім'ям Штіфа Табачнюка. І тому Майданик безумовно посідає одне з найчільніших місць в історії української літератури в Канаді.

\*\*

Яків Майданик, син Матвія і Ксені Майдаників, народився 20 жовтня 1891 року в селі Свидові в Галичині, в середньо-заможній родині. Коли минуло йому шість років, батьки послали його до школи. На другий рік — відвезли до містечка Товстого, де були ліпші вчителі, а ще через рік — віддали до Коломиї, і там у Народньому домі й Виділовій школі та гімназії він перебував до 1907 року. В Коломиї в нього запалилися перші почуття до образотворчого мистецтва й літератури.



Його батько Матвій не дуже симпатизував малярам, поетам, музикам, бо на його думку — це не були господарі, а радше бідаки, легкороби, навіть пияки. Крім того така наука коштувала багато грошей, а в нього їх не було. Але за порадою старшого брата Максима, батько послав Якова вчитися до Текстильно-Орнаментальної Академії в Ракшаві, поблизу Кракова. Після закінчення в ній дворічного курсу Яків познайомився з одним малярем і помагав йому малювати в церквах. За зароблені гроші він дістався до Канади. Це сталося 1-го квітня 1911 року.

В Канаді Майданик спочатку працював на будові залізниці та в фермерів. Восени 1911 року вступив до Вчительського Семінару в Брендоні, де студентів учили на державні кошти. Там студентам давали освіту, мешкання й харчі, але все в кредит. Майданик згадує, що йому жилося там, як у раю, тому хотілося щось робити поза шкільними годинами.

Маючи мистецький хист, він почав свою кар'єру з рисунків і карикатур, які подавав до тодішніх українських та англійських видань. Тоді ж (у 1911-1912 роках) почалися спроби його пера, з-під якого вперше в едмонтонському тижневику *Н о в и н и* з'являються листи Штіфа Табачнюка. Разом із цими листами він почав писати гуморески на теми хворобливих явищ тодішнього українського оточення.

Обставини тих часів спонукали Майданика створити загально-відомого нам типа — Штіфа Табачнюка. Завдяки доброму обізнанню з „потнерами” з робіт і „буйними парубками” (Джеками) „Табачнюкові листи й оповідання” вдавалися йому легко, а ще легше малюнки до них. Отож прикро було Майданикові прощатися з Бренденом, де так гарно покільчилися, розквітли й достигли плоди його музи. Діставши диплом, він пішов учителювати, щоб виплатити борг Міністерству Освіти за навчання й утримання.

Незабаром, 1914 року, в календарі *Н о в и н* з'являються з-під Майданикового пера Табачнюкові листи, а в 1916 році в календарі *К а н а д і й с ь к о г о р у с и н а* крім

його обкладинки — „Серафимщина”, „Ксьондз” та інші гуморески й оповідання. У 1917-1918 роках його твори друкуються не тільки в часописах і календарях у Канаді, але також передрукуються в українській пресі в Америці. Канадійський русин у той час видає Календар Штіфа Табачнюка, який наповнений Майданиковими мистецькими й літературними творами.

У той час Майданик також близько співпрацював з Ф. Доячком, який у 1915 році видав Майданикову комедію Манігрула. Цей твір ставили на багатьох сценах у Канаді. Він був настільки популярний, що в 1926 році Доячек перевидав його.

У 1925 році Майданик редагує й видає журнал Вуйко й Календар Вуйка, в якому друкуються його гуморески: „Гейби комедія”, „Бог доляр”, „Засідання виділу” та інші. В 1928 році він редагує додатки до Канадійського фермера й Канадійського українця, де цілі сторінки заповнюються його рисунками й відповідними текстами до них. У 1928, 1929 й 1930 роки він виготовляє календарі Штіфа Табачнюка, де друкує головніші свої оповідання, гуморески й подає багато ілюстрацій. У 1931 році Національна преса видає Майданикові рисунки й карикатури книжкою великого формату п.н. Вуйкова книга. Десять тисяч цієї книги розходиться протягом трьох років — величезний успіх на книжковому ринку в Канаді.

У 1959 році Майданик видає книжку сатирично-гумористичних оповідань п.н. Вуйко Штіф Табачнюк і інші нові оповідання, які написав між 1935 і 1959 рр. Наклад розпродують протягом короткого часу. „Видаючи цю книжку”, говорив мені Майданик, „я мав на меті привабити й призвичаїти українців у Канаді, в першу чергу молодь, читати українські книжки. Тому я вмістив у ній ряд комічних рисунків на взірць канадської й американської популярної літератури, до якої молодь має нахил”.

\*\*  
\*

Як ми вже згадували вище, Майданик почав свою мистецьку кар'єру з образотворчого мистецтва, тому дослідникам його доробку варто з цього починати. Усі Майданикові рисунки, карикатури, картини й портрети, виконані атраментом, олією, водою, навіть у зменшеному вигляді склали б кілька томів. Ці твори відбивають переважно релігійні й світські теми й тому мають величезне пізнавальне значення. Самі назви рисунків і карикатур склали б досить солідну книгу. Тому згадаємо тут назви лише кількох найвизначніших полотен, як „Гуцулка”, „Українська Мадонна”, „Макарій”, „Весна”, „Краєвид із Брітїш Колумбїї”, „Городники”, „Портрет єпископа Будки”. Ці полотна дають нам повну уяву про здібність нашого мистця.

Протягом усього свого життя Майданик багато уваги присвятив іконописанню. Зокрема, він образотворчо оформив 12 українських і кілька чужих церков у Канаді, не згадуючи різних дрібних замовлень.

\*\*  
\*

Уміщуючи в часописах і календарях комічні рисунки й карикатури, Майданик часто подавав до них відповідні віршовані й прозові тексти в сатирично-гумористичному пляні. Із багатьма такими текстами, що розкидані в тодішніх часописах і календарях, у 1930 році в Г у м о р и с т и ч н о м у к а л е н д а р і в у й к а з'явився гумористичний цикл у 12 розділах п. н. „У старім краю і в Канаді”. Майдаників Штіф Табачнюк з „універсальним знанням”, майстер на всі руки, також підсовується до поетичної музи. „Буду писав”, вигукує він, „верші і поезію, отже щоб і в Читальні Просвіти бахурі на сцені деклямували та щонеділі у вечір і на будни казали: Верш вуйка Штіфа . . . Гей, Ніку, сину, а подай-но мені аркуш паперу і те, чим писати”.<sup>1)</sup> І він обтерся рукавом і написав такого вірша:

---

1) „Вуйко Штіф поетом”. Гумористичний календар вуйка, стор. 72, 73.

„Веселе дерево  
Весело грає,  
Кінь над берегом  
Хвостом махає.

Кисле яблуко  
Смак кислий має.  
Стерня його коле,  
А він її лає.

Пилип біжить,  
Іван доганяє.  
Медвідь у лісі  
Дерево ламає.

Пилип кричить,  
Іван співає.  
Дійна корова  
Молоко має”<sup>2)</sup>).

Тут, звичайно, вістря Майданикової сатири спрямоване проти „козакування в літературі” людей, які не тільки не мають покликання, відповідної освіти, знання мови, але й зеленого поняття про це. Отож Майданик своїми сатирично-гумористичними віршами відохотив чимало людей від „віршування” і спрямував їх до їхнього справжнього покликання.

\*\*  
\*

Але найбільшої популярності в Канаді й Америці здобули Майданикові Штіфові Табачнюкові листи й сатирично-гумористичні оповідання. Із своїм природнім гумором і з притаманною його героям мовою Майданик з усією гостротою висміював людські вади свого оточення й тому великою мірою спричинився до їхнього усунення. Нікому не хотілося бути подібним до Штіфа Табачнюка

<sup>2)</sup> Там же, стор. 73.

та його „потнерів”, і вони помалу набували шляхетности, свідомости, а особливо — національної гідности.

Як же, коли й при якій нагоді виникнув образ Штіфа Табачнюка? Ми вже згадували, що з осені 1911 року Яків Майданик почав відвідувати Учительський Семінар у Брендоні. В той час йому випадково попав у руки лист з Галичини, і Майданик зацікавився не так ним, як дивно заадресованим конвертом. На ньому було написано: *Wielmożny Pan* і далі ім'я й прізвище. Нижче нібито по-німецькому: *„Aso bity sofort antwort do nadawca.*

Іван Табачнюк.

Ця дивна адреса розсмішила Майданика, студентів, а також їхнього вчителя, тоді вже відомого поета Петра Карманського. Прочитавши її, Карманський пояснив студентам, що цей конверт, з усього видно, заадресував недавній вояк цісаря Франца Йосифа, якийсь цікавий тип — Іван Табачнюк, що вживає заходів виїхати до Канади. „Ми може ще зустрінемося з ним”, закінчив Карманський.

Незабаром цей Іван під ім'ям Штіфа Табачнюка з'явився в *Новинах* в Едмонтоні, але з-під пера й пензля Якова Майданика, і відразу здобув велику популярність серед тодішніх українських емігрантів. Табачнюкова популярність виросла до того, що його автора — Майданика почала наслідувати й копіювати ціла плеяда старших і молодших гумористів. Але всі ці наслідування й копіювання закінчувалися невдалим показом Майданикових образів, особливо Табачнюка, блідим повторенням Майданикових тем і мистецьких засобів, а часом і присвоюванням його творів.

\*\*  
\*

Найпослідовнішим наслідувачем Майданикових образів, у першу чергу образу Штіфа Табачнюка, був Стефан Фодчук, якого гуморески, як і Майданикові, з'явилися в *Новинах* між 1912-1914 роками. Пізніше, а саме в 1915 році, ці гуморески видруковано в *Ілюстрованому календарі Новин* в Едмонтоні. На сторінках 12-13

вміщено Фодчукову гумореску „Асиміляція”, на сторінках 20-34 Майданикові „Листи Штіфа Табачнюка”, а в кінці поміж ними — два Фодчукові „Листи” й чотири якогось іншого автора чи може кількох авторів.

У ті часи „Листи Штіфа Табачнюка” ні Майданик, ні його наслідувачі не підписували своїми прізвищами, бо боялися побоїв від Табачнюкової войовничої „потнерки”. Але хто досліджував мову, стиль і манеру Майданикового письма, той відразу відокремить Майданикову творчість від не Майданикової, тобто від його багатьох наслідувачів. У Фодчукових і Майданикових „Листах” нема нічого спільного. В них зовсім інша мова, зовсім інші фразеологічні звороти і стиль, а тому зовсім інші їхні Штіфи Табачнюки. В Майданикового Штіфа („поетичного”, а тому подекуди мрійливого з ліричним забарвленням), а також у його дружини Явдохи й „потнерів” мова реальна, що її виробили вони самі, тоді як у таких самих Фодчукових персонажів мова штучна, груба, спотворена, яку автор спотворив із ціллю. Наприклад: у Майданиковій гуморесці „Штіф пише листа до жінки” читаємо:

„До стола сідаю, за пюро лапаю, до тебе моя мила письмо укладаю. Иди листоньку, бо я йти не можу, прийдеши до порога, поклониши си Богу.

Христос сі рождає. Кохана жено, моя кубіто. Доношу тобі, що моє поведзене орайт сказати. Ми дістали на зиму лейдоф з шапи, але на марч знов буде джаб. Святкую нині, бо Хрісмис маєм. Ей, жоно, Явдохо, коби те сюда примуфувати, то то пекно”. . . . (Ілюстрований календар Новин, стор. 20).

Оцим стилем і цією мовою написано десять Майданикових листів і гуморесок і переважну більшість ілюстровано його мистецькими рисунками. До цих гуморесок належать: „Штіф пише лист до жінки”; „Лист жінки до Штіфа”; „Відповідь Штіфа на лист жінки”; „Діс ю місяць Табачнюк”; „Ото була би воказія як би не Фрид”; „Не розпускай, бо буду бив”; „Вуйко Табачнюк посилає фотографію”; „Як вуйко Табачнюк подвигався киками”; „Чому тяжко зі своїм робити”; „Як на „генку” бавляться”.

Читаємо Фодчукову гумореску „Штіф Табачнюк їде на вибори”:

„Кохана патнерко та дорогі мої Джеки безсмертні. Будьте вібачні, що так довго до вас не обзивав си. Ато багали стало си наприклад дуже орайт, ю бич-ю. Ади наша штімшуфля пиримухувала си до Вініпеку, бо наприклад бракувало вібиралам голосів, то до нашої штімшуфлі приїхав ікись кунь, ци хрунь, вжи добри ни знав, бо казали ему одні Кунь а другі хрунь, аді приїхав ще з иншим Ангелом та й шос пошваркотіли з басом, та й ми си помухували”<sup>3)</sup>).

Цю Фодчукову гумореску, а також чергову „Недоля Джекам в Едмонтоні” ілюстровано двома рисунками, які нічим не нагадують Майданикових. Вони дуже примітивні, просто таки на аматорському рівні. А головно те, що вищезгадані Фодчукові гуморески з цими рисунками, як ми вже згадували, додані до Майданикових аж у кінці. Звідси висновки напрошуються самі: у редакції Н о в и н, що їх редагував Мирослав Стечишин, опубліковані Майданикові „Листи Штіфа Табачнюка” відразу звернули на себе увагу й викликали велику цікавість поміж редакційними працівниками й принагідними людьми. Ці гуморески видно також зацікавили Фодчука. Тому поки І л ю с т р о в а н и й к а л е н д а р Н о в и н вийшов у світ, то Фодчук і інші мали досить часу, щоб і собі щось написати про Табачнюка й додати це до Майданикових творів. З цього часу Фодчук наслідував Майданикові постійно.

\*\*

Фодчук не тільки наслідував йому й не тільки переконував людей, що це він створив образ Табачнюка, а й присвоїв собі кілька Майданикових гуморесок ба й навіть кілька рисунків. У книжечці Д и в н і п р и г о д и Ш т і ф а Т а б а ч н ю к а, виданій у друкарні Н о в о г о Ш л я х у 1958 року, він подав за свої такі Майданикові

<sup>3)</sup> „Штіф їде на вибори”. Ілюстрований календар Новин, стор. 31, Едмонтон, 1915 р.

гуморески: „Як Табачнюк подвигався кеками” (у Фодчука — кейсами); „Як Штіф з англіком файтувався”; „Чому Штіф чиншує своє намено в роботі”; і „Як на „генку” бавлять ся”. Але дехто з наших літературознавців у Канаді замість того, щоб дослідити Майданикові й Фодчукові твори й зробити відповідний висновок, поспішили дати Фодчукові мандат на створення образу Табачнюка й образів його оточення. Так, у „Передньому слові” (тобто — в передмові) до Фодчукової книжечки Дивні пригоди Штіфа Табачнюка А. Ільницький пише про Фодчукову „Асиміляцію”: „Автор цього оповідання був молодий, інтелігентний імігрант з околиць Західньої України — зі Снятина, Стефан Фодчук... Постає героя того оповідання „Штіфа Табачнюка” прототипу неосвіченого, але з природи хитрого й дотепного поселенця, що багато нагадувала когось з його „односельчан”, швидко зробила собі широку популярність у читацьких колах”<sup>4)</sup>).

Ці слова не відповідають правді, бо в Фодчуковій „Асиміляції” навіть не згадується про Штіфа Табачнюка (в Ілюстрованому календарі Новин, стор. 12 й у Фодчуковій книжечці Дивні пригоди Штіфа Табачнюка, стор. 26). Тому відсутня в „Асиміляції” постає героя Штіфа Табачнюка не могла зробити „широкої популярності”<sup>5)</sup> ні в читацьких колах ні також для автора — Стефана Фодчука.

\*\*

Якось так сталося, що першість у створенні образу Табачнюка віддав Фодчукові й Михайло Марунчак — відомий дослідник піонерського життя, а особливо піонерської літератури в Канаді. У його статті „Рання піонерська поезія. До історії піонерської літератури в Канаді” читаємо: „Фодчук співпрацював з Новинами в Едмонтоні, а пізніше якийсь час

<sup>4)</sup> Стефан Фодчук. Дивні пригоди Штіфа Табачнюка, стор. 3.

<sup>5)</sup> Там же, стор. 3.



у Канадійському русині у Вінніпегу. Дописував до Канадійського фермера". В якому числі, коли й які саме твори Фодчук там друкував, — дослідник у цій статті не вказує. Далі Марунчак пише таке: „Окрему категорію оповідань творять у Фодчука сатири Штіфа Табачнюка, як він „ладився на редактора”, „Чому Табачнюк п'є”, „Штіф Табачнюк їде на вибори”. Героя Штіфа Табачнюка створив у карикатурі гуморист і карикатурист Яків Майданик. Фодчук і Майданик ревалізували (? — О.Г.Г.) в цьому жанрі”<sup>6)</sup>.

З цих цитат видно, що Марунчак ставить на першому місці Фодчука, віддаючи йому першість у створенні образу Штіфа Табачнюка. Марунчак тільки ствердив, що Майданик створив образ Табачнюка в карикатурі й „ревалізував” з Фодчуком у гумористичному жанрі. А це як ми вище довели, розходиться з дійсністю.

У вищезгаданій Марунчаківій статті читаємо ще й таке: „Стефан Фодчук та Яків Майданик увіковічили свого Штіфа Табачнюка в календарі того самого імени на 1918 рік. Яків Майданик підготував до Календаря Штіфа Табачнюка біля сотні карикатур, у яких він показав криве дзеркало спільноти. С. Фодчук зредагував (? — О.Г.Г.) календаря, але у зміст його багато праці вложив також Я. Майданик”.

Ці твердження також трохи розходяться з дійсністю. Нам відомо, що єпископ Будка й управа Канадійського русина замовила Майданикові впорядкувати матеріал до календаря за відповідну оплату. Майданик, учителюючи тоді в Ользі, в Манітобі, цей матеріал відредагував і надіслав до редакції Канадійського Русина. Коли ж Майданик приїхав до Вінніпегу робити коректу, то календар уже вийшов у світ. Отож лише коректу зробив Фодчук чи хтось інший, чого, на жаль, покищо не в'яяснено.

<sup>6)</sup> Новий шлях, 17 червня 1967 р.



Ці погляди щодо Фодчукової першости в створенні образу Штіфа Табачнюка завершив Микита Мандрика. У своїй *History of Ukrainian Literature in Canada* він просто-напросто спарував Майданика з Фодчуком, не зважаючи на стару істину, що письменники — це нічим не схожі індивідуальності, що це інші духові світи в людській формі. Під заголовком „С. Фодчук — Я. Майданик” він пише: „Стефан Фодчук і Яків Майданик писали їхній гумор у формі листів про хитруна й простака Штіфа Табачнюка, публікували в українському тижневику *Н о в и н и* в Едмонтоні в 1913-1914 роках. Фодчук писав (? — О.Г.Г.), а Майданик ілюстрував, інколи додаючи його власні твори до тих Фодчукових. Пізніше Майданик видав їх книжкою п.н. В у й к о Т а б а ч н ю к. Це вийшло кількома накладами, останній 1964 року в Вінніпезі<sup>7)</sup>).

Як бачимо, Мандрика в своїй історії без жодних доказів віддав образ Штіфа Табачнюка на власність Фодчукові. Він також ствердив, що Майданик був тільки ілюстратором Фодчукових гуморесок „інколи додаючи його власні твори до тих Фодчукових”. Більше того, Мандрика заявив, що „Пізніше Майданик видав їх (тобто — Фодчукові й свої твори — О.Г.Г.) книжкою п.н. В у й к о Т а б а ч н ю к (звичайно під своїм прізвищем — О.Г.Г.) і що це „вийшло кількома накладами, останній у 1964 році”<sup>8)</sup>).

Вищенаведені Мандричині погляди також не відповідають дійсності щодо Майданика — одного з найталановитіших українських письменників у Канаді. Більш чи менш ознайомленим людям з українською літературою в Канаді відомо, що Фодчук за все своє життя видав у 1958 році лише одну книжечку малого формату з 14-ма гуморесками всього на 51 сторінку. Між цими сторінками було Майданикових чотири гуморески і два рисунки. Натомість Майданикові гуморески (без карикатур і рисунків) склали б кілька томів. Факти також доводять, що до останньої Майданикової книжки В у й к о Ш. Т а б а ч

7) М. І. Mandryka. *History of Ukrainian Literature in Canada*, page 60. *Ukrainian Free Academy of Sciences*. Winnipeg-Ottawa, 1968.

8) Там же.

нюк (1959 р.) не ввійшло жодної давньої гуморески, а лише новіші — з 1935 року.

Незадовго після виходу вищезгаданої історії Микита Мандрика опублікував заяву, в якій спростував свої закиди щодо Майданикової творчости взагалі, а зокрема щодо створення Майдаником образу Штіфа Табачнюка й разом з цим щодо Майданикової персоні<sup>9)</sup>.

Хочеться наприкінці сказати, що в своїй творчості Яків Майданик відзначається абсолютною оригінальністю й самобутністю, а оригінальність і самобутність у мистецтві неповторні. Тому наслідування мистцеві крім негативної сторони має й позитивну, бо наслідують тільки рутинованим мистцям.

---

<sup>9)</sup> М. І. Мандрика. „Приватний музей Я. Майданика”. **Новий шлях**, стор. 12. 14 грудня 1968 р.

## ЛІТЕРАТУРА

- А. Ільницький. „Передне слово”. Стефан Фодчук. Дивні пригоди Штіфа Табачнюка. Видавництво **Новий шлях**, 1958 р.
- М. М. „Замість передмови”. Я. Майданик. Вуйко Ш. Табачнюк. Вінніпег, 1959 р.
- Олекса Гай-Головко. „Вуйко Ш. Табачнюк”. Канадійський фермер, 14 вересня 1959 р.
- О. Івах. „Українсько-канадійське письменство”. *Календар-альманах Українського голосу*, стор. 163. Вінніпег, 1960 р.
- А. Науменко. „Не журися, вуйку Штіф!” *Всесвіт*, грудень 1962 р. Київ, Україна.
- М. Марунчак. „Рання піонерська поезія. До історії піонерської літератури в Канаді”. **Новий шлях**, 17 червня 1967 р.
- М. І. Мандрика. *History of Ukrainian Literature in Canada. Ukrainian Academy of Sciences. Winnipeg - Ottawa, 1968.*
- М. І. Мандрика. „Приватний музей Я. Майданика”. **Новий шлях**, стор. 12. 14 грудня 1968 р.
- Олекса Гай-Головко. „Яків Майданик”. *Канадійський фермер*, стор. 12. 22 квітня 1974 р.

М. Марунчак. „Гумор і сатира”. Історія українців Канади, том II, стор. 166. Вінніпег, 1974 р.

Michael Evanchuk. *A History of the Pioneer Ukrainian Settlements in the Gimly Area*. “Maidanyk Jacob”, pages: 89, 199, 211, 265, 269. Winnipeg, Manitoba.

**Яків Майданик**

### **ШТІФ ПИШЕ ЛИСТ ДО ЖІНКИ**

До стола сідаю, за пюро лапаю, до тебе моя мила  
письмо укладаю. Іди листоньку, бо я йти не можу, прий-  
деш до порога, поклонись си Богу.

Христос сі раждає.

Кохана жено, моя кубіто.

Доношу тобі, що моє поводжене орайт сказати. Ми  
дістали на зиму лейдоф з шапи, але на марч знов буде  
джаб.

Сьвяткую нині, бо Хрісмис маєм. Ей жоно, Явдохо,  
коби те сюда примуфувати, то то пекно. Міні ліпше як  
ксендзови в краю, та де, де ксендз в краю має такий гуд  
тайм як я в Канаді? Ади вчера завордирували петь (5)  
пів кигів пива, бо патнерка тиж се сквітувала.

Місец пекла з цізу і гему пай, а ми голої! Ей як  
крикну виходи!!..га...

Навіть бас каже до мене гутморник або гадей, — не  
дочикане того Майорка, аби я си з ним ту здибав.

Купивем си сут з кофами (кохами), але як ем ніс кик  
містом, том впав до штрити, том си троха лице спаску-  
див, але тепер вже ввійду. Ти собі голови там не бадруй.  
Малого Ніка до школи багато не посилай аби си здоровлі  
не збавив, аби міг в Канаді добре дічи копати, а ту си  
в Канаді вівчит так як я. Кейда най іде сюди, але не з ма-  
нігрантом, бо я ту маю смарта Била, на моє здане буде  
добрий зеть, ади якомьту відвів не.

На грейцар то ту легко, ади якоьсту при виборах том петку за дурний хрестик взев, ну але воно так, як легко прийшло, так легко пішло.

Тепер ти мені відпиши за кількос того підсвинка продала жи му пес фіст відкусив? Посилаю ти пару дулярів, то запиши не до Далешева на службу Божу за моє здорвле тай добре поведзене; купи си сьвічку на сьвита, багато віски не купуй, бо скажут люди що ти крейзі фул.

Вуцумерия що так довго не відпишеш?

Гаріоб відпиши!

Твій старий фела і френд Штіф.

## ЛИСТ ЖІНКИ ДО ШТИФА

Славіте!

Коханий мужу Штифани!

Як ем си довідала жи є від тебе лист і риципіс, то як ем зачала шулети по силі за поліцейом, аж ем учула ті бебехи відбиті щос ми востатний раз бив якис їхав до Канади, таким си втішила. Ой Божечку чудовний. Али гайда зараз з тим листом до ксьондза. Взели вони до рук тай читают на куперті „Місец Явдоха Табачнюк” тай кажут. „То те вже той Штифан любить! Ади Місіцем те називає”. Дивит си на моє лице (а я червона) тай кажи, „ая добре вгадав, як місіць і то ше як в повні виглядаєш.” Прочитав собі і мені, зачив си тішити, що аж їмосць загледала. Тай кажи, що ти там бачу міністер (містер). Казав, аби тобі написати жибис так по вченому ни писав. Казали що ти туйтуй енґліком готов стати. Ой падоньку мій. Наш Микольцьо вже відписує тобі лист, але читати ше ни знає. Чисто в тебе вдав си. Ади якос тилици воко вибив, як колись ти міні.

Рата приходить, пішли гроший. Тажи ти таких хрестиків багато можеш наробити по пек дулярів, а ми ту з голоду гинем. Ксьондз казали, шо тобі добре там, а твій Микольцьо без штанет ходит. А за себи то вжей нічо ни кажу. Ой доле моя, доле! Колит не, їсти ни можу. Пішли ми свою фортиграфію, най си хоць подивлю, який то

з тебе міністр. Термін маю, я си гризу та плачу, а тобі тристенику вокааний ни в голові, але якіс там сути в ко-  
хами купуеш. Бій си Бога, пішли, бо Майорко ни дає ми  
дороги пирийти.

Поздоровлею те твоя жінка

Явдоха.

То я тату пишу. Мама брешут троха. Возміт не до  
Канади то ще вам більшіє напишу. Ви мене тату ни про-  
зивайти „Нік”, бо я Микола.

Ваш син

Микола Табачнюк.

### ВІДПОВІДЬ ШТІФА НА ЛИСТ ЖІНКИ

Твій лист читаю, жиль в серци маю.

І з очий і з носа сльози утираю.

Першими словами витаю те Славайсу Христу, а ти-  
пер маю надію, що ми відповіш Слава навіки.

Кохана моя жоно, кубіто мила. Ти Явдохо фурт така,  
яка була така є: такась як твоя фамелія. Аж се просиш  
бити. Казав єм ти продай пацючка шо му пес фіст відгриз  
та заплаи Майоркови та най ни робит троблів в селі.  
А вона мені фурт за дуляри тай за дуляри. Сів єм собі вот-  
так тай скімую, от коби той Нік старший був то би те  
чисом пофіксував як тра, за мени. Али ти чисом его ни  
забудь файтувати, бо те чикає гел потому. Чи має джаб  
в крендза Янті Василів, (значит чи робить стеді на їх во-  
битації). Фортиграфії я тобі ни пішлю бом змарнів дужи,  
джабу не маю, сьніг ни падав той пейди ни було.

Пишиш мені за хрестики, ти крейзі фул Явдохо. Ей,  
дурнаси дурнаси, а ти се до чого береш? Тажи хрестики  
то така політика. Лисин (лістн) ту є якісь концервати і ба-  
чу лябирали, я в них товку ни знаю, али котрий борши  
дасть то се бере. Яби, як той якісь казав, взев бим від  
обох, али пішов бим за тото до дзєлу, бо ту такий бізнес,

і потому від жадного ни взев бим нічо лише бим си голову бадрував в корті.

Гаріоб відпиши

Твій старий Фела і Френд Штіф.  
Гудбай.

(Ілюстрований календар Новин, стор. 20-21). Едмонтон, 1915 р).

### З КРИЛАТИХ ВИСЛОВІВ ВУЙКА ШТІФА ТАБАЧНЮКА

І світ крутиться і перевертається догори ногами, а наша Марія Пиріг аж за оден рік перевернулася на Мері Поридж. По-українськи забула, а по-англійськи — yes і no.

Панови газди! Я міркую продати цю фарму і піти в місто, бо я звик до політики. Я такий чоловік — сі.

Пані редахтір, може я гавкнув колись на вашу парсуну, так вибачте і простіть старому чоловікові.

Панови! Тримаймося купи і не будьмо санамаган худобом.

Нащо ви баки забиваєте нашим бахурам та й тумана пускаєте, їм жи сі сьвіт крутит, га?

Я як роблю то роблю, як сидю то сидю, як сплю то сплю, а як п'ю — ой, то п'ю.

Сей бас, воцумерія! Ю борт но гуд, ю кук но гуд, ю мама но гуд, ю санамаган крукид, сі.

Мой — таже я двацять рік в Канаді, ци ти маєш мене за манігранта? Ци ти крейзі?

(З Вуйкової книги, Вінніпег, 1930 р.).

**Яків Майданик**

## **СУПРАЙС ПАРТІ**

Мій крайн і френд підрахував, що в цім році припадає якраз тридцять п'ять років, як ми з Явдохою подружилися. Важна дата, думав мій френд Нік Пузир, і конечно треба зробити якийсь целебрийшин, щоб відзначити так важний день, — він же був мені дружбою, коли я женився.

Все то робилося в найбільшій секреті, аби ми з Явдохою не довідалися. Він вілагодив листи, пороздавав поміж своїх і моїх партнерів, і почалася збірка гроша, аби покрити кошта тої супрайс парті. Всі тим дуже заінтересувалися, бо вважали, що такому, як Штіф Табачнюк, належиться парті. Коли вже зібрані гроші були на руках, тоді радилися, які би то нам презента на пам'ятку купити та кілько оставити на тринькаль та сенгвічі. Оден з крайнів переконював зібраних, що Штіф амбітний чоловік, а тим більше багатий, то він не дбає про дорогий презент. Купити оттак щонебудь про форму, аби було що передати під час важного спічу, — а решта гроша має піти на випивку, аби всі гості були контетні.

На крайнову пропозицію всі погодилися дуже радо. Купили десь на сейл мені сорочку, а Явдосі парфюми та якусь бrenzолету. По часі показалося, що сорочка — не був мій сайз, то я віддав Нікови, а Явдоха віддала бrenzолету сусідній дівчині, бо вона таку штуку ніколи не носила. Парфюми стоять на столику.

Ну, а тепер вертаюся до самого важного — до супрайс парті, бо знаю, що вас цікавить, як то все відбулося та чи не було яких троблів. Для цікавого читача скажу наперед, що були троблі. Але про це пізнійше.

Десь коло дев'ятої години вечором нарід угнався до хати та наробив крику: супрайс, супрайс, супрайс... Ми



з Явдохою остовпіли: не знаємо, чи радуватися, чи плакати, а вони в хаті вже господарять. Мені й Явдосі вчіпили великі квіти, що сама зробила кума Передерчиха. Посадили нас за стіл, налляли в килішки горівки, і мій френд Нік Пузир почав давати спіч менше-більше такими словами:

— Шановні та й дорогі країни, партнери, френди та й другі, що возьдечка-тутечка зібралися, щоби пошанувати нашого дорогого Штіфа та його кобіту Явдоху. Знаю его давно, бо рахувати разом їхали до Канади, а в краю я був ему за дружбу. Багато я міг би за него розказати, але, бачите, я не є бесідник. Як лиш зачну що публично говорити, то зараз трісу штанами. Нічо не можу розказати те, що собі наперед подумав. Треба було перше випити, може би скорше язик розв'язався. Ато виходить таке, як якийсь казав: „маю багато в середині, та не можу надвір”. А тепер заспіваємо для них „Многая літа”.

Заспівали, передали нам презента, випивали, закушували, усі нараз говорили. Чарка пішла в рух. Почали отвирати батлі з пивом. Заграла гармонія і скрипка. Розсунули столи, охочі пішли танцювати. Я тоже з Явдохою пішов у перший танець, бо так наказував краян. Опісля всі разом співали. Взагалі, забава йшла гарно — нема що казати.

Прийшов на ту супрайс парті також старший парубок Панько Тюхтій. Прийшов, то прийшов — не викинеш. Усі країни его знали, що він сильний скнера і скупар. Грошей має до дідька, але ніколи на ніщо не пожертвує. Такий уже тип, що любить дурничку. Перенюхав він та й сюда зайшов, аби задурно випити й наїстися. Дудлить одну батлю за другою пива та ще й вичиняєся.

Ініціатор цеї забави має его на оці, але не хоче робити рейваху, щоби не попсувати партії, а самий „супрайс” він зробить наприкінці забави, як будуть розходитися гості.

Пізна пора, — почали вбиратися, бо рано до роботи. Панько не спішиться, бо бачить, що ще лишилася горівка і пиво. Хотя й у голові вже мав досить, але шкода було

лишати. Нік Пузир вдався на хитрощі: поставив три батлі пива йому в кишені оверковта. Коли Панько натягав на себе оверковт, батлі задзвонили. Нік поважно вийняв батлі з кишені, поставив на стіл і звернувся до него: — То ти, — каже, — задурно наївся й напився та ще й крадеш? — Та добре вибив по морді. Бачить, вийшов тробил, але дуже делікатний.

Такий тробил дуже всім подобався, бо мали що розповідати. Панько казав, що це був „фриймап”, але що дістав, — поніс додому. Не дуже нарікав, бо знав, що не має симпатії в тих гостей, що там були.

На другий день Явдоха чистила хату й воркотіла: — Файні гості, але такі дуже насвинячили. Недокурки й сірники кидали на підлогу. Недоїдки сенгвічів пхали в честерфілд. Та вже не жаль було би чистити, аби той презент мав якусь вартість. А то чіп стоф — сорочка за сімдесят п'ять центів. У торішнього року справляли Фридиси і Фридові, то купили для них фридж, а ту — сорочку. А все то через дурнуватого Штіфа, бо він задайко: „А я маю це, а я маю те.” Як зачне талапати тим язиком, аж гидко. Знаємо ми, яким ти був, Штифани, доки я не приїхала.

Я зтерпів і вийшов надвір, аби не слухати, ато готов початися новий тробил.

(Я. Майданик. Вуйко Ш. Табачнюк. Вінніпег, 1959 р.).

## Яків Майданик

### ЯК ШТІФ ПУСТИВ ЕЛЕКТРИКУ ДО ХАТИ

Коли скінчилася робота коло дічів, і я мав вертати назад на свою фарму, то пішов я до Ігон штору у Вінніпегу та накупив того всего матеріялу, аби пустити електрику в своїй хаті на фармі. Хатина моя була маленька — з логів, і ліплена глиною, а дах покритий дернюгами та сіном.

Думаю, не буду більше бадруватися з нафтовою лампою, але потисну на стіні кнопку і електрична лампа завітить. Не тра тобі ні сірника, лиш подуши кнопку. Правда, нераз у молодших літах я виправляв ріжні бешкети та дурниці, що як подумаю та й соромно робиться за самого себе. Не було тоді культури в моїй голові.

Це діялося 1915 року. Мешкав я тоді на Рембрант в околиці Гімлі. Не була тоді така Гімля, як вона зараз є. Довкола ліси, мочари та каміння.

Розкажуй тепер молодим, як ми колись жили та дороблялися, то такий цв'ячок вилупить на тебе очі та й дзвякне: „Бо ти не знав ліпше, олд фешин!” А я гадаю, поздыхали би ви, як руді миші, коли б прийшлося тепер вам те пережити.

Ну, та я задалеко відбіг від теми, бо вам хочеться знати, як то я пускав електрику в свої хаті на фармі. Вже ми маркотно розказувати, але що ж — зачав, — тра кінчати. Виглядало мені, що це проста робота. Лиш прибити чи прикрутити цв'ячками до стіни вже готову плиту, а на стелю так само прикрутити той порцеляновий кружок, закрутити лампочку, потиснути кнопку, і най собі горить. Що то, значить, мудрість — електрика. Прибити плиту до стіни було легко, але зате на стели троха було мороки. Я став на бочку, а Явдоха мене притримувала, та й прикрутив. Трохи порошок сипався в очі, але байка з тим.

Зліз я з бочки та й кажу до Явдохи: „Вачуй стара!” А самий тицькнув пальцем у кнопку — не світить. Пробую ще раз і ще раз, та й такі не світить. Що за дідькова мама, думаю, та же у Вінніпегу лиш раз потисни і засвітить.

— Нічорта ти, Штифани, не розумієш на лектриці. Наливай до каганця нафти, бо вже ся смеркає, — каже моя кобіта, та й правду каже, бо чим буду світити — очима? Попробував ще раз — нема нічо з мої роботи, та й засвітив каганець. А ту з дива мені не сходить: та же там світило, як потиснув пальцем.

Вечеряли ми при нафтові лампі. Я мовчав, бо ми, рахувати, встидно. Але Явдоха каже: — Певно там, у Вінніпегу, виробляють десь такий сок, що потрошка плине дротами до кожної хати та й світить. Ага, — міркую, — та же я видів, що від слупа йде два дроти до кумової хати. Правду каже Явдоха. Вона жінка, але бачу, що багато мудрійша за мене. Але я її не признав рації, бо готова баба назвати мене дурнем... А ти, любий читачу та й крайничу, не думай, що я й тепер такий. Ні! Життя за сорок літ мене багато обтисало.

(Я. Майданик. **Вуйко Ш. Табачнюк**, Вінніпег, 1959 р.).

## ВАСИЛЬ КУДРИК

Отець Василь Кудрик, як і дехто з його літературних колег-сучасників, пробував своє перо в різних літературних жанрах. Він писав поезії, нариси й оповідання. Крім того він був дослідником й багато написав праць на історично-релігійні теми. Його літературні й наукові праці з'являлися в періодичній пресі, а також виходили окремими книжками й своїми темами викликали в читачів велике зацікавлення. Можна сміливо сказати, що о. Кудрик був один з найпопулярніших українських письменників у Канаді. Він дуже добре знав своє оточення, переважно своїх земляків з міст і фарм, і показував його таким, яким воно було, вживаючи в своїх творах простої й доступної мови. Будучи надзвичайно скромною людиною, він працював не для особистої слави, а для добра своїх земляків, і дуже мало вдіяв уваги тому, щоб його численні поезії й оповідання вийшли в світ окремими книжками. У зв'язку з цим його величезний творчий і науковий доробок спочиває на шпальтах минулих газет, чекаючи свого дослідника, впорядника й видавця.

\*\*

З причини своєї скромності о. Василь Кудрик також не відважився написати й опублікувати найскупіші відомості з своєї біографії. А його близькі земляки й приятелі — провідні люди, що оточували його і чи не щодня бачилися з ним, теж не подбали про це. І він відійшов від нас лише з кількома датами з його досить довгого життя. А це дуже прикро, бож він весь час активно працював у ранній і пізній українській пресі й навіть досить довго був редактором Українського голосу й Вісника.

Отож скупі біографічні відомості<sup>1)</sup> вказують, що Ва-

1) „Муж ідеї і праці”, стор. 5, Вінніпег, 1958 р.

силь Кудрик народився 13-го жовтня 1880 року в селі Цеброві Тернопільського повіту в Галичині. Освіту здобував у Тернополі, але де саме вчився й що закінчив, — цього покищо ми не знаємо. Також нам невідомо, що робив він у Галичині. Знаємо лише, що він прибув до Канади 1903 року. Незабаром також прибула його родина, і всі разом поселилися в Толстому в Манітобі.

Василь Кудрик спочатку працював на фермі. З 1910 року по 1921-й був редактором Українського голосу. У 1923 році висвятився на священника й виконував священничі обов'язки в Альберті. Потім з 1924 до 1941 був парохом Української Православної Церкви в Саскатуні, а також обслуговував православні громади в Саскачевані. З 1941 до вересня 1954 року редагував Вісника. Після цього присвятив свій час творчій і дослідницькій праці, яку безперервно вів аж до смерті — 1963 року.

Отець Кудрик став відомий українцям у Канаді зі шпальт Українського голосу, Вісника, а також календарів цих газет. Він, як і більшість молодих аматорів красном письменства, почав свою творчу працю з поезій, які відразу звернули на себе увагу. Друкував поезії під своїм прізвищем, а також і псевдонімом В. Цебрівський. Більшість тодішніх поетів, як С. Паламарюк, Д. Рараговський, Т. Федик, П. Божик і інші, вкладали примітивний зміст у коломийкову форму. Отець Кудрик творив поезії в повному розумінні цього слова. Це були справжні ліричні поезії, написані з почуттям і технічно вправніші від поезій його сучасників. Крім того його поезії відзначалися свіжістю й різноманітним змістом. В одних він змальовував природу й говорив про її дивні явища й таємниці. В інших показував людські прагнення до краси й досконалости. Але в основному всі його поезії були пронизані й насажені релігійністю й глибокою вірою в Творця прекрасного світу й зокрема людини. Ось передо мною його вірш „Весна”, що його поет написав 21-го серпня 1907 року. У цьому поетичному творі

поет захоплюється чарами весни, коли лється думка,  
обіймаючи весь простір. І вона, ця думка:

Ніжно в серця пита:  
Звідки чари життя?  
Звідки світ, звідки май,  
Звідки тихий сей рай?

І поет закінчує цей ліричний вірш:

Серце, каже в отвіт:  
Сей блаженний привіт,  
Се блаженне чуття, —  
То сам Бог, то Життя!

В іншому вірші „Бог з тобою” о. Кудрик з глибини душі радить засмученій і зневіреній людині, яка стоїть в оточенні неправди:

Як з Богом ти, то й Бог з тобою,  
З тобою правда. Ти не сам!

Подібні релігійні екскурси думками в таємниці природи знаходимо в поетових віршах „Головні заповіді”, „Живуть у споминах”<sup>2)</sup>, і в інших. Але поет продовж свого життя видав лише одну збірку поезій. Вийшла вона з друку 1911 року п.н. „Весна”.

Отець Кудрик усе своє життя не переставав писати поезії, але, на жаль, вони були в нього на другому місці. Чому саме? — причин на це було багато. Головні з них, здається, були такі: несерйозне ставлення оточення до поезій, а також зменшення питомої ваги людини, що творила їх. Тому поет здебільшого віддавав свій час мистецькій прозі й дослідам минулого нашого народу і його Православної Церкви.

---

2) Рідна нива, стор. 43, 162, Вінніпег, 1960 р.

\*\*  
\*

Продовж свого життя о. Кудрик написав велику кількість нарисів і оповідань, але знову ж таки видав тільки одну збірку п.н. Канаді й ські оповідання. Ця збірка вийшла у світ 1910 року в Вінніпезі.

Більшість своїх оповідань о. Кудрик написав на релігійні теми. В одному з цих оповідань „Обов'язок пророка” він показав пророка, який розповідав своїм людям про славне минуле їхнього народу й про причини його занепаду. Але люди не йшли за пророком, не цікавилися його наукою. Ця людська байдужість знеохотила й зневірила пророка, і він вирішив покинути людей. І Господь сказав йому: „...Ти доперва почав сіяти й уже хочеш збирати. А зерно, яке кидаєш у землю, одно доперва кільчиться, інше ж дощу дожидає. А кілька грядок ще не засіяних! Чому ж зневірився ти?<sup>3)</sup> Ці Господні слова переконали пророка, і він повернувся до своїх людей...” з тою вірою, що слово Господа вірне й посіане для Господа не пропаде довіку”<sup>4)</sup>

Оповідання „Обов'язок пророка” алегоричне. В особі пророка автор мав намір показати декого з наших освічених людей, які з великим патріотизмом почали працювати для свого народу, але після більших чи менших невдач зневірилися й відійшли від праці. І тільки під тиском відповідальності перед Богом, а також під тиском власного сумління вони повернулися до власного народу й працювали серед нього далі.

Релігійні теми також знаходимо в оповіданнях „Нерукотворний образ”, „В чім непорушна основа церкви”, „Українська родина на Різдво”, „Дороговка в житті”, „Листки шальві”<sup>5)</sup> і інші. Ці оповідання створено з повчальною ціллю, а тому вони здебільшого витримані в серйозному тоні. Але в інших оповіданнях автор вживав гумору й сатири, і це виходило в нього дуже природньо

---

<sup>3)</sup> Василь Кудрик. „Оповідання пророка”. Муж ідеї і праці, стор. 58.

<sup>4)</sup> Там же, стор. 59.

<sup>5)</sup> Там же, стор. 56, 59, 60, 62, 63.



й правдиво. Гумором і сатирою пересипані майже всі його оповідання й нариси під загальною назвою *Спостереження Гарасима Чорнохліба*, в основу яких лягли громадські теми. У цих оповіданнях автор показує всі ненормальні явища, які відбуваються в його оточенні. Він з однаковою силою картає й засуджує людей, які ведуть розпутне життя, відрікаються від своєї нації, її звичаїв, мови, а особливо нашої віковичної Православної віри. *Спостереження Гарасима Чорнохліба* — це справжня наша історія в Канаді в першій половині 20-го віку, яку автор подав мистецькими засобами. І якщо ці оповідання вийдуть у світ окремими книжками, то це буде дуже цінним матеріалом для нас і для наших майбутніх поколінь у пізнанні нашого минулого в Канаді.

\*\*

Але о. Василь Кудрик мабуть найбільше виявив себе як дослідник історії Української Православної Церкви. Можна з певністю сказати, що цій справі він уділив найбільше часу. Його історично-дослідницькі праці перманентно з'являлися в Українському голосі, Віснику і в їхніх календарях. Деякі з них вийшли в світ окремими книжками як: *Чужа рука*, *Історичні матеріали до справ Унії*, *Життя Йосафата Кунцевича й Маловідоме з історії уніятської церкви*.

Автор писав усі свої твори й науково-історичні розвідки популярним стилем, простою, але діалектною мовою. Це, звичайно, було не тільки його вадою, а й усіх українських письменників-піонерів, які студіювали мову не в університетах, а в початкових школах або лише вдома. Тому ми не можемо підходити до них з тими вимогами, з якими підходимо до професійних поетів і письменників, у яких мова й мовні засоби мусять бути на першому місці.

#### ЛІТЕРАТУРА:

о. С. В. Савчук. „Прот. Василь Кудрик”. Муж ідеї і праці, стор. 12. Вінніпег, 1958 р.

- М. Залозецький. „З давніх спогадів”. Муж ідеї і праці, стор. 30.
- В. Буряник. „Письменницька діяльність о. Василя Кудрика”. Муж ідеї і праці, стор. 54.
- О. Гай-Головко. „Василь Кудрик”. Український Голос, 21 травня 1975 р.

## Василь Кудрик

### ВЕСНА

Глянь! Весна на дворі!  
Ллеть ся чар по землі,  
Ллеть ся думка твоя,  
По просторі гуля.

Тихо серце тремтить,  
Тихше гадка летить,  
На мрійних крилах сна  
Весь простір обійма.

Ніжно в серця пита:  
Звідки чари життя?  
Звідки світ, звідки май,  
Звідки тихий сей рай?

Чия пісня звенит?  
Чий се голос бринить?  
Звідки зелень, квітки?  
Звідки пташки - дітки?

Як травиця зійшла?  
Звідки радість прийшла?  
Де границя, де край?  
Де кінчиться сей рай?

Серце каже в отвіт:  
Сей блаженний привіт,  
Се блаженне чуте, —  
То сам Бог, то Жите!

(Збірка **Весна**, Вінніпег, 1911 р.).

### ГОЛОВНІ ЗАПОВІДІ

Найперша заповідь для нас:  
Любіть ви Бога понад все;  
Життя своє Йому віддайте,  
Надію в Нім ви покладаєте,  
Се мир вам в душу принесе.

А друга заповідь по ній:  
Любіть ви ближніх по братньому,  
Чи поміч рук, чи добру раду,  
Чи співчуття — святу розраду  
Несіть завсігди до їх дому.

Хто любить Бога, той в душі  
Голубить правди світ;  
Хто другим радо помагає,  
Такого Бог благословляє,  
І проживе він много літ.

(Календар **Рідна нива**, Вінніпег, 1960 р.).

### БОГ З ТОБОЮ

Коли огорне смуток душу,  
День оповіє чорна тьма,  
Коли здаєсь, що все кінчиться  
І місця для життя нема.

Коли твої слабіють руки,  
Ти спотикаєшся тут-там...  
Коли з неправдою всі стали,  
А з правдою стоїш ти сам.

Коли зневіра застукоче  
І скаже: „Гостем нині я!”  
Коли розпука відозветься:  
„Днесь я порадниця твоя!”

Не піддавайсь спокусам тим,  
Держи ще кріпше чесну зброю, —  
З тобою правда! Ти не сам!  
Як з Богом ти, то й Бог з тобою!

(Календар **Рідна нива**, Вінніпег, 1960 р.).

### **ЖИВУТЬ У СПОМИНАХ**

Частенько згадуємо тих,  
Що відійшли уже від нас  
На другий світ... Літа минають,  
Немов на крилах летить час  
Все далі й далі, — й не питаєш:  
Куди летить він і за чим?  
Життя все наше полишає  
І розсіває наче дим.  
Все ж ми у споминах несемо  
Все, що було як ми жили,  
Яких людей тоді ми знали,  
Якими ми й вони були.  
Що ми разом переживали, —  
І радощі, і сум, і сміх,  
Як спільні справи нас в'язали,  
Мов поясом — усіх, усіх...  
І думаєш: яке б то свято,  
Який великий був би час,  
Коли б вони з тамтого світа  
Прийшли відвідати ще нас.  
В нас був би празник, як Великдень...  
Згадали б давне, що було,  
Що ми колись переживали,

І те, що мохом поросло,  
Що порохом давно припало,  
Що ще живе, а що пропало;  
Своє розказували б — і їх  
Про тамтешних розпитали б,  
І навіть спати не лягали б,  
А розмовляли б...

Та дарма...

Надії в нас на них нема!  
Хіба у сні колись присняться,  
Та не усі... А то б хотілось  
Щоб хоч у сні всі показались,  
І то було б велике діло!  
Та ба! Замкнута їм дорога,  
Як і замкнута до них нам;  
А може ждуть, що прийде час,  
Й вони зустрінуть нас вже там.

Та все ж коли їх пригадаєш,  
То нам здається — вони тут,  
Вони такі, як ми їх знали,  
І з нами в споминах живуть.

(Календар **Рідна нива**, Вінніпег, 1960 р.).

## **ЗІ СПОСТЕРЕЖЕНЬ ГАРАСИМА ЧОРНОХЛІБА**

**Коли побачите — дайте знати!**

На Воздвиження Чесного Хреста були в гостях в нашого доброго громадянина Демка, про якого я вам давно оповідав. Тепер хіба скажу, що минулого року він сина Петра вже оженив і дочку Параню також заможж віддав. Такі пари добралися, що й ну! Ви може про те й не чули.

Та кажу — були ми там — я, моя жінка, кум Павло з жінкою і ще дехто з наших.

Сонце вже збиралося сідати на спочинок, як ми сидимо гуртом під липами (Демко давно вже їх посадив, то гарні такі), говоримо. Аж бачимо: йде чоловік, незнакомий. Босий іде, черевики і якийсь клунок, чи торбину несе через плече на палиці.

— А добрий вечір вам! — каже він, підійшовши близько.

— Добрий вечір і вам! — кажемо, — а куди так та звідки?

— Куди? Або я знаю куди? Мені одна дорога, а їм сто...

— А то кому? — допитуємося.

— Та їм, ніби телятам. Семеро їх — як пішли, так пішли! А ти ходи тепер за ними, бий ногами, та й хто знає доки...

— А може ви голодні, — перебила бесіду Демчиха, що вийшла кликати нас на вечерю. — От ми йдемо вечеряти, то ходіть з нами.

— Е... Я вже й не знаю, чи я голодний, чи ні, мене вже їда не береться. Семеро їх, як пішли, так пішли. Я тут маю хліба в торбині, але яке то...

Пішли ми, пішов з нами незнакомий. А вже в хаті почали ми дальшу балачку.

- Це ви з котрої околиці? — питаємо.

— Е, ви може і не будете знати, це буде від вас яких тридцять миль. А вчора над вечір як вийшов, то досі йду. Бо хтось казав, що бачив, як телята туди пішли.

— Та це в вашій околиці живе Гаврило Смакула? — питає кум Павло.

— Якраз, якраз, він! — каже чоловік. — Він там живе, але він таких телят не має, як мої, коби здорові були та вернулись!

— А чи не було в вас когось другого, щоб післати за телятами, а то ви самі йдете, — каже моя жінка. — Післати когось молодшого?

Чоловік махнув рукою:

— Е, чому не було! Адже ж у мене три сини, як дуби! Джим має 25 літ, Гарій 23, а Вулій 21. А ще дівчат є три:

Мері має 18 літ і буде вже віддаватися, Кейді йде на 15-ий, а ще є одна менша, то вже в маму вдалася.

— Так чому ви когось з них не вислали? — допитується жінка.

Чоловік підсміхнувся.

— Що, їх? Та де їх вишлете! Хіба ж вони послухнуть?! От коби вечір, та й уже поїхали. Тільки їх бачите.

— Куди ж вони їздять?

— Куди? Або ви не знаєте куди? По денцах та по геймах. Сідає, тай їде...

— То чим вони їздять — кіньми чи...

Чоловік аж піднявся:

— Е, та де кіньми! Хіба ж я не господар, чи що! В мене три кводри землі, та й ще думаю тепер два купити. То де ж вони хотіли б кіньми їхати. В мене такий автомобіль... Е!...

— Ну, то якже воно так, що вони автомобілем їздять, а ви за телятами пішки ходите? — питає вже Демко. — Хто в вас старший?

— Старший? Е, хіба ви не знаєте, що тепер діти старші ніж батько-мати! Забирається, їде і навіть нічого батькові не каже. А ти батьку йди за телятами! Ти ще не оглянувся, а вони тільки пофуркотіли.

— А вони далеко їздять? — питає знов моя жінка.

— Кажете, чи далеко? А Бог їх знає. Світ широкий. Може й 50, або й сто миль. А то що йому! Каже, що денц буде, та й їде...

— Ну, а не можна їх якось спинити? — вмішується вже Демчиха.

Махнув чоловік рукою.

— Та хто їх спинить. — То ж Канада! Знаєте! Що хочуть, те й роблять. Скажи йому що, а воно: То фрі контрі! От колись то як поїхало їх троє, то аж на третій день вернувся.

— То де ж саме вони були? — питає вже кум Павло.

— Де? Питаєте ви мене, а я буду вас. А звідки ж я знаю. Запитайте їх, а вони вам: „Но ю бізнес!“ Отже що

зробите? Молоде, то дурне, хоче брикати. Нехай, думаю. Та й стара каже: „Тільки його!” Отже не знаю, та й вам не скажу, куди вони їздять.

— Але ж так молоді розволочуються і псуються, — каже Демко.

Чоловік зітхнув:

— А що ж я зроблю? Буду за ними з прутом ходити, чи як? Хіба ж я знаю, де за ними шукати? Їм сто доріг...

— Ну, а за телятами шукаєте? — зауважив хтось.

— Е, то що інше, — каже чоловік, — то, рахувати, німе створіння і за нього чоловік навіть перед Богом мусить відповідати. Воно не знає, що робить. Піде та й пропаде...

— А як діти пропадуть? — каже моя жінка.

Чоловік видивився:

— Де, де!... Ви їх не знаєте! Ви пішліть їх на край світа, а вони не пропадуть. Вже нема таких доріг, якими вони не ходили та не їздили. Е!... І не пропали.

Видно було, що чоловік своїх знає.

Вечера кінчилася, як чоловік почав уже оглядатися, а там:

— Ви, люде добрі, вдома, а мені треба йти. Час не стоїть. Хто знає де вони.

— Куди ж ви під ніч підете? — каже Демчиха. — Переночуйте, а вже ранком...

Чоловік замахав руками;

— А де ж би я! А як воно ще дальше зайде та й пропаде! Та й я вам ще не сказав, що нас двоє пішло — я сюди, а жінка в іншу сторону. Одного я буду вас просити — коли б ви їх де побачили, то заженіть до своєї обори і дайте мені знати. Семеро їх — троє червоних, двоє сивеньких, а двоє красеньких і ті мають хвостики на кінцях чорні. Як квіточки. Ая! Коли такі побачите, то це мої. Не забудьте ж! — троє червоних, двоє сивеньких, а двоє красеньких, і ті мають хвостики на кінцях чорні. Як квіточки!...



\*\*  
\*

Коли чоловік пішов і ми мовчки подивилися одні на одних, каже кум Павло:

— От вам живий примір! Передпотопний чоловік, та й тільки! Десь ті вчені їздять по пустинях і пралісах, та розкопують землю, щоб знайти сліди передпотопного чоловіка, а не бачать, що тут передпотопний чоловік по світі собі ходить — за телятами шукає.

І кум Павло потер чоло рукою.

— Бачите, — каже він далі, — чоловік має лише тільки приготування для життя, щоб телята завертати. На телятах він розуміється. Знає, як їх годувати, як доглядати, як напувати, як завертати. Корова так не доглядає теляти, як він. Але в той час про виховання дітей нема в нього навіть думки. Знає лишень, що дітей треба вигодувати й майна їм придбати, але які ті діти будуть, його не обходить. І що з того, що в нього три фарми, коли в нього в голові порожнеча. В цілім життю порожнеча. Подумайте, як його господарське життя виглядає: він пішов за телятами в одну сторону, жінка в другу, телята в третю, а діти в четверту. На всі чотири сторони світу. От як! За телятами ходить, людей питає, розказує, якої вони масти, а про дітей байдуже. Ані за ними не шукає, ані людей не питає, ані не завертає, ані не журиться. . .

Говорить кум Павло, та й глянув на мого хлопця, що пильно до бесіди кума Павла прислухається. Глянув та й каже:

— А що ти синку сказав би про те, що ми тут говорили?

А хлопець не надумуючись:

— Я знаю, що я зробив би.

— А що? — питає кум Павло вже веселіше.

А хлопець:

— Я хотів би закрастися на Святий Вечер до хліва того чоловіка і послухати, що його худоба буде говорити про нього і про його дітей. І що мами тих телят будуть казати. . .

Засміявся кум Павло, та аж поцілував нашого синка в голову. І всі засміялися. А кум Павло:

— Боже благослови тебе, дитино! Ти багато нам сказав. Еге! Ти сказав: журіться, але й надійтеся. Є невідомі батьки і розпущені діти, однак ж є і такі діти, що дасть Бог, як повиростають, то багато добра зроблять. Будуть вирівнювати дороги для кращого життя.

Верталися ми додому вдоволені. І говорили поважно й жартували. А потім ще кілька днів нагадували цілу ту подію і все заглядали, чи де не побачимо телят з чорними хвостиками.

Та покищо не бачили. Може ще до нас не дійшли, а може по ваших сторонах блукають -- їм же сто доріг. Сяк чи так, а я хочу вам також пригадати, що коли б ви побачили семеро телят — троє червоних, двоє сивеньких, а двоє красеньких, і ті мають хвостики на кінцях чорні, як квіточки! — коли такі побачите, то оголосіть в газетах, або оповістіть через радіо. Чоловік зверне вам кошти. Не забудьте ж: троє червоних, двоє сивеньких, а двоє красеньких, і ті мають хвостики на кінцях чорні. Як квіточки! . . .

(Календар **Українського голосу**, Вінніпег, 1942 р.).

## МИХАЙЛО СТЕЧИШИН

Михайло Стечишин своєрідний унікум серед першої письменницької генерації в Канаді. У його творчому калейдоскопі, здається, відбилися всі види його мислення і творчої думки. Він не пробував свого пера, мабуть, тільки в тій галузі, яка не існує. Він написав багато речей на теми філософські, економічні, історичні, наукові, публіцистичні, релігійні, літературознавчі. Пробивав своє перо в різних жанрах красного письменства. Коли б усі його твори зібрати до купи, то це була б досить велика збірка.

Але давність робить своє, і він, мабуть, забув рахунок тим речам, які створив протягом п'ятдесяти років. Це, очевидно, сталося з багатьох причин. Поперше, він не надавав великого значення багатьом своїм творам: написав і на цьому був кінець. Подруге, він друкував свої твори в різних часописах під різними псевдонімами, і тепер не тільки нам, але самому авторові було б тяжко їх знайти. Потретьє, він віддавав свої рукописи приятелям і знайомим, які рідко повертали йому. Тому майбутні дослідники матимуть великі труднощі в роздобутті його спадщини. Отож варто було б тепер подумати про це, бо Михайло Стечишин залишив глибокий слід в історії українського письменства в Канаді, і ми багато втратили б, коли б деякі його важливі праці згубилися.

\*\*  
\*

Я дуже жалію, що не можу тут подати докладно авторової біографії. У жодних канадсько-українських виданнях її нема.<sup>1)</sup> У нас шанують непересічних людей тільки після смерті. Автор також із біографічними відомостями не по-

1) Після видрукування цієї статті з'явилися короткі біографічні відомості в *The Leader-Post, Regina*, 27 грудня 1960 р., а також в **Канадійському фермері**, 27 березня 1965 р.

спішав, і тому знана його особа для більшості в Канаді лишається незнаною на літературознавчих шпальтах. Від цього стає неприємно, бо він посідає чільніше місце в історії української літератури в Канаді, як дехто з тих письменників, про яких згадує Антологія українського письменства (1941 р.) і Пропам'ятна книга Українського народного дому в Вінніпегу (1949 р.).

Михайло Стечишин народився 1889 року в селі Глещаві Теревовельського повіту в Західній Україні. До Канади прибув молодим хлопцем, учився в учительській семінарії й після закінчення її вчителював. Згідно з авторською згадкою в передмові до збірки Байки (Вінніпег, 1959), він почав писати байки ще в 1911 році, коли був учителем у Манітобі й Саскачевані. Тоді він перелицював і вклав у віршовану форму кільканадцять популярних байок для дитячих імпрез. Але він у своїй творчій праці не обмежувався лише байками. Він також укладав у віршовану форму повчальні сміховинки на зразок співомовок Степана Руданського. Біля тридцяти таких сміховинок автор опублікував у 1924-1928 роках в Українському голосі.

Ці сміховинки, як згадував мені Михайло Стечишин, робилися на „скору руку” з архаїчною мовою і правописом, і вони навіки потонули в газетних архівах. З 1928 року автор з суб'єктивних причин припинив друкувати байки й сміховинки приблизно на двадцять років.

\*\*

Зимом 1946-1947 роках під час недуги він знову повертається до творчої праці. У першу чергу упорядковує свою літературну спадщину: збирає й передруковує на машинці свої байки, щоб видати їх окремою книжкою. Сатири і сміховинки відкладає для „кращого часу”. Отож рукопис з байками автор укладає і шліфує аж до 1959 року.

Нарешті в 1959 році ця книжка п.н. Байки виходить з друку. До неї ввійшло 76 творів. Байки здебільшо-

го побудовані за клясичними зразками — розповідь з повчальним змістом. Також більшість з них — алегоричні (переносні), де звірі, птахи, повзуни наділені людськими прикметами. Прикладом алегоричної байки може бути „Іжак у гостях” (стор. 27). Між алегоричними байками ми також знаходимо адекватні байки, у яких розкриваються людські прикмети в людині, а тваринні — у тарині. До таких байок зараховуємо „Чабан, вівці й вовки” (стор. 63).

Щодо байкового жанру, — автор учився у славетних байкарів і письменників — Езопа, Лессінга, Локмана, Ля-Фонтена, Глібова, Толстого й інших. Це допомогло йому добре подавати зміст і до тонкощів кристалізувати в ньому ідею. Але майже всі свої байки автор чомусь уклав у співомовкову форму, відступивши, таким чином, від української клясичної форми, яку застосували Боровиковський, Гулак-Артемовський, Гребінка, Глібів, і яку застосовують сучасні українські байкарі. Можливо ця співомовкова форма була найприступніша для автора й найлегша для вигладження змісту і втілення в ньому відповідної ідеї.

Михайло Стечишин помер у Саскатуні 13 березня 1963 р., похований у Вінніпезі.

## ЛІТЕРАТУРА

О. Гай-Головко. „Михайло Стечишин”. Канадійський фермер, 1 серпня 1960 р.

О. Івах. „Українсько-канадійське письменство”. Календар альманах Українського голосу, стор. 163. Вінніпег, 1960 р.

Florence Pratt. Wynyard man translates fables into Ukrainian”. *The Leader-Post*, Regina, Dec. 27, 1960.

„Помер суддя Михайло Стечишин”. Канадійський фермер, 23 березня 1964 р.

Й. Г. Лозинський. „Будівничі Українського життя в Канаді”. Канадійський фермер, 27 березня 1965 р.

Михайло Стечишин

### ЇЖАК У ГОСТЯХ

Раз бездомний був їжак, —  
Став глядіти хати,  
Так в печеру він попав,—  
Там гаддя багато.  
Хлібом-сіллю їжака  
Вітали гадюки,  
Та колов він часто їх  
І їм стала мука.  
Ті колюхи їжака  
Так їм надоїли,  
Що взялись його надвір  
Випрохать несміло.  
А їжак скрутивсь в клубок  
І каже до гадин:  
„Бачу, клопіт є у вас,  
Тож дам вам пораду.  
Невигідно з їжаком  
Разом проживати,  
То шукайте ви собі  
Десь іншої хати!  
Я ж залишуся отут,  
Мені й так вигода.  
Вибирайтесь звідси геть,  
Гадюча породо!”

\*\*  
\*

Це наука немала,  
Треба пам'ятати:  
Не знаєте — хто і що,  
Не пускайте в хату.

## ЧАБАН, ВІВЦІ І ВОВКИ

На леваді за селом  
Чабан пасе вівці  
І безжурно виграє  
Собі на сопілці.  
Розважатись, як завжди,  
Кортить молодого.  
Жартувати він готов  
З усіх і усього.  
Та, на жаль, чабан не знав,  
Коли робив жарти,  
Як то можна жартувать,  
А як знов — не варто.  
Ось прибіг він у село  
І кричить в нестямі,  
Що напали на овець  
Вовки табунами.  
Вся громада — так як стій!  
Біжить на леваду,  
А за ними той чабан  
Регоче позаду.  
Вже добігли до овець, —  
Пасеться отара...  
Вовків жодних тут нема  
Ні духу, ні пари.  
А чабан тут аж зайшовсь  
З веселого сміху:  
„Та я, люди, вас злякав  
На жарт і на втіху!  
Повертайтеся ж назад  
Людоньки додому,  
Вільно ж трохи жартувать  
Мені молодому”.

Не раз уже так чабан  
Тривожив громаду,  
І всі люди до овець  
Гнались на леваду.  
Ось добіжить до овець —  
Пасеться отара,  
Вовків жодних там нема  
Ні духу, ні пари.  
Увірвався тут терпець  
Всім людям до решти:  
„Так підвести усіх нас  
Більше не діждеш ти!”  
А на другий день вовки  
На овець напали...  
Прибіг чабан у село  
І кричить зопалу:  
„Гей, рятуйте-” Та ніхто  
Йому вже не вірить.  
І пожерли всіх овець  
На леваді звірі.

\*\*  
\*

Наші предки берегли  
Оцю мудрість свято:  
„Навіть в жартах чесний будь,  
Не важся брехати”.

### ОСЕЛ І СОБАКА

Осла заздрість узяла,  
Що не рід ослиний,  
А собаки служать лиш  
Найвірніш людині.  
„Чи ж я гірший тих підлиз  
Собачої крові,  
Щоб не міг також служить  
Так само зразково!”



Такі думки у осла...  
Господар над'їхав,  
І осел його вітав,  
Показував втіху:

Він наслідував собак,  
Що хвостом виляють, —  
В привітаннях отаких  
Розходивсь до краю.

Він присів, на грудях склав  
Передні копита,  
Ревів гучно, мов труба,  
Хвостом став крутити.

„Чи ж не сказивсь мій осел!”  
Пан подумав швидко.  
„Бо й чого ж плазує він,  
Аж глянути гидко!”

\*\*\*

З того видно, що вже так  
Створено в природі:  
Що одному до лиця, —  
Іншому вдать годі.

## ЖАБА Й ТИТУЛ

Раз лев-цар почав звірів  
Організувати  
І покликав їх до себе  
У царські палати.

„Звірі мої!” каже він.  
„Маю до вас справу...  
Без діячів з титулами  
Не створим держави!

Отож, визначним із вас  
Я роздам титули,  
Ви ж достойно їх носіть,  
Щоб звірі відчули!”

Жабу лев нагородив  
Титулом високим,  
Бо коли раз старий лев  
Побив клуби й боки,

І лежав він, — жаба з ран  
Комарі зганяла,  
Щоби крові не пили  
Їхні їдкі жала.

Милість царська і тепер  
Цього не забула,  
І за це їй лев надав  
Кінського титула.

І наказа об’явив,  
Чи універсала,  
Щоб цю жабу всі звірі  
Конем величали.

Жаба рада: „Я вже — Кінь!”  
Йде на оболоні,  
Де в бігу за бистроту  
Змагалися коні.

А за кіньми і собі  
Жаба гордо скаче.  
І тут з неї реготав  
Весь загал звірячий.

„А тож чого?!” мислить та  
Жаба некмітлива.

„Так регочуть... І чого?  
І з якого дива?!”

Йде на скаргу до царя,  
До лева в палати, —  
Що з титулу її всі  
Сміють насміхатись.

А лев каже: „Щодо звань,  
То в мене є сила, —  
Кінський титул дав тобі,  
Щоб гордо носила.

Та при тому, хоч я й цар,  
Сказавши відкрито,  
Сил не маю я в коня  
Жабу замінити.

Хоч законно маєш ти  
Кінського титула,  
Але в дійсності ти є  
Жаба із намулу.

\*\*  
\*

Сміховинка є така?  
В наших предків краю:  
„Коня кують — жаба ногу  
Собі наставляє.”

Май постійно на умі  
Цю правду, небоже:  
Хто не є тим, ким не є, —  
Титул не pomoже.

## БАРАНЯЧА ГОРДІСТЬ

Лісний божок тваринам в нагороду  
Таланти різні щедро роздавав;  
Одному розум, силу дав чи вроду,  
Відвагу, сприт чи хитрість, більше прав, —  
Бо „кожному-своє”, як кажуть між народом.

Але баран спізнився на цю роздачу,  
По всьому йде він до божка у ліс;  
Там уклякнув і дуже ревно плаче,  
В траву сховавши рот свій, очі, ніс.

„Я був заспав... Я сам тут винуватий...”  
Сказав крізь плач в розпуці той баран.  
„Прости мені! Будь, божку, наче тато,  
І дай таки якийсь мені талант!”

Лісний божок сказав йому ласкаво:  
„Ти своєчасно, сину, не прибіг.  
За спізнення карати маю право,  
Але ти сам покутуєш свій гріх...”

Таланти всі роздав я вже тваринам,  
І скриня он порожня на горбі.  
Що ж дам тобі, мій бідний, пізній сину?  
Хібащо гордість може дам тобі.

„А що це є та гордість? Я не знаю...”  
Прошепотів баран той у журбі.  
„Я ще й не чув такого в нашім краю...”  
Що дасть вона в життєвій боротьбі?”

Божок сказав, що гордість — це та шата,  
Що порожнечу духу затаїть,  
І зможе дурень мудрого вдавати  
У шаті гордості, — ведеться так з століть”.

Баран зрадів і в гордість зодягнувся,  
І голову відразу в верх задер,  
У сановитість холодом надувся  
І став баран таким, як є тепер.

\*\*  
\*

Ви бачили, що колос той місцями  
Звисає вниз, бо повний він, тяжкий.  
Тому-то нас повчали тато й мама,  
Що вверх стирчать порожні колоски.  
Чи й про людей вам гордих щось сказати?  
Людей ця байка й має на меті.  
Та ви самі зустрінете багато  
Таких людей в практичному житті.

(Байки, Вінніпег, 1959 р.).

## ДМИТРО СОЛЯНИЧ

Дмитро Солянич, автор оповідань, народився 1876 року в селі Устя Снятинського повіту в Галичині, в селянській родині. З юнацьких років Дмитро брав активну участь у культурно-освітній праці. Був один з організаторів читальні в своєму селі й околицьніх селах.

У 1903 році прибув у Канаду й оселився в Едмонтоні в Альберті. Там він відразу виявив себе на громадській і культурній праці й почав писати оповідання з покутського життя покутським діалектом. Також написав чимало оповідань з життя канадських і американських робітників. Ці оповідання публікував в українських часописах в Канаді й Америці. В 1932 році в друкарні Івана Солянича в Едмонтоні вийшла його збірка оповідань п.н. Хто винуватий та інші оповідання. До цієї збірки ввійшли оповідання: „Хто винуватий”, „Покута”, „Конокради”, „Громадський суд”, „Варвара”, „На смертельній постелі”, „Максим Чабан” і „Мамця”.

В усіх цих вісьми оповіданнях автор яскраво й кольоритно змалював життя покутського селянства, а особливо становище й переживання молоді. Досить добре будував оповідання й колізії в них. Намагався писати літературною мовою, вживаючи в діалогах покутського діалекту.

Дмитро Солянич помер 1941 року в Едмонтоні.

### ЛІТЕРАТУРА

Дмитро Солянич. Хто винуватий та інші оповідання. „Вступне слово”. Саскатун, 30 липня 1930 р.

Дмитро Солянич. Хто винуватий та інші оповідання. „Від видавництва”, стор. 5. Едмонтон, 1932 р.

Про пам'ятна книга Українського народного дому в Вінніпегу. „Дмитро Солянич”, стор. 614. Вінніпег, 1949 р.

Олекса Гай-Головко. „Дмитро Солянич”. Канадський фермер, 13 лютого 1978 р.

## ХТО ВИНУВАТИЙ?

Ой вишеньки, черешеньки,  
Ягідки дрібненькі,  
Нащо ми ся полюбили  
Такі молоденькі.  
(Народня пісня).

Іван Петришин кинув оком на Калину Семенову як іще до школи ходили. Він ходив шестий рік, а вона четвертий.

Мабуть і Калина не була байдужа до Івана, однак про їхнє взаємне почуття хіба лише говорили їхні очі при стрічі.

Проминуло пару літ і вийшли вони зі школи. Іван став помагати матері в господарстві. Та думка про Калину не давало йому спокою.

Одного разу Калина пасла ягнята на зарінку, а Іван побачив її від своєї хати. — Мамо, — каже він, — здалобиси наші ягнета вігнати на зарінок аби си трохи прійшли.

— Добри кажеш, синку, — відповіла мати, — ади віпускай тай жени най трохи попасутси. Сегодни однако ниділя і роботи інчої нима. — Іван, зайшовши до клітки, перев'язав кожному ягняти червону бинду на шию, аби не помішалися з чужими, випустив і пігнав. Він не позволив ягням пристанути ані на хвильку, заким не прийшов із ними д' Калині.

— Як си маєш, Калино? — привітався.

— Добри! А як ти, Івани?

— Все гаразд. Мені си здає шо ти змерзла, бо хмарно і вітур віє. На тобі мою сардачину, а я зараз назбираю ковиньок і ріща, розпалимо вогонь і будем си гріти. — За час стояли обое коло вогню і грілися.

— Я така рада, — каже Калина, — шо Василя Остафієвого тут нима. Він якис, знаєш, неприємний. Як шос

заговорит, то таки майже кожде его слово порет мене як ножем. Він тут був минувшої ниділі і така, знаєш, днина була довга, шом гадала, що ніколи полудня ни дочикаюси. І я ему сказала, шоби дмині більши ни навертавси. Він си гнівав, али то міні ни вголові.

— А я тобі скажу, шо ни можу знести Петрової Марії. Ади в петницу йшлим обое з міста, то в'на лепотіла цілу дорогу. Я лиш зачну шос говорити, а в'на мене перебе тай зачинає своє молоти, а все знаєш таке, шо я ни люблю.

Під вечер обое пігнали ягнята до своїх домів.

При праці в полю та дома й не зчувся Іван, як минуло літо. Одного вечера в пізну осінь була в ксьондза толока: лупили кукурудзу. Калина сиділа в ряду між дівчатами, а Іван нашошував кукурудзу у снопах і клав наперед них. Він вибирав котрий найліпший сніп і ставив перед Калиною. Чоловіки й жінки сиділи у другім ряду та розповідали одні другим про свої недостатки. А парубки й дівчата жартували, сміялися та співали. Десь по опівночі була вечеря: простелили скатерть на землі, наклали миски з бараболею помащеною олієм, квасне молоко і разовий житний хліб.

Дехто їв, а деякі як побачили такі гарні марципани, то повставали та й казали: „Най собі піп самий їст”. Іван і Калина навіть і не засідали коло того чудного стола, очікували, коли музики заграють, аби п'яти зогріти.

Вечеря скінчилась, музики грали, хлопці й дівчата гуляли. Іван танцював з Калиною і в танці сказав до ньої: — Як будиш готова йти до дому, то я тибє відвиду, аби яка біда ни вибігла з яру і тибє ни напудила.

— Ходім таки зараз, я вже доста натанцюваласи, аж попід груди болит, бо тот Симен Грицків так не наторгав, шоби его хороба напала, — як сідав гайдука то на мени спиравси, як на пня.

Йшли дорогою рука попід руку.

— Ти повинна, — сказав Іван, — міні була сказати, що Симен на теби спирався, я би був его трохи припер.



Прийшли нарешті до її воріт та посідали на траву.

— Я прийду позавтрю ввечер, — каже Іван, — свисну і буду чикати коло волосого горіха, а ти вийдиш — правда? Али, дивиси, абим ни стояв за дурно, а ти биси крутила в хаті тай нарешті пішла спати.

— Та я Іванку ни знаю, шо тобі маю казати. — І накручувала на пальці то кінець горботки то рукав з сорочки. — А як бим ни вішла, то биси Іванку сердив та ше бис і даниц міні наказав?

Іван обіймив її та притулив до себе. Вона не упиралася. Він чув як у неї серце билось в грудях. Вона тримала голову на його плечі. Він поцілував її в лице. Вона махнула рукою, ніби хотіла боронитись, але було вже запізно.

— Іванку, соколику, пусти мене бом слаба. — Сказала добраніч тай пішла до хати.

Іван йдучи до дому чув, що і його серце сильніше билосся, а мурашки ходили попід шкіру. Це перший раз в його життю він попав у правдиву любов. Він не міг здати собі справи, яким чином він відважився поцілувати Калину в лице. — Ануж най си вгніває тай ни вийди, ая буду стояти під горіхом аж дес до опівночи, а потому йти додому з урваним серцем. — Він прийшов додому аж на зорях, не лягав спати бо його мама вже встала досвіта й казала, щоби йти возити кукурудзу з поля.

На третій вечер в означений час Іван прийшов під Калинину хату. Свиснув і станув коло волоського горіха. Довго не чекав — Калина вийшла д'нему.

— Добрий вечир, Івани!

— Якси маєш, Калино?

— А ти непоцтива дитинко, а тобі хто казав приходити?

— Та ти ни казала, али твої очка говорили за теби.

— А ше можи й скажиш, шо мої очи казали мене поцілювати? А ти, пустеку, ни бреши нічого!

Замовкла на хвилю й Іван не обзивався.

— Мене знаєш вчера голова боліла цілий день, а мама міні докучали, та все питали мене: — Хто то говорив

з тобою коло воріт. — Я казала що то був Василь, али в'ни ни вірили. То — кажут — був Іван Петришин. Я си вікручувала, а нарешті призналаси, а в'ни кажут: — Як Іван хочи ходити то най йде до хати, а ни стояти попід плоти, аби люди мали шо на езики брати. — Ади, як знов прийдеш, то йди просто до хати нічого ни бійси.

Іван обіймив її, притулив до себе й каже:

— Калинко, я тебе люблю! Люблю твої очи, люблю твій ніс, твої губи і тоті дрібненькі як сніг білі зубки, люблю твою поставу і твій звичай.

— Іванку, голубчику, — сказала Калина, — я й тибє люблю. Твій позір такий солодкий, як мід; губи в теби ні виликі ні малі, а той маленький вусок і білі зуби, як за-смієшся то аж за серци мое скобочи. Або оцей носик!

І тут дала йому жидика пальцем попід ніс.

Семениха вийшла з хати й казала, щоб Калина йшла спати.

— Добраніч, Івани, на другий раз йди до хати.

— Добраніч, Калинко, прийду позавтрю.

По дорозі уявляв собі яке то буде гарне й солодке життя. Він ожениється з Калиною — вона така гарна, така приємна, як подивитси на мени ясними очками, а солодко засмієси, покажи білі зубки, то мой! Такі, бігме, аж мурашки по петах гуляють!

Другий раз пішов до хати, посидів трохи, поговорив зі старими, взяв капелюх, сказав: добраніч та й вийшов. Калина вийшла за ним. Стали в хоромах, коло замку, та й говорили. Іван знов обіймив її і притулив до себе. — Я, знаїш, був бим ни знав шо казати, якби твій дедя були спитали, чоґо я прийшов.

— О, ти тим ни грижійси, дедя й мама тибє люблят, вони кажут, шо ти найліпший газда з усіх удовициних синів. Дедя іше ни забули, як ес був малий, шо тибє зза межі тежко було видіти.

І знов казали добраніч одно другому і розійшлися. Калина до хати, а Іван додому.

У довгі пилипівшні ночі дівчата й хлопці сходилися на вечерниці. Дівчата сиділи на лавицях, пряли кужелі й

повісмо та й співали, а хлопці деякі сиділи на лавицях, а інші на стільцях, курили дзигари, лущили гарбузові зернята і казали байки. Іван сидів на стільці й підсукував Калині веретено, аби більше напружа. Це давало їм нагоду йдучи додому довше постояти й поговорити.

Івана любили хлопці й дівчата. Парубки його любили, що був потужний і справедливий. Коли парубки не могли полагодитися за дівку, за музики або за щось інше, то кликали Івана, щоби розсудив справу. Таким чином уникали бійку та гнів. Дівчата любили Івана за те, що не був гоноровий, не дув носа вгору, дівчатам чести не відбирав, а дуже часто сипав легонькі компліменти, з чого вони тішились як дурні, а до того був легкий на ногах, що в танці дівка не потребувала тягнути його воловодом.

Раз Іван прийшов, а Калини іще не було на вечерницях. Параска Стефанова каже: — Іванку, сідай коло мене. — Він сів на стілець і підсукував її веретено, а що її кужіль не праявся добре і підсукування не було корисним, то він сів побіч неї на лавиці, а між ними стояла кожілька з кужілем. Параска зачала знов: — Знаєш твоя Калина така була смутна вчора ввечер, що тебе ні було. Ні співала, як завжди, і ні сміялася. Навіть слабо що говорила, лиш все зазірала у вікно. Попрела трохи тай пішла до дому.

Аж тут двері отворились і ввійшла Калина. Сказала добрий вечер, зкинула кожух, застромила кожільку в лавицю тай праяла. Іван також сів побіч ньої.

— Ах, ти збитошнику, чомус ні приходив вчора ввечер? Я знаєш, соколику, сиділа як на шпильках. Ні робота ні бесіда мене ні бралася, лиш зазіралам у вікно, чи ти ні йдеш. Ти ні приходив, а я пішла додому. Гадалам, що ти мене покинув та й пішов до Марії.

— Я ходив вчора в ліс по дрова, — каже Іван. — І знаєш доки ми розмірели латер дров на шестеро, а спукалим згори кожді сани з осібна і прийшлим додому аж дес коло півночі, тай ні було коли йти на вечерниці. А про Марію ти міні, душко, ні шпикай в очи, бо я би ні дав твої одної ноги за ню цілу. — І знов дівчата співали,

а Калина вела перед їм. По співанню хлопці казали байки і приповідки, а дівчата слухали та сміялися. Пізною ніччю хлопці відводили своїх молоденьких дівчат додому. Коло воріт стояли й говорили, обіймалися та тішилися.

На весні чотирнадцятого марта Івана асентерували з першої кляси. Петриха внесла реклямацію, яка була принята, бо Іванові два брати були іще малі: Никола мав дванадцять, Василь десять, а Олені було п'ятнацять літ. От пійде восени на два місяці, відбуде військову службу, та й може женитися. Калина тішилася, що от-от не задовго віддасться за Івана, бо їй вже вісімнадцятий минав.

Калинин батько мав морг города, стару хатину й нивку на середніх. На тому тяжів довг, який був затягнений около двадцять літ назад в банку рустикальнім, який много наших селян пустив з торбами. Семен платив на довг потрохи щороку, а довг заледво що зменшувався. Літом робив Семен у дворі: сів збіжжя, косив конюшину і клав панські стирти. В осені пошивав людям хати, а й Калина відколи підросла також ходила до двора на роботу, садила й сапала тютюн, полола пшеницю і садила буряки, за що пан платив по дві шістці за днину.

Пан дідич Муха вийшов був раз на поле, на якім цілий ряд дівчат сапали буряки. Він перейшов поперед них і заглянув кожній в очі. Нарешті приступив до наставника й каже: — Костине! А то чія дівка, ота третя від краю? — Наставник сказав, що то Калина Семенова.

Семен косив тоді панську конюшину, то пан Муха сів на коня й поїхав на лан, де косарі косили. Викликав Семена й каже: — Я перебрав усі довги з рустикального банку на себе і хочу від тебе грошей.

— Та прошу вельможного дідича, — сказав Семен, — аби зачікали до осені. Ади пригодною поросета, тай пано-ви дам, що зможу.

— А ти будеш давати й до смерти та й не виплатиш, найми дівку в мене, най вона відслужить, а за рік або два тай маєш чисту табулю.

— Пани дідич! Я ше буду питати, що жінка на се скажи.

— Най каже що хоче, а я тобі кажу, що або гроші давай, або дівку найми за покоївку, а як ні, то з хати виступай. Чуєш? До тижня прийди з дівкою і з війтом, бо довше не чекаю. Бувай здоров!

Семен косив через того пополудне так, що слабо що наперед себе видів. Ввечорі прийшов додому й розказав жінці й Калині про дідичне пропозиція. Викручуватися не було куди, лиш таки наймати Калину за покоївку. На другий день взяли війта і пішли до двора та зробили угоду, що Калина приходить до служби завтра рано.

Дідич Муха був у віці яких трицять і п'ять літ, та не жонатий. Він мав дуже лиху славу по окружних селах, про це всі знали.

Ввечорі по залагодженню тої угоди, Іван прийшов так як завжди видіти Калину. Родичі сповістили Івана про сумну справу, яка зтяжіла над ними. Івана також занепокоїла та новина, але що грошей не мав, щоби заплатити дідичеві довг, то не міг нічого заперечити.

Дідич дозволив Калині відвідувати її родичів два рази на тиждень. Раз на будні ввечорі, а раз в неділю по полудні, а при тому й Іван мав нагоду бачитися з Калиною, постояти й поговорити хотя й два рази в тиждень. На початках служби Калина скаржилася перед Іваном, що пан крутить її за що небудь за вуха. Івана лютила вість про це, він злостився на дідича, що відважився крутити за вуха йому найдорожчу в світі, однак він zarazом і тишився, бо це був знак, що дідич не може її на своє перевернути. Іван додавав їй бодрости та приговорював: --- Терпи, душко, а ни дайси панови на підмову, бо інакше знівечиш мене й себе на все наше життє.

Третього жовтня Івана покликали до війська. Тут він не мав часу думати про Калину, бо пани капралі дали розказ забути про Марійку й Софійку, Катеринку та Калининку, бо хто думає за дівку й за маму, то й не зможе навчитись ні зицирки ані військової школи і вічно буде офермою, а таких бють як бубен. Іван думав за Калину лише увечорі, бо тоді був вільний від всіляких військо-

вих наук. Він писав до ньої кілька разів і вона відписувала йому.

Два місяці минуло. Іван повернув з Коломиї додому, а вечером зайшов до родичів Калини. Калина була вдома, привітала його дуже гарно й щиро, розпитувала як йому поводилось, а Іван казав, що не зле. Вона тішилась і зазирала йому в очі. Іван посидів троха в хаті, взяв капелюх, сказав добраніч і вийшов. Калина вийшла за ним і знов стояли в хоромах, коло замку, тай говорили. Іван обіймав її, притулив до себе і поцілював.

— Тобі, Іванку, каже Калина, трохи вуха відмерзли і здаєтси шос трошки зтонк.

— А міні здаєси, Калинко, що ти побіліла.

— Бо я, знаєш, сиджу в покою, та й вітир мене ни обпалює.

— Добри, що твої вуха іше пан ни обірвав! Я нираз грижівси, шо він тибє збиткує і докучає тобі абис дала-си йому на підмову.

— Ні, голубчику, пан тепер уже добрий, за вуха мене ни крутит і казав, що як ти прийдеш з Коломиї, то мене пустит до дому три рази на тиждень. Він знає, шо ти до мене ходиш, він тибє любить та казав міні, аби я за другими хлопцями ни зазирала, а навіть просив мене аби я тибє колись до двора привила. Він каже, що за оден рік увес довг відслужу і табулю даст на мени, а ни на дєдю. — Іван не любив цєї бесіди, похолоднів та навіть не щувся, як його руки спустилися з Калининих плечей. Він сказав добраніч і пішов додому.

Ліг спати, але сон не приходив. Думка за думкою насувалася на його голову. Умучений думками, каже нарешті сам до себе: — Можи та дівчина ни знає, шо говорит, а можи справа ни стоїт так зле, як я собі представляю.

Цілу пилипівку ходив він до Калини і за кожним разом його серце дужче холодніло. Він зауважив, шо вона пе викидає ногами так цікаво як колись, але ступає більше поважно. Румянці зникають з її гарного лица, а на їх

місце виринають якісь брунатні плями, попід очі синьо, а карі очі западаються в голову.

Прийшло Різдво. Іван пішов з парубками колядувати, а кожний парубок, що був в колядниках просив колядників до хати. Тут їли начинку, голубці, сливки з тістом, а де в кого й молоко з рижом. На начинку накладали купу мяса. По вечері завше приходили сусідські дівчата, музики грали, хлопці й дівчата гуляли. Іван чувся як сирота, бо Калини не було. На другий день пополудні знов музики грали і хлопці й дівчата гуляли. Була тут і Калина. Іван взяв її в танець, та зараз побачив що її щось бракує, бо не могла так скоро оббігати на около нього як колись; його серце зачало деревіти.

Таки зараз по святах Семен тяжко захорував. Іван прийшов так як завсіди до них, але Калини не було вдома. Семен, побачивши його, заговорив: — То се ти, Івани?

— Я, вуйку.

— Прийди д'мінін близче, бо хочу шос тебе запитати . . . Іванку, синку! Я хочу вмирати, то скажи міні, чи ти будеш моїм зетим? Я, мама і Калина тибє любимо. Я знаю, шо ти будиш добрий чоловік моїй доньці, ни меш маму збиткувати, лиш будиш дбати і працювати тай будити мати хліб і до хліба.

Іван на разі не знав що казати і став як стовп. Сказати ні, то урве старому серце, а сказати так, то може не дотримати слова. Нарешті зібрався на відвагу й каже: — Вуйку, я дуже жалую, али зетим вашим ни буду. Вам треба такого, аби пристав, а я хочу жінку взети до свої хати. Ви ж знаєте тоту приповідку, шо хто пристає тому розуму ни стає. — В дійсности треба було приставати, аби тим чином полишити більше місця для свої двох молодших братів, і він то знав та вічно думав, що Калина це одинока дівчина для нього. Вона не мала ні братів ані сестер і весь маєток переходить на неї.

У два тижні по похороні старого Іван прийшов до Калини, щоби з нею попрощатися навіки. Так як завше посидів, поговорив, взяв капелюх та вийшов. Калина вийшла за ним. Знова стояли в хоромях, в кутику коло замку,

але цим разом Іван не обіймав і не притулював Калину до себе, лиш попростому каже: — Калино, я прийшов з тобою попрощатися раз на завше. Се послідний раз я переступаю твої пороги.

— Іванку, любчику, а то чого, а то шо тобі си стало?

— Слухай Калино! Дідич Муха зробив з тебе польску стежку, а я ляцькими дорогами ходити ни буду. Хто зібрав смитану, то нехай віпе і дзер! — Сказав добраніч і пішов.

Калина не спала цілу ніч, лиш плакала й придумувала, яким би то способом Івана перепросити. — Ади, в неділю піду до его тітки, пішлю дівчину, він там прийди, а я признамся до всего. Най сварит і най бє, як хочи. Ни буду си боронити; міні лекши буди, аби він мене вдарив.

Прийшла неділя, зробила як казала. Закликала Івана та призналася до всього.

— Іванку, соколику, королю мій. Даруй, прости!

— Калинко, душко! Моє серце так рвеси як і твоє, а можи ше дужче, але шом сказав раз, то того ни злизую. Я ляцькими дорогами ходити ни буду. — Обняв її, поцілував і сказав: — Бувай здорова! Ти для мени пропала навіки! — Вони розплакалися обое й розійшлися.

Іван прийшов додому і застав вечеру вже на столі. Він сів коло стола, але їсти не міг. Мама приступила до нього і спитала: — А тобі шо синку? Ти слабий?

— Ой, мамо, ше гірше, ніж слабий! Мамо, мамо, нашошти мене на світ народили...

— А то шо Іванку? Можи Калина дала тобі макогона?

— Ой так мамо! Ади її мают дес ни задовго завити!

— Як, нибожи, на таке зайшло то жениси, хоть я таке ни люблю, бо то ни файно, шоби таки зараз по весілю внуку мати. Але шо зробити. Як так сталоси, то треба приймати.

— Мамко, ни поріт мене без ножа! Чи ж ви хочити, аби я дідичеві діти годував?

У другу неділю війт післав присяжного й акушерку, аби Калину завити. Її мама плакала гіркими сльозами.



Плакала й приповідала: — Волілабим те, донечко, на лавицу положити, ніж такий встид на собі знести. Не дурно то й Іван тебе покинув. Проклята та днина і та година, як ми тебе наймили у дворі за покоївку. Ліпши було вийти з хати і йти з торбами, аніж панські діти годувати!

А тим часом Іван лежав на постелі і говорив з розпуки. — Кати, кати, людожерці! З'їли ти мою Калинку з'їли ти й мене. Закрали ти від мене тоті карі очка і ті милі уста та й ті біленькі зубки, про котрі я мрів від шкільної лавки аж до військових бараків. А ти, Боже, справедливий, гримни громами та зжени тих катів з лиця землі! Пропала ти, Калинко, для мене на віки вічні...

## ПАВЛО КРАТ

Павло Крат (псевдонім П. Терненко) — поет, письменник, історик, — досить відомий у Канаді. Його ім'я з'явилося на літературному полі в Канаді 1911 року, коли він видав першу збірку своїх творів п.н. „Робітничі пісні”. Тому ми зараховуємо його до перших письменників, що започаткували українську літературу в Канаді.

Його творчість нерівна, як і саме його життя. Безперечно, автор був патріотом своєї нації, але певний час без викристалізованої національної ідеї. Тому десь з половину життя ходив просмиками, бічними стежками, хоч здавалося, що прямий шлях був зовсім недалеко від нього. Це сталося тому, що Крат, як і чимало представників наддніпрянської інтелігенції на початку 20 століття, сформував свій світогляд у суспільно-політичній атмосфері, яка зовсім не відповідала поглядам і прагненням українського народу. Цей світогляд, у якому на першому місці стояло кредо соціального, а не національного визволення українського народу, лягав в основу його творів майже два перші десятиліття 20 віку.

\*\*

Авторові біографічні дані дуже скупі. До того розкидані в часі й просторі.

Павло Крат народився 1882 року в селі Красній луці Гадяцького повіту на Полтавщині. Ще юнаком нав'язує контакт з робітничими організаціями й бере активну участь у революційних подіях 1905 року, метою яких було повалити в Російській імперії царський лад і феодальну систему. Ці робітничі організації здебільшого мали інтернаціональний характер і керувалися марксистською ідеологією.

Після невдалої революційної спроби 1905 року Крат утікає до Львова. У Львові вступає до університету і, як

один з провідників, бере активну участь у боротьбі за український університет. Місцева влада заарештовує його разом з іншими студентами. Після відомого процесу над 101 студентами він змушений був виїхати до Канади. Це сталося 1907 року.

У Канаді він знову ж таки бере участь у робітничому русі — за поліпшення соціально-економічного становища робітництва. Але з часом він відходить від цього руху, пориваючи з його політичною ідеологією й атеїстичним світосприйманням. Пізніше навіть почав активно поборювати цю ідеологію, студіюючи в Пресвітеріанській колегії теологію, а потім, як пастор, проповідуючи між українцями Христову науку. 1923 року Крат виїхав до Європи в місійній справі. Він кілька разів повертався до Канади й потім знову їхав до Європи. В 1938 році поселився на фермі біля Торонта й жив на ній до кінця свого життя. Помер Павло Крат 1952 року.

\*\*  
\*

Кратове життя має два періоди й тому так само треба підходити до його творчости. У першому періоді з клясовою ідеологією й атеїзмом (що пізніше стало основою для російського комуністичного імперіялізму) він видав друком три книжки, а саме: Робітничі пісні (1911 р.), „Візита „Червоної дружини” (1912 р.) й Посліднє хожденіє Бога по Землі (1915 р.). Ці книжки, мабуть, відразу, після виходу в світ, стали анахронізмом і тому вони мають лише пізнавальне значення.

У другий період творчости Крат увійшов під час формування й набуття національного світогляду. В ньому відбувається великий перелом у поглядах на нашу історію, культуру, а зокрема — літературу. Цю переломову добу в 1916 році він зафіксує виданням окремої збірки українських народних пісень англійською мовою п.н. Сонгс оф Юкрейн. В кінці збірки він подає наш національний гімн „Ще не вмерла Україна. Вміщені пісні в цій збірці, а також поетичні твори Шевченка, Руданського,

Федьковича й Воробкевича переклала Флоренс Р. Лайсвей з Кратовою участю. На початку збірки подано коротку історію України.

Але основною працею в другому періоді треба вважати його історичну розвідку Українська стародавність, що вийшла з друку 1958 року. Автор уділив їй багато часу й праці. Цією історичною розвідкою, написаною з великим патріотизмом і глибокою любов'ю до свого народу, автор спокутував гріхи своєї молодості. Тому, у зв'язку з цим, хочеться сказати, що не ті грішники, що блукають, а ті, що, блукаючи, ніколи не повертаються додому. Павло Крат повернувся додому, і за це ми цінимо його.

## ЛІТЕРАТУРА

- П. Крат. „Замість передмови”. Последнє хожденіє Бога по землі. Вінніпег, 1915 р.
- Про пам'ятна книга Українського народного дому у Вінніпегу, ст. 607. Вінніпег, 1949 р.
- J. I. Mackay. “Foreword”. П. Крат. Українська стародавність. Торонто, Онтаріо, 1958 р.
- Павло Крат. „Власний життєпис 1882-1946. Автобіографія”. Українська стародавність. Торонто, 1958.
- „Короткі відомості про перебіг життя Павла Крата, подані усно його дружиною Софією Крат, сестрою Олександром Палієнко та приятелем небіжчика Михайлом Козаком”. Українська стародавність, Торонто, 1958 р.
- О. Гай-Головко. „Павло Крат”. Канадійський фермер, 5 вересня 1960 р.
- О. Івах. „Українсько-канадійське письменство”. Календар-альманах Українського Голосу, ст. 158. Вінніпег, 1960 р.
- М. Марунчак. Студії до історії українців Канади, стор. 111-112. Вінніпег, 1969 р.

**П. Терненко (П. Крат)**

## **СІЧИНСЬКИЙ В НЕВОЛІ**

**(У р и в о к)**

„Не за власні образи, чи користь яку  
Я межи очі грабові стрілив, —  
Я тоді тобі, народе, приклад давав,  
Щоб ти більше в вельможних не вірив,  
Щоб ти звівсь на них гнівом своїм,  
Скасував твої злидні і муки,  
На три вітри нагнав дармоїдів усіх,  
Землю взяв в свої власні руки!...  
Але нащо та кров пролилась,  
Нащо маю в неволі зогнити,  
Коли ти не пішов, коли ти не повстав,  
Коли далі в ланці ти повитий!?”  
І болі, і нудьга йому груди стиска,  
Жаль і серце і розум скував;  
Душно в цимрі, повітря нема,  
На підлогу в розпуці упав;  
Роздира собі груди трудні,  
Мов пташок той підстрелений б'ється:  
„Ліпше бути мені у завчасній труні,  
Коли ворог над людом сміється!”

## **КАЙДАНИ ДЗВОНЯТЬ**

Кайдани дзвонять по землі,  
Працюють царики у млі...  
Працюйте кляті! Час з мечами  
Вже за дверима. Чорний весь,  
Огнем пекельним очі світять.  
Ось, ось пожежею освітять

Вони країну. Запала  
Тоді земля: огняне море  
Під хмари вдаре, і полізе  
До вас мозоляна рука  
Раба ошуканого вами,  
Усіх вас в жмут один збере,  
Під хмари здійме і в занебудь  
Навіки вічні зажбурне!

(Антологія української поезії в Канаді,  
Едмонтон 1975 р.).

## ЦАР НА МОЛИТВІ

Надвірний лакей спустив фіранки на вікнах царської каплиці й палавше на сонці золотом дороге каміння образів враз пригасло. Суворі лиця святих насупились неначе ожили на іконостасі в своїх золотокованих, коштовних ризах. Огники в лямпадках заярились і залопотіли. Лакей вийшов нечутно, ступаючи по м'яких килимах. Сталась та тишина капища, яка обгортає людську душу страхом і вірою в близьку присутність надземних сил.

Нагло розчинились двері й безшумно ввійшло до молільні маленьке, низеньке воно; з облізлим чубом на голові, з мишачим острахом в очах, що глибоко позападали в ями жовтого, хворобливого обличчя. На вузьких плечах, мов на патику, висів генеральський мундир з золотими еполетами, руки висіли вниз по-військовому.

То був цар. Воно підійшло, хитаючись на тоненьких ніжках, і стало перед виложеним перлами образом святого Миколи. Сивий святий з євангелією в руці усміхався до царя ситим рожевим лицем, хоч сиві очі грізно визирали з-під насуплених брів.

Цар поглянув на всіх святих, мов вийшов робити їм військову параду, і загомонів до святого Миколи по-фран-

цузькому, бо по-християнському не вміє, себто почав молитись писклявим, гнусявим голосом:

— Слухай Миколо! Чи ти не бачиш, що діється в нашім царстві? Заколот і зрада обхопили усю державу. Проти нас, помазанника божого, і проти вірних слуг наших збунтували люди лихі чернь робочу, і міністри наші не знають вже, як раду собі дати з нею. Бунтується, податків не платить, а заграничні банкіри не хочуть позичити нам більше гроший. Прем'єри цілком закрутили мою бідну голову своїми проектами засмирення... а ти знаєш, яка вона в мене слабенька на розум. Коли тато ще жив, то всі сиділи ще тихо, а тепер ані шибениці, ані кулемети — ніщо не помагає... Слухай, Миколо, поможи!

— Вспокій і подави бунт в народі нашім, щоб знов усе стало по-старому і спокій став у державі нашій. Коли зробиш як прошу, то поставлю тебе в царстві нашім святим над святими, навіть з самим Христом вирівняю. Набудую тобі таких церков, яких ще світ не бачив і храми твої храмуватиме вся земля наша дванадцять разів на рік, від заходу аж до сходу. Тільки засмири бунт... А коли ні, коли не хочеш, то я все ж таки цар — писнуло воно, тупнуло ніжною і настовбурчилось — коли не вволиш волю нашу, то скину тебе з святого і спогаду не лишу по тобі в державі нашій... Так зроби... Бо влада наша від Бога, ви мали вже давно се зробити, не чекаючи аж, щоб я вас просив!...

Так молився цар, молилось воно, жадаючи небесного погрому на голову російського народу... Суворі образи святих поважно слухали, Микола усміхався, золото и каміння поблискувало, мов займалось кривавим огнем від тремтячого світла лямппад.

Воно молилось.

(Посліднє хожденіє Бога по Землі,  
Вінніпег, 1915 р.)

## СЕМЕН КОВБЕЛЬ

Семен Ковбель посідає одне з перших місць серед письменників першої генерації в Канаді, особливо щодо різноманітності й літературно-творчої плідності. Він писав оповідання, гуморески, поезії, поеми, драми, комедії, сценічні картини, діалоги, спогади і т.д. Його твори були продуктом не висиджування, а безперечного таланту. Його щастя було в тому, що він, у тяжкі роки вросання у канадську землю, зумів знайти дуже багато часу для створення великого числа літературно-мистецьких праць. А нещастя — що переважна більшість цих праць не вийшла в світ окремими виданнями. Але, не зважаючи на це, Ковбель виконав свою функцію, бо багато з його літературно-творчого доробку дійшло до читача в рукописах, а драматичні твори побачили світло рампи в багатьох театрах у Канаді, Америці й частково в західних областях України.

\*\*

\*

Біографія поета, письменника й драматурга Семена Ковбля, як і його творчість, багатогранна й цікава. Він народився 25 січня 1877 року в Борщеві в Галичині. Його батько помер, коли Семенові було тільки два роки, братові Михайлові шість, а сестрі Магдалині дванадцять. Тому мати й неповнолітня донька мусіли заробляти на утримання родини, бо в них була лише хатина з маленьким городом і півтора морга поля.

На п'ятому році життя Семен навчився читати від старшого брата, що ходив до місцевої двокласової школи. Пізніше Семен закінчив цю ж школу, але продовжувати свою освіту не міг. Тому він доповнював своє знання читанням книжок, а потім двадцятилітнім хлопцем пішов до будівельних майстрів учитися ремесла.



Ще з шостого року життя Семен виявив цікавість до різьбарства. Вироблені речі приносив до школи. Директор школи Добровольський і місцевий священик Гулла радили, щоб хлопця віддати до різьбарської школи в Закопаному, але опікун не дав згоди на це.

Тим часом роки йшли. Ковбель відбув військову службу при артилерії в Перемиській фортеці. У 1902 році одружився. В ті часи брав велику участь в українській громадській праці й тому завжди був на оці в окупаційної влади, яка за всяку ціну хотіла позбутися його. Над ним знову нависла небезпека військової служби. Щоб уникнути її, він таємно покидає рідну землю й весною 1909 року приїжджає до Канади. Того ж року восени до нього приїжджає його дружина Йосифа з п'ятилітнім сином Антоном. З своєю родиною він оселяється в Вінніпезі, бере активну участь у громадській роботі, працює в драматичних товариствах, особливо при Українському народньому домі. Незабаром стає його головою, а також членом першої управи Взаємної помочі. Останню пару десятиріч він прожив у Торонті біля своєї дочки Надії. Ковбель помер у Торонті 3 січня 1966 року.

\*\*  
\*

Згідно з біографічними даними Ковбель почав писати веселі оповідання п'ятнадцятилітнім хлопцем. З цих оповідань, здається, жодного не лишилося „в живих”, і тому говорити про них не можна. Так само нічого не можна сказати про гумористичні поезії, що їх автор писав під час перебування на військовій службі. Цих поезій знайти не вдалося. Тут тільки варто згадати, що за ці поезії автор мало не попав у військовий суд. Тому не тяжко припускати, що вони, ті поезії, мали досить гострий зміст.

Протягом свого життя Ковбель написав велику кількість поезій, надрукувавши деякі з них в Канадійському фармері й Українському голосі. Деякі з них також уміщені в декляматорі Сніп, а інші, як „Краса”, „Чти отця і матір”, „Ялинка”, „Сон”, „Гаїв-

ки”, „Не сумуй, народе” і т.д. в різних календарях. Усі ці поезії ввійшли в збірку *Цвітки й колючки*, яка досі не вийшла з друку.

Ковблеві ліричні поезії здебільшого з політичним, а подекуди — філософським забарвленням. Звичайно, в деяких поезіях (у „Злуді”, „Щирій жертві” і інших) відчувається „глибока філософія на мілких місцях”, а це тому, що автор не мав відповідної освіти (як і інші письменники першої генерації в Канаді), яка дає послідовність і систематичність у формуванні світогляду. Але мимо того в автора є поезії („Не вірю я”, „Не забудь, брате” й інші), у яких набагато краще викристалізовується зміст. Ці глибинні поштовхи спричинює безперечний авторів талант.

Семен Ковбель обдарований природнім почуттям сатири й гумору, а також почуттям тонкої іронії. Щодо техніки, то автор уміє будувати строфу, але не до кінця. І тому в одному вірші до ансамблю гарних строф часом вдираються строфи кострубаті й покалічені. У першу чергу це роблять зайві склади й невірно поставлені наголоси. У зв'язку з цим у деяких поезіях, як наприклад: „Не вірю я”, ламається ямб (двоскладова стопа з наголосом не другому складі), а в „Не забудь, брате” ламається хорей (двоскладова стопа з наголосом на першому складі). Також у мові поезій видніються полонізми й москалізми. Тому збірка поезій набагато виграє, коли перед друком відповідно відредагувати її. Перш за все треба виправити саму назву збірки *Цвітки й колючки* на *Квітки й колючки*, бо „цветок” — це московське слово.

\*\*  
\*

Мабуть найбільше часу Ковбель присвятив драматичним творам. У них він найбільше виявив свій талант і технічне вміння щодо будови.

У 1918 році він написав трагікомедію *Дівочі мрії* на шість відслон. Цю п'єсу поставлено з рукопису на сцені в Канаді 1919 року, а 1920 року її видано окремою

книжкою. Пізніше її ставили в Америці, а також у Галичині в переїздному театрі ім. Тобілевича. Ковбель написав ще такі п'єси: Лихо-татари і Скарб у жебрачій торбі. З 1934 року автор інсценізує трилогію Богдана Лепкого й таким чином з'являються п'єси Недоспівана пісня, На царському суді, Батурин і На руїнах Батурина.

У 1938 році Ковбель написав і видав своїм коштом чотири одноактівки: Вірна сестра — то золото, Українізація, Делегація до раю й Повісився. Йому також належать п'єси: Святий Миколай у Канаді й сценічні картини Новий Вертеп і Там, де маки цвіли. Останні дві ставилися на сцені, але друком не вийшли. У 1942 році він написав і видав своїм коштом п'єсу Парубочі мрії. У ній змальовується канадське й американське життя.

Одну з найкращих п'єс Дівочі мрії автор створює на тлі дореволюційного життя в центральних областях України. Композиційно вона збудована на зразок класичної новели з кільцевим обрамуванням. Тобто, у першій дії показано картину з реального життя. Друга, третя й четверта дії з двома відслонами — сон Орисі. У п'ятій дії також показано картину з реального життя. Персонажі в цій п'єсі здебільшого живі й повнокровні, хоч деякі (Харко й Ничипір) нагадують персонажі з побутових п'єс Карпенка-Карого чи Кропивницького. Автор уміє будувати драматичні колізії, хоч часом не вмотивовує їх до кінця. Але ці недоліки для пересічного ока в ході п'єси губляться. Проте в ній є недоліки, які виявляють себе. У першу чергу, — що люди з центральних земель України говорять галицькою говіркою, вживають місцевих слів і висловів, як наприклад: „збираєсь”, „гецькаєсь” (стор. 12), „ще буде мала час” (стор. 14), „серце радуєсь” (стор. 15), „щастє” (стор. 15), „задумуєсь” (стор. 16), „хиба” (стор. 22) і т.д. Крім того для кольориту наддніпрянця вживаються російські слова, як наприклад: „парняга” (стор. 12), „медвідь”, а також дієслова „вниматись”, „прийшлось” і інші. Невірно вживають-

ся імена, як наприклад: Охрим замість Охрім, Нечипір замість Ничипір. Імен — Марти й жидівки Малки в наддніпрянській Україні зовсім не було. Замість Іван Леонтієвич автор вживає Іван Леонтович. Коли б ці й подібні до них помилки виправити, то п'єса Дівочі мрії звучала б на сцені багато краще й, звичайно, була б серед визначніших праць в українській культурній скарбниці в Канаді.

## ЛІТЕРАТУРА

- Антологія Українського Письменства в Канаді, стор. 15. „Семен Ковбель”. Вінніпег, 1941 р.
- Про пам'ятна книга Українського народного дому в Вінніпегу, стор. 525 і 606. Вінніпег, 1949 рік.
- В. Г - ич. „Вшанування письменника-піонера в Торонті, Онт.” Новий шлях, 1.2.1960 р.
- Олекса Гай-Головка. „Семен Ковбель”. Канадійський фермер, 6.6.1960 р.
- Помер Семен Ковбель. Український голос, 12. I. 1966 р.

## Семен Ковбель

### ВСТАВАЙ УКРАЇНО

На звалищах тронів кривавих царів  
Моя Україно вставай!  
По громах і тучах вже світ зазорів  
Схід сонця-свободи стрічай.  
Від Кавказу і Дуная до Карпат хай клич лунає:  
Вставай Україно, вставай.

Ти, Чорне море, хвилями заграй,  
Щоб кості козацькі із dna  
Почули про волю. Що рідний їх край,  
Що вже Україна вільна.

Годі, Дніпре, сумувати, час вже гордо хвилі зняти,  
Заграй, Дніпре, гордо заграй.

Кінець вже неволі, кінець вже сльозам,  
Вже досить наплакались ми.  
Хоч важко прийшлося лютим ворогам,  
Коли ми звільнились з тюрми.  
Гіркі сльози обітремо, спини більше не зігнемо,  
І в тюрми не вернемось ми.

Ти, вільний народі, за руки візьмись  
І вільну Україну пізнай.  
Хоч кров ще поллється, на те не дивись,  
За волю і душу віддай.  
Докажи, що в рідній хаті сам зумієш панувати!  
Вставай мій народі, вставай!

(Наше життя, Вінніпег, січень 1941 р.).

### НЕ ЗАБУДЬ, БРАТЕ!

Там за морем за широким,  
Звідки сонце сходить все,  
Звідки легіт вечорами  
Прохолоду в світ несе,

Там садочки, мов віночки,  
Кругом низьких стріх цвітуть,  
Де в городцях барвіночки  
Ї рожі пишніі цвітуть.

Де щечече соловейко  
Під віконцем аж лящить,  
А у дівчини серденько  
Від кохання аж тремтить.

Де по тяжкій праці в полі  
Ллються пісні по садках,  
Де у Бога долі й щастя  
Просять люди в молитвах.

Де природа, мов у раї,  
Усміхаєсь до життя,  
Всі турботи, злидні й горе  
Переходять в забуття.

Пиви хлібом ся вкривають,  
Кров'ю зрошені буйні,  
А могили насувають  
Думи про часи сумні.

Як за ту святую волю  
Тисячі лягло вірлят  
В боротьбі у чистім полі, —  
А тепер в могилі сплять.

Тільки слава невмируча  
Тішить серце, тисне грудь...  
Де ж то та земля квітуча?  
Вгадай брате! Мудрий будь.

Це землиця, що ти кинув —  
Україна! Чи забув?  
Ти за щастям в світ полинув,  
А в тім світі щось здобув?

Знайшов хліба шматок білий,  
Грошик в хаті ся вертить,  
Але щастя не знайшов ти,  
А без нього тяжко жить.

Не забудь же, брате рідний,  
Та й і дітям розкажи,

Що в неволі люд твій бідний,  
Любов в душі їм вложи.

Щоб любили землю рідну,  
Хоч не бачили її,  
Розмалюй їм образ гідно,  
Що було святе тобі.

Щоби їм не соромитись,  
Що Україна ненька їм,  
Научи їх тим гордитись,  
Бо гордитись в них є чим.

Вони тобі вдячні будуть,  
Що їм очі отворив,  
І до смерти не забудуть,  
Чого батько їх навчив.

І для них тут на чужині  
Осолодою буде  
Щира згадка про родину,  
Де їх рідний люд живе.

(Антологія українського письменства в Канаді,  
Вінніпег, 1941 р.).

### З Л У Д А

Вечір, як вечір,  
Сонце зайшло.  
Роса нависла  
Понад село.

А я дивлюся —  
Роззявив рота.  
Де заблукав я?  
Що за робота?

Люди хрестяться,  
Молитву шепчуть,  
Комарі своє —  
За вухом шкребчуть.

Ні соловейка  
Чомусь не чути,  
Ані васильків,  
Запаху рути.

Хруща бо навіть  
В садку не видно.  
І я забувся...  
Аж мені стидно.

Місяць щоправда  
Блистить на небі.  
Чи мені сниться?  
Забув далекі,

Що я в Канаді, —  
Не в ріднім краю...  
Та й весни-щастя  
Ще забагаю.

(Антологія українського письменства в Канаді,  
Вінніпег, 1941 р.).

**С. Ковбель**

## **ВІРНА СЕСТРА — ТО ЗОЛОТО**

### **КОМЕДІЯ НА ОДНУ ДІЮ**

ДІЄТЬСЯ В КАНАДІ В КОЛОНІЇ  
У ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС

### **ДІЄВІ ОСОБИ**

ЗАРУБЕНЧИХА — багата вдова фармерка.  
ФРОСИНА — її дочка, молода дівчина курсистка.  
ОЛЕНА — сусідська дівчина, фармерка, сестра  
нареченого Фросі.  
ХИМКА — служниця у Зарубенчихи. Повільна й не хитра.

### **Я в а І**

Кімната багатой вдови фармерки в колонії в Канаді.  
При піднятті завіси служниця Химка замітає кімнату й  
по своєму нарікає на хазяйку.



ХИМКА: — І чого тут лаятися?... Приїде, то приїде. Хіба що давно не бачилися? І помий і позамітай, то качку заріж, то до печі заглянь, щоб булка не перепеклася!... Яка пані велика приїде! (стає й чухає потилицю).

ЗАРУБЕНЧИХА: — (за сценою) Химко!

ХИМКА: — Чого-о-о?

ЗАРУБЕНЧИХА: — Відчини вікно, а то напорошила ніби в стодолі!... Гречку вієш чи що?

ХИМКА: — (сердито кинула мітлу й іде до вікна й відчиняє) Вже відчинила! (Бере мітлу і б'є мухи по стінах) Капостні! Лізуть в хату неначе в свою!... І догоди тут як хочеш! Зачини, бо мухи! Відчини, бо порохи. (З мітлою до вікна) Куди, куди?... В покої кортить. (За вікном проходить Зарубенчиха. Химка, не зауваживши, б'є її мітлою по голові).

ЗАРУБЕНЧИХА: — Сказилася дівко, чи приступило до тебе?

ХИМКА: — Та їйжебогу, не бачила вас! Мухи гоню, бо лізуть ніби до вулика бджоли. (Зарубенчиха пройшла поза вікном). І носить її попід вікна, мов на гріх. (Замітає далі).

## Я в а П

ЗАРУБЕНЧИХА: — (входить до кімнати) То що ти дівко відьмуєш, чи що? Мало голови не провалила мітлою!

ХИМКА: — Мітлою голову? А хіба ж можна мітлою голову провалити?

ЗАРУБЕНЧИХА: — А хоч і ні, то все таки можна так хазяйку?... Весь вид запорошила. Щастя твоє, що не маю часу, а то я повчила б тебе, як то хазяйку свою та мітлою періщити по голові.

ХИМКА: — Та їйжебогу, що я не бачила вас! От не вірять! Мухи з хати гонила! Хрест святий, що не хотіла.

ЗАРУБЕНЧИХА: — Ну, ну, доволі вже! Давай сюди мітлу й біжи он кури з города вижени.

ХИМКА: — Таж ви ідете з городу, то чому не вигнали самі? (Кидає мітлу й іде).

ЗАРУБЕНЧИХА: — Не пащекуй, а йди мерщій! А зачиняй добре ворота!... (Химка ліново йде).

### Я в а Ш

ЗАРУБЕНЧИХА: — (сама) Кара Божа з тою робітницею! Тут роботи, що й угору ніколи глянути, а вона, лихо її знає, чи навмисно дратує, чи нездара така? Ані в світлиці, ані в кухні... (обтирає порохи з меблів). Молоко петрушкою заправила, юшку засолила цукром, підливу крупами засипала. Дочки от, от що не видно, а тут з вечерою наново починай! (у вікно) Химко!

ХИМКА (за сценою): Чого-о-о?

ЗАРУБЕНЧИХА: — Заглянь на вулицю, чи не видно панни!

ХИМКА (за сценою): — Якої панни?

ЗАРУБЕНЧИХА: — Нашої! Якої ж би? Фрося має приїхати зараз з міста!

ХИМКА: — А як приїде, то що? Вона і сама знає куди до хати.

ЗАРУБЕНЧИХА: — Иди! Не теревень багато! Клунки можеш нести!

ХИМКА: — Та іду вже! Іду!

ЗАРУБЕНЧИХА: — Коби хоч не стрінулася на станції з тим влізливцем! Що днини попитує, коли вже приїде? Та й надоїв же як. Бач куди носа дере? Не для kota сало!... (Порядкує й поглядає у вікно). Не на те я дочку в місто на курси посилала, собі від губи віднімала, щоб їй у місті нічого не бракувало! (Приглядається до вікна). Іде моя донечка! Моя квіточка! (Вибігає на двір. За хвилину входить Фрося, а за нею Зарубенчиха).

### Я в а ІV

(Входить Фрося весела, усміхнена, роздягається, скидає на стіл капелюха й обнімає матір та цілує).

ФРОСЯ: — Ну, якже ж ви, мамуню, здорові? Якже ж вам тут господариться без мене?

ЗАРУБЕНЧИХА: — Спасибіг, дитинко! От живемо як можемо. А якже ти сама? Здорова?

ФРОСЯ: — Як орішок матусю!

ЗАРУБЕНЧИХА: — Покінчила курси, не поїдеш більше?

ФРОСЯ: — Усе, матусю, покінчила. А так вже скучила за домом, що на крилах була би рада злетіти! А тут ще той потяг лізе, як черепаха. На кожній станції возить то взад, то вперед!

ЗАРУБЕНЧИХА: — А здибала Химку? Деж вона?

ФРОСЯ: — Взяла від мене мої річі і там десь ворота зачиняє. Вона ще у вас і досі?

ЗАРУБЕНЧИХА: — А де ж би? Яюсь так зжилася з нею, що ніби чогось жалко відправляти.

ХИМКА: — (за дверима, стукає в двері) Відчиніть бо!

## Я в А

(Зарубенчиха відчиняє. Входить Химка, несучи в обох руках валізки).

ХИМКА: — А куди їх занести?

ЗАРУБЕНЧИХА: — От туди в кімнату занеси. (Химка вносить речі в бічні двері). Ну, сідай же дитинко, та спочинь, а я зараз і вечерю приготую.

ФРОСЯ: — Не спішіться, мамочко, я не голодна! Що ж тут ще більше нового? Розкажуйте! Багато, багато!

ЗАРУБЕНЧИХА: — Та нічого такого нового багато й розказувати. Микола щодня довідувався, все коли, та й коли прийдеш?

ФРОСЯ: — Ого! Який нетерплячий! Я ж йому писала, що сьогодні приїду, а він капостний навіть на станцію не вийшов.

ЗАРУБЕНЧИХА: — Так? То ти ще й листи до него пишеш? І не соромно тобі?

ФРОСЯ: — Чого матусю соромно? Ми ж обое змалечку зросли, в школу разом ходили, і в місті, коли був, то все до мене довідувався, і гостинця приніс. Покійний

батько все казали, що це їх надія! Та й ви самі, мамочко, що казали нераз? Забули?...

ЗАРУБЕНЧИХА: — То було колись, а не тепер. Тепер я того не скажу!

ФРОСЯ: — Чого ж так, мамочко? Що маєте проти Миколи?

ЗАРУБЕНЧИХА: — Що? А хіба що ж таке Микола? Простий гречкосій та й годі. Він тепер не для тебе.

ФРОСЯ: — Простий? Хіба ж ви мене за кривого ладите? Він хлопець гарний, чесний, працьовитий, не дурний, не бідний, власний маєток має, і батьки його раді мене бачити з ним у парі. Чого ж мені більше шукати?

ЗАРУБЕНЧИХА: — Так ти думаєш, доню? То себто я тебе на науки посилала, щоб ти покінчила курси та й за боронами бігала? Для Миколи і Химки досить!

ФРОСЯ: Чого ж зараз за боронами, мамочко? Адже ж ви не бігали за ними. А хоч би й так, то що ж? Хіба праця на ріллі то сором для вченої жінки?

ЗАРУБЕНЧИХА: — Певно, що сором! Ще є досить Химок у Канаді. Для панночки та ще вченої стати фермеркою, доїти корови, годувати свині таки сором! Я для тебе не таку партію нагляділа.

ФРОСЯ: — Вже?... Ви мамочко? Для мене партію? Хто ж то такий щасливий?

ЗАРУБЕНЧИХА: — Цікаво? Пожди, приїде, то й побачиш!

ФРОСЯ: — Як так, то краще нехай не їде!... Щось таке ніби купець на свині! А ви ж його знаєте, бачили?

ЗАРУБЕНЧИХА: — Не знаю й не бачила. Це тітка Ганна рає. Позавчора була тут. Якийсь агент чи що казала.

ФРОСЯ: — Ну, мамо! Як уже тітка Ганна придибала й рає, то я вже можу догадуватися, з якими то жемчугами вона носить! Спасибіг за ласку. Краще я таки, мамо, за боронами бігатиму!

ЗАРУБЕНЧИХА: — Не треба ж так зараз конфузитися, доню. Хто знає, може й справді чоловік надійний? Не завадить побачити!

ФРОСЯ: — Мамо! Чи ви бажаєте мені добра?

ЗАРУБЕНЧИХА: — Господи!... Свій дитині єдиній та доб-

ра не бажати? А для чого ж я те все говорю, як не для твого добра? Не бійся! Не втоплю тебе!

ФРОСЯ: — Того, мамо, я не боюся. Сама плавати умію.

Боюсь тільки, щоб не йти рідній матері наперекір.

ЗАРУБЕНЧИХА: Чого ж йти наперекір? Мати не ворог. А непокірливих дітей Бог карає.

ФРОСЯ: — Ну, годі мамочко, а то ще посваримося! Бог карає непокірливих дітей, то правда. Але не таких.

Таких як я то Бог часто за покірливість карає.

ЗАРУБЕНЧИХА: От я забалакалася, а там десь... Химко!

ХИМКА (не зразу): Чого-о-о?

ЗАРУБЕНЧИХА: — Сюди йди! Чого там чипиш?

## Я в а VI

(Химка входить з бічних дверей і зіває).

ЗАРУБЕНЧИХА: — Що ти там робиш?

ХИМКА: — Я? У книжку дивилася!

ЗАРУБЕНЧИХА: — І заснула там, правда?

ХИМКА: — Ййбогу, що ні. Я тільки трошки задрімала.

ЗАРУБЕНЧИХА: — А що я кажу? Іди в комору і принеси свіжої сметани. Ну, чого вилупила очі?

ХИМКА: — Та ключа дайте!

ЗАРУБЕНЧИХА: — (дає ключа) А не згуби!... (Химка йде). Принесеш в кухню. І салати молоді з городу принесеш!...

ХИМКА (з дверей): Та вже принесу! (Вийшла).

ЗАРУБЕНЧИХА: — Посидь же тут, доню, а я до печі загляну. (Вийшла направо).

## Я в а VII

ФРОСЯ: — (сама) Он воно як! Мої тіточки любенькі вже вспіли налигача для мене сплести! А мамочка й собі туди ж! Ха-ха-ха! Приїде, то й побачиш! Велике диво. Мало я їх бачила в місті. Та не в тім лихо, що собаки тихо, а в тім, що, як брехати почнуть! Хоч би Микола прийшов. Він зуміє викурити мухи з хати. (У двері стук) Прощу!

## Я в а VIII

(Входить Оленка, сестра Миколи)

ФРОСЯ: — (кидається до неї, обнімає) Оленка! Здорова була, Оленочко!... (цілуються). Як же Бог милує? Тай покращала цього року! Сідай!

ОЛЕНКА: — Спасибіг! Як бачиш. А як же ти?... І тебе важко пізнати. Виросла, розвилася!... Рік не бачилися, а яка зміна велика. Я думала змарнієш за наукою, а воно бач! Ну якже ж? Богато мудрощів захопила? Тепер вже десь і приступити страшно!

ФРОСЯ: — А отже приступила й не страшно.

ОЛЕНКА: — Та мені то ні, але може дехто і не посміє! Куди ж нам?

ФРОСЯ: — Сідай же, Оленочко, та розкажуй, що нового? Як там батько, мати?

ОЛЕНКА: — А далі?... Чи це вже всі, що ти на думці мала спитати? Чого спинилася?

ФРОСЯ: — Ну хай буде й далі. Як там Микола, брат твій?

ОЛЕНКА: — Бідна, була б і позабула спитати. А може й нецікаво?

ФРОСЯ: - - Може й ні! Та ти не крутись, а відповідай, бо за двері викину! (Цілує).

ОЛЕНКА: — По-панськи, звісно. Здоров, сестричко, не турбуйся. Сьогодні від ранку мов задурманений ходить. За обідом то ножа замість ложки в рот поніс. Ми всі реготалися, а він засоромлений вибіг з хати, надівши на голову мамин очіпок!

ФРОСЯ: — (вдає ніби злякана) Та-а-а-к? Що ж то такого йому подіялося? Може чари які, чи що?

ОЛЕНКА: — Не знаю. Щось таке!

ФРОСЯ: — Ну й що? Може ще й у криницю кинеться? Може ліків яких треба?

ОЛЕНКА: — Ліків? Ні, сестричко. На таку хворість люди ліків ще не придумали. Покликав мене і післав сюди до тебе по пораді!

ФРОСЯ: — Так що ж я йому можу порадити? Треба перше оглянути, а потім радити.

ОЛЕНКА: — Так? То я побіжу й самого сюди пришлю. Можна?

ФРОСЯ: — Не знаю серце. Може ще не зараз... Моя мати виглядає якогось спорта з міста, то не дуже було б приємно, якби зійшлися разом. Микола це знає добре, скільки в паничів ребер усіх, може захоче рахувати, а то для спортів не дуже здорово!

ОЛЕНКА: — Що ти кажеш? Твоя мати?... Як же так?... А ти?...

ФРОСЯ: — Та що я? Мати краще знає. Ти знаєш мою маму. На своїм поставить!

ОЛЕНКА: — А твоє слово не заважить? Ти ж любила брата мого, а він за тобою з розуму сходить!

ФРОСЯ: — Знаю, сестричко... Але ж подумай: мати моя за почестями ганяється. Ще якби який негідний мацапура, то може б і далася переконати, але як і справді який гідний, то що тогди? Починати звичайну боротьбу?

ОЛЕНКА: — Правда. Що мій брат? Простий фармер, дарма, що вродливий і багатий. Ти учена з дипломами, тебе заманить широкий світ... Бідний мій братчик! (Утирає платком очі).

ФРОСЯ: — Оленочко! Чого ти таке кажеш?... Ти ж знаєш мене не від нині. Знаєш добре, як любила я твого брата, а того якогось і на очі не бачила. Тільки зрозумій мене. Як прийде, то не виганяти мені його з хати. То це не важно, прийде та й піде. А важніше, як переконати матір?

ОЛЕНКА: — (обнімає її й цілує). Як так, то гарно. З усім іншим здайся на мене. Аби ти сама не помішала, а мати твоя любить мене й послухає.

ФРОСЯ: — Поможі сестричко! До смерти вдячна буду!

ОЛЕНКА: — Не потребуєш. Не тобі, а братові своєму помогти хочу. (Цілує її і йде). Прощай до завтра... Біжу до брата, щоб справді, як дізнається, то не скочив би в криницю. (Виходить).

## Я в а ІХ

ФРОСЯ: — (сама, вернулась від дверей, стала коло вікна й заглядає. Довга мовчанка). Який чудовий вечір! А що ж тепер там, далеко над пишним Дніпром, де поневолений нарід у піснях висловлює той чар, якого ми тут і в сні не можемо уявити собі. Та сіра буденщина всюди однакова. Всюди серце з розумом воює. Та невже ж і мене не має минути та відвічна боротьба двох світів? Га, що ж? Я не виняток... Поборемося, як треба буде!...

## Я в а Х

(Входить Химка)

ХИМКА: --- Казали вас на вечерю кликати.

ФРОСЯ: — Химко! Відколи то я тобі стала така чужа, що аж викать почала?

ХИМКА: — Або я знаю... Кажуть: поклич панночку на вечерю, та й я кличу. А панночкам, звісно, що треба викати.

ФРОСЯ: — Хіба ж я інша вже тепер, як була перше? Чим я змінилася?

ХИМКА: — Або я знаю? Ще й наказували, що б я не забувалася, як приїде панич, а він сьогодні мабуть вже й приїде, бо казали попривязувати собак, щоб не лаяли.

ФРОСЯ: — А ти знаєш його, того панича?

ХИМКА: — Та не знаю. Але вони всі однакові ті паничі. А мені що?

ФРОСЯ: — Слухай, Химко. Виглядай, якщо той панич приїде, то заведи його до мами, а мені дай знати, що вже є, то я сховаюся. Я не хочу його бачити! Розумієш?

ХИМКА: — Ви, не хочете бачи... .

ФРОСЯ: — (перериває) Не ви, а ти, не хочеш!

ХИМКА: — Я?



ФРОСЯ: — Я не хочу бачити його. А ти мені не кажи ви, а кажи ти, як колись казала.

ХИМКА: — Якже ж так? Панночка і ти? Та вам і Микола тепер ти не скаже!

ФРОСЯ: — Не вам, а тобі!

ХИМКА: — Та мені він все так каже. Ти, тай годі. Але вам?

ФРОСЯ: — (безрадно) Ну й говори до неї! Не хочу, щоб ти мені викала і вже. А що ж Микола, коли ти його бачила? Що він казав тобі?

ХИМКА: — Сьогодні в полі я ішла за коровами, а він там орав, покликав мене й передав якусь цидулочку. Каже: нікому не показуй, аж як Фрося, таки так казав Фрося, як приїде, то до власних рук їй передай.

(Витягає зза пазухи листа й дає).

ФРОСЯ: — (бере листа). Ну добре, добре. Дякую тобі. А ти й уважай, що тобі кажу.

ХИМКА: — А на вечерю ходіть!

ФРОСЯ: — Химко! Ти мене не слухаєш?

ХИМКА: — Та ж слухаю!

ЗАРУБЕНЧИХА (з хати) Химко! А де ж ти?... Чому не йдете?

ХИМКА: — Зараз! От бачите? Вже і мені кажуть ви. (Іде до дверей, а на зустріч входить Зарубенчиха. Химка вийшла).

## Я в а ХІ

(Зарубенчиха і Фрося)

ЗАРУБЕНЧИХА: — Ну, доню, чого ж не йдеш?... Вечеря прохолоне.

ФРОСЯ: — А може б, матусю, подождати з вечерю?... Кажете, що хтось то має прийти, то якже так, не прийняти гостя?

ЗАРУБЕНЧИХА: — Та й я думала про те, але ж бо ти голодна, з дороги. Як прийде, то погостимо! У мене знайдеться чим. Ходім.

ФРОСЯ: — Ні, мамо! Як вже так, то краще заждемо трохи.

ЗАРУБЕНЧИХА: — Ти в мене розумниця. Зараз видно, що не даром у школах училася! Хай буде. Підождемо трохи. Але мені треба піти, бо страва на столі. Вистигне!

ФРОСЯ: — Я, мамо, піду, поспрятую, тай може дещо перекушу, а ви тут посидьте. Та й з дороги треба трохи перебратися.

ЗАРУБЕНЧИХА: — Як так, то йди. Але прошу тебе уважай, не зроби мені сорому. Як прийде, то уважай, хто ти є у мене.

ФРОСЯ: — Добре, мамочко! (Виходить).

## Я в а XII

ЗАРУБЕНЧИХА: — Добра у мене дитина. Знає, що не бажаю їй лиха. От що то наука. Друга вперлася б, наробила крику та шльохання, а вона покірненька. І не знає й не бачила, а вже кориться матері! (Стук у двері) Прошу!

## Я в а XIII

(Входить Оленка. Вона перебрана за мушину. Маленький чорний вус, чиста сорочка і ковнірець з кокардою, окуляри, на руках рукавички й паличка в руках. При вході чемно кланяється).

ОЛЕНКА: — Маю честь рекомендуватися: Джек МекГичка! Агент від провінції.

ЗАРУБЕНЧИХА: — (подає руку, той цілує) Дуже мені приємно повитати вас, пане Мичка. Просимо, будь ласка сідайте.

ОЛЕНКА: — (поправляє) МекГичка (кланяється).

ЗАРУБЕНЧИХА: — Чи пак МекГичка! Вибачайте, що я не так вимовила. Для мене це незвичайне ім'я.

ОЛЕНКА: — Нічого. Прошу дуже, ласкава пані. По батькові я просто Гичка, але я перемінив на більш благородне. Моя служба того вимагає. А де ж шановна панна Фросина? Сподіюсь, що приїхала вже!

ЗАРУБЕНЧИХА: — Приїхала! Там десь убирається. Тільки що з дороги. А ви знайомі?

ОЛЕНКА: — Ні, ласкава пані. Не мав щастя познайомитися ще, але вже із самої рекомендації полюбив її і сподіюсь, що за поміччю шановної матусі удасться мені познайомитися і з'єднати для себе її ласкаві взгляди. Прошу ласкаво порекомендувати мене (кланяється).

ЗАРУБЕНЧИХА: — Спасибіг. Постараюсь. Але передовсім, вибачте, що дещо запитати поспію вас. Мені оповідала моя сестра про вас багато. Про ваш замір подружитися з моєю дочкою. У мене, бачите, велике хазяйство. То чи думаєте осістися на фермі й хазяйнувати? Бо в нас є на чім!

ОЛЕНКА: — Боже сохрани! Щоб ваша дочка, така благородна, вчена та на фермі репала свої білі руки? У мене самого, себто у батька була ферма, та й не мала, але як перейшла на мене, то я продав і живу в місті, як Бог приказав. Грошей у мене як полови. (Витягає з кишенів обома руками).

ЗАРУБЕНЧИХА: — Гроші круглі, розійдуться! А земля, свята наша мати, не опустить нас. Дочка у мене одна, то й не кому, а їй припаде весь маєток після мене.

ОЛЕНКА: — То тим краще! Не буде перешкоди. Продамо й вас заберемо з собою в місто. До того й я заробляю чимало. У мене гроші куди обернуться, так і плинуть до кишені.

ЗАРУБЕНЧИХА: — А чим то ви їх заробляєте?

ОЛЕНКА: — Чим? Усім! У мене ані ви, ані ваша дочка, а моя суджена, не будете працювати. Хто би там з гноем возився, та виглядав дощу та погоди? Я за одну ніч більше в карти виграю, як ви за ціле літо на фермі придбаєте!

ЗАРУБЕНЧИХА: — У карти можна й так само програти!

ОЛЕНКА: — Правда. Але то все потім відбивається! А на фермі не так? Мороз ударить і вся праця пропала за одну годину.

ЗАРУБЕНЧИХА: — Так! Буває. Але тут нічієї кривди нема, а карти доводять людей до жебрачої торби або до криміналу.

ОЛЕНКА: — Дурнів то так. Але я не з таких! Ось я вам докажу: (витає з кишені карти й розкладає на столі). Хочете?

ЗАРУБЕНЧИХА: — (мірить його очима). Дякую. Не вмю. Не вчилася. От заждіть хвилинку, а я покличу дочку й порекомендую вас. (Виходить).

#### Я в а XIV

ОЛЕНКА (сама): — Здається, що досолила добре! Цікаво, що молода скаже? (попровляєється до дзеркала й робить комічні міни, вдаючи блазня).

#### Я в а XV

(По хвилі входять: Зарубенчиха й Фрося, а за ними Химка).

ЗАРУБЕНЧИХА: — Ось позвольте познайомити вас: моя дочка Фросина Зарубенко, укінчена лікарка. А це пан Мичка, укінчений батяр і картограй, котрий не мине шибениці, як свиня ножа!

ФРОСЯ: — Ах мамо! Як можна так?...

ОЛЕНКА: — Пані! Ви мене ображаєте! Я вас під суд віддам!

ФРОСЯ: — Не ображайтеся, пане Мичка, прошу вас, сядьте! Поговоримо! Я вас перший раз бачу!

ОЛЕНКА: — Перший і останній! Пані, прошу мені повернути кошти подорожі до вас!

ЗАРУБЕНЧИХА: — Кошти? Зараз! Химко! Бери мітлу і випроси цього пана з хати!

ФРОСЯ: — Мамо! Що ви робите?

ХУМКА: — (бере мітлу, відчиняє двері й показує мітлою). Ану!

ОЛЕНКА: — Я піду, а ви панночко з дипломами підете за грекосія Миколу, правда?

ЗАРУБЕНЧИХА: — А ти звідки знаєш?... Так знай же, що за сотню таких бомів як ти, я й одного Миколиного пальця не проміняю. Тепер я знаю, яка йому ціна!

ОЛЕНКА: — Правду кажете?... Дякую вам! Перекажу йому це. (Скидає скоро вуси, окуляри і щиро регочеться).

(Всі здивовані стоять як вкопані).

ОЛЕНКА: — А ти думала хто? (Фрося кидається обнімати Оленку, Зарубенчиха сміється, Химка стоїть роззявивши рота).

ХИМКА: — А я думала справді панич! Добре, що не потягнула мітлою.

ЗАРУБЕНЧИХА: — Ну годі! Прости мені доню, що посміла думати про таку дурницю як міняти чесного хазяйського сина на якогось незнайомого пройди-світа! Більше того не зроблю. (До Оленки). А тобі дитинко щире спасибіг, що направила на розум! Ходімо тепер вечеряти, а ти, Химко, поспускай собак, і хто б незнайомий не прийшов, так гони ломакою на сто вітрів. (Всі сміються, виходять).

ЗАВІСА

## ПАНТЕЛЕЙМОН БОЖИК

Пантелеймон Божик писав статті на різні теми. Разом з тим писав вірші, вкладаючи їх у коломийкову форму. Щодо свого світогляду й світосприймання він більш, як половину свого життя стояв на чужій позиції, тому його творчий доробок треба ділити на два періоди.

\*\*  
\*

Пантелеймон Божик народився 1879 року в селі Онут Заставецького повіту на Буковині. Початкову освіту дістав у рідному селі, потім учився в Чернівцях. До Канади прибув 1900 року й поселився в Вінніпезі. Десь незабаром після цього виїхав до Америки й після короткого перебування в ній повернувся до Канади. В Канаді одружився з Раїсою Запаронюк і працював на різних роботах.

Пізніше, здобувши в Міннеаполісі, США, теологічну освіту, 1919 року висвятився на православного священника. Після висвячення виконував священничі обов'язки в Форт Вілліам, Онтаріо, Мондер, Альберта й у Вінніпезі. 1924 року перейшов до греко-католицької церкви й виконував священничі обов'язки в Форт Вілліам, Онтаріо, а також в кількох церквах у Манітобі. Помер о. Божик у листопаді 1942 року.

\*\*  
\*

Пантелеймон Божик почав писати статті й вірші відразу після прибуття до Канади. На першому етапі своїх писань він був прихильником і захисником Російської єдиноділимої імперії. Тому в цей час, який тривав досить довго, його літературні вправи були надзвичайно ворожі до України, її самобутности й її боротьби за звільнення з-під московської окупації й відновлення україн-

їнської держави. Ці свої писання він друкував в україно-жерному часописі Русском народѣ. В цьому ж часописі він висловив найбільше своє українофобство й найвищу свою похвалу Єдинонедімої Російській імперії в „Акафисті до св. України”, вміщеному в 30 числі 1920 року в Русском народѣ.

У цьому фельетоні, написаному неграмотним сумішем московської й церковно-слов'янської мови, між паплюженням, клепами й лайкою України, українців і їхніх визвольних змагань, читаємо таке (подаю в українській транскрипції):

„Утроба твоя імущая непонятіе умних о, Україно! Дітища твоя от урода показася міру предателямі ти в юності своєї продася немцу за множество марок; мі ту в Канаде познаша горше всех мерзостей речем тобі: Радуйся во всех отряслях последній ложе; радуйся „твой плод себе і для Руси погубо”... і т.д.

Такими „ізреченіями” його Акафист строкатий з початку до кінця. В періоді цієї його діяльності 1917 року виходить з друку його книжка Правда й обман. Ці писання на довгий час ізолювали їхнього автора від національно виражених українських поселенців у Канаді.

Але час міняється, а з ним і міняються люди. Десь після 1920 року, особливо після переосвячення з православно на греко-католицького (уніятського) священика о. Божик починає губити зв'язки з московськими й різношерстними промосковськими українофобами й їхніми часописами й повертається до свого національного лона. Це нам нагадає повернення євангельського блудного сина після довгого блукання до батьківського дому. З цього часу о. Божик пише й друкує патріотичні статті на культурно-освітні й церковно історичні теми. В 1927 році він видає книжку Церков українців у Канаді. Його український патріотизм ще дужче відчувається в його віршах. Він пише в „Заповіді”:

Молися, сину, за Україну,  
За наше щастя долю,  
Щоби Україна, мати єдина,  
Як другі мала волю.

Таким самим мотивом пройняте його „Побажання”:

Україно, рідна ненько,  
Тебе споминаю,  
Тобі щастя, добробуту  
В Канаді бажаю.

Щоби лиха ти не мала,  
У достатках була,  
Святу волю у ворога  
Для себе здобула.

Більшість його патріотичних і побутово-релігійних віршів увійшли до збірки Канадійська муза, яку автор видав у 1936 році в Йорктоні в друкарні „Голосу Спасителя”. Вміщені вірші в цій збірці щодо змісту, мистецьких засобів, техніки й мови були на фолкльорному поземі й тому вони для нас здебільшого мають лише пізнавальну цінність.

## ЛІТЕРАТУРА

- П. Божик. „Слово до читача”. Канадійська муза, Йорктон, Саскачеван, 1936 р.
- М. Марунчак. Студії до історії українців Канади, III, стор. 65, 234. Вінніпег, 1969 р.
- Яр Славутич. „Українська поезія в Канаді”. Західньо-канадський збірник, II, Едмонтон, 1975 р.
- О. Гай-Головко. „Пантелеймон Божик”. Канадійський фермер, 27 лютого 1978 р.



**Пантелеймон Божик**

### **МОЛИТВА**

До Тебе, Творче, руки підносим,  
Допоможи нам сердечно просим,  
Щоби ми Тебе могли пізнати  
І імя Твоє скрізь величати.

Бо многі Тебе Творче не знають,  
До інших богів руки здоймають,  
Вірять в мамону, в шати, роскоші,  
Понад всьо ставлять приману, гроші.

Щоб мати гроші, війни справляють,  
Мов воду людську кров проливають.  
Нашу Україну сильні забрали  
І святу правду геть потоптали.

Батьки в зневірі, діти горою,  
А за неправду стають до бою, —  
Неправда сидить покінець стола  
А правда стоїть коло порога.

Стільки терпіння син Твій Єдиний  
Потерпів за нас ще від Дитини,  
Усьо стоптали невірні люди,  
А від нас Тобі хай слава буде.

Допоможи нам тривати в вірі,  
І щоб сповнились всі наші мрії,  
Діпняти небо, всі його блага,  
Хай Тобі буде від всіх нас слава.

## КОМУ Я СПІВАЮ

|                       |                         |
|-----------------------|-------------------------|
| Я не хочу тим співати | Брати любі, брати милі, |
| Що їм смієсь доля,    | Співайте зі мною        |
| Але я тим заспіваю,   | І подаймо собі руки     |
| Що гне їх неволя.     | У визвольнім бою.       |

|                            |                            |
|----------------------------|----------------------------|
| Бо їм тяжко у неволі       | Тому, що враз не тримаєм,  |
| Свій вік коротати,         | То волі не маєм,           |
| В свої хаті, в свої правді | В свої хаті, в свої правді |
| Кайдани двигати.           | Кайдани двигаєм.           |

|                         |                       |
|-------------------------|-----------------------|
| А такими є на світі     | І будемо їх двигати,  |
| Лише наші люди,         | Доки будем жити,      |
| Хотя мають край багатий | Як невіємо всі разом, |
| А бідують всюди.        | Займанців гонити.     |

|                           |                          |
|---------------------------|--------------------------|
| Чужі край їх зрабували,   | Таку пісню заспіваймо,   |
| В добрі їх гуляють,       | Щоб Україна встала,      |
| На них роблять брати мої, | Від Карпат аж до Кавказу |
| В голоді конають.         | Щоби волю мала.          |

## ПРИВІТ РІДНОМУ КРАЄВІ

Витай Україно, любя та мила,  
Кличу до тебе з чужого краю.  
Хоч багато літ, як я в чужині,  
Однак я тебе не забуваю.

Нас розділило широке море,  
В мене спомини щирі о тобі,  
А так горячі, вогнем палають,  
А вони згаснуть хиба у гробі.

Рідні могили і рідні ниви,  
Мене так в'яжуть тісно з собою,  
Будь всемогуча, Україно моя!  
Нехай же Господь буде з тобою.

Бо ми немало терпіли горя,  
Прапору свого в діл не хилили  
Ї тепер не хилім! Рідний мій Краю,  
Хоч нас простори так розділили.

Хай в нас надія цвіте, мов рожа,  
В лучшу будучність, границь немає,  
Прийми привіт, мій Рідний Краю,  
Щодня до тебе думка злітає.

### **ПИСЬМО В РІДНИЙ КРАЙ**

Ой сяду я та напишу в Рідний Край,  
Іди листе, іди листе невбавляй,  
Через гори, іди листе і поля,  
Через ліси, іди листе і моря.

А як прийдеш в рідне село, роздивись  
В чужі руки мій листочку непадись,  
Нехай тебе рідний батько читає.  
Хай про мене рідна ньєнка узнає.

Як я жию у Канаді за морем,  
Чи прибитий я журбою, чи горем,  
Чи у щастю і здоровлю буваю,  
Чи додому вернутися гадаю.

Я на тебе, мій листочку чекаю,  
Як повернеш, а я тебе питаю:  
Як мається рідний батько і мати,  
Ой чи хотять вони мене видати?

Ой хочемо, тебе синку, видати,  
Без тебе нам буде тяжко вмирати.  
Доки мама жиє синку, брат і я,  
Тебе, синку, визираємо щодня.  
Та із тої доріженьки у полею,  
Де вповідне ми працювались з тобою.

## СПОМИНИ

Край де я родився  
В пам'яті мені,  
Хоча літа довгі  
Я у чужині.

Тямлю сад вишневий  
І церкву святу,  
Тямлю рідну школу  
І хату стару.

Тямлю дзвінка голос,  
Як до школи звав,  
Тямлю, як я мамі  
В праці помагав.

У пам'яті моїй  
Річенька в селі,  
Млин на ній хлюпочеть  
В хрустальній воді.

Тямлю і доріжку,  
Що в поле вела,

І як ньенька в вечір  
Куделю пряла.

Голос соловія  
Я ще не забув,  
І сиву зозульку  
І дністровий шум.

Тямлю, як у вечір  
Місячко зійшов,  
На село поглянув  
За хмару зайшов.

Як верби хилились,  
В яру до води,  
Як гарненько цвили  
Вишневі сади.

Все те памятаю,  
Все миле мені,  
Нераз на чужині  
Бачу те у сні.

(Канадійська муза, Йорктон, 1936 р.).

## ІВАН ПАВЧУК

Іван Павчук писав і друкував свої поезії й оповідання в українській періодичній пресі в Канаді й Америці. Замолоду, не зважаючи на тяжку фізичну працю, він багато вдіяв вільного часу літературно-творчій праці й тому був добре знаний між своїми канадськими й американськими земляками.

Іван Павчук народився 1884 року в селі Вільхівчик Гусятинського повіту в Галичині. В 1900 році він з родиною переїхав до Канади й оселився поблизу Овкборн у Манітобі. Працював на різних роботах: у фермерів, на залізниці, в кузні, шахті, а пізніше в крамниці. З 1908 року почав захоплюватися літературно-творчою працею. Він, як і майже всі його тодішні літературні колеги, почав з поезій і друкував їх в Народній волі в Скрентоні в США, а також в Українському голосі в Вінніпезі в Канаді.

Пізніше він почав пробувати своє перо в прозі. Таким чином в українській пресі в Канаді почали з'являтися одне за одним його короткі оповідання, як „Плаксиві діти”, „Булька з мила”, „Робітники”, „Дібрав способу”, „Програв десятку” та інші.

\*\*  
\*

Павчукові поезії серед тодішньої модної в поезії фольклорної форми й змісту до деякої міри відзначалися ліризмом, вдумливістю і трохи складнішою формою. Наприклад:

„Хто свій рідний дім шанує,  
Той в достатках вік панує.  
В него є лад і порядки,  
Там повага і достатки.”

Дехто з поетів того часу, особливо Сава Чернецький, писали свої поезії під сильним Шевченковим впливом. Це також відбилося на Павчуковій поезії. Прикладом цього може бути нижчеподана строфа:

„Хто рідний дім зневажає,  
Того в житті Бог карає.  
Його свої обминають, —  
Чужі в хату не пускають.

(Обидві вищенаведені строфи взяті з вірша „Час нам, браття, в своїм домі”).

З усього видно Павчук намагався визволитися з фольклорної форми, але це йому не вдавалося. Він писав:

„Ідуть роки за роками,  
Скоро проминають,  
І по собі хоч малого  
Сліду не лишають.

(3 вірша „Ідуть роки”).

Або:

Іди сину в світ широкий,  
Добре приглядайся,  
Якщо добре зауважиш, —  
В людей научайся.

(3 вірша „Упередження”).

Ця форма, звичайно, не дуже в'язалася з поважним змістом, але в ті часи вона не обходила читача й тому тодішні поезії такого типу виконували своє призначення.

Павчукові оповідання здебільшого були з гумористичним змістом, — це видно з самих їхніх назв. Вміщені в різних часописах, вони, як і його поезії, з того часу (за винятком кількох поезій в Антології з 1941 р.) ніколи не передруковувались і ніколи не вийшли окремою збіркою.

## ЛІТЕРАТУРА:

- Антологія українського псьменства в Канаді. „Іван Павчук”, стор. 49, 1941 р.
- Пропам’ятна книга Українського народного дому в Вінніпегу. „Іван Павчук”, стор. 607. Вінніпег, 1949 р.
- О. Гай-Головко. „Іван Павчук”. Канадійський фармер, 30 січня 1978 р.

## Іван Павчук

Ідуть роки за роками  
Скоро проминають,  
І по собі хоч малого  
Сліду не лишають.

А здалось би, щоб ми дещо  
В скарбницю зложили, —  
Колись буде пам’яткою,  
Що ми в світі жили.

\*\*  
\*

Час нам, браття, в своїм домі  
Щоб вже славно панували.  
Батьки з гробів нас звивають,  
Щоб ми свій дім шанували.

Дім наш рідний, Дім наш власний,  
Дім наш славний, Дім прекрасний,  
Дім свободний, Дім щасливий,  
Він нам любий, він нам милий.

Хто свій рідний дім шанує,  
Той в достатках вік панує,  
В него є лад і порядки,  
Там повага, там достатки.

Дім наш рідний — і т.д.

Вдома жити веселіше,  
Спочивати приємніше.  
Мама дітей навчає,  
Рідну пісеньку співає.

Дім наш рідний — і т.д.

Хто рідний дім зневажає,  
Того в житті Бог карає.  
Його свої обминають,  
Чужі в хату не пускають.

Дім наш рідний — і т.д.

## У П Е Р Е Д Ж Е Н Н Я

Виправляв раз батько сина  
В дорогу з волами,  
На відході навчав його  
Такими словами:

Іди сину в світ широкий,  
Добре приглядайся,  
Якщо добре зауважиш,  
В людей научайся.

А як лихо у дорозі  
Буде тя чіпати,  
Поли рубай і чим скорше  
Давай ногам знати.

Так перейдеш з труднощами  
Найдальшу дорогу,  
Тільки не йди з биком в парі  
Бо стане на ногу.

(Антологія українського письменства в Канаді,  
Вінніпег, 1941 р.).



## ЙОСИП ВАВРИК

Йосип Ваврик писав поезії й оповідання, які опублікував у 1910-1927 роках у Канадійському фармері, Українському голосі й Новому шляху. Пізніше він написав Спогади про Учительський семінар, який канадський уряд заснував 1909 року здебільшого для українських студентів і який проіснував до 1916 року. Отож Ваврикові твори мають певну пізнавальну вартість з часів суспільного й культурно-освітнього формування українців у Канаді протягом перших двох десятиліть 20 століття.

\*\*

Йосип Ваврик приїхав з родиною до Канади 13-річним хлопцем у 1903 році з села Лосяч Борщівського повіту в Галичині. У листі до мене він написав, що завжди носив і носить у своїй уяві спогади про незабутню батьківщину, чарівну красу піль, прекрасні луки з криштале-вими потічками. „Але також пам'ятаю”, каже він, „і тую бідноту... недостатки, страшний брак землі”. Очевидно ці незабутні спогади й спонукали його взятися за перо. А також і війна 1914 року, якої вогонь палахкотів на його чарівних полях і прекрасних луках з криштале-вими потічками. Тому він і пише про трагічну долю своєї країни й інших, звертаючись до самого Бога:

О, Творче світу,  
Боже єдиний,  
Що світлом сяєш  
На ті країни...

Глянь, що ся діє  
На світі білім —  
Дими, пожежі,  
Люд озвірілий”.

Подібні думки суму й туги за спокоєм і справедливістю Ваврик висвітлює в поетичних творах „Даруй, Христе, за скромність”, „Осінні мрії” і в „Молитві”.

У Канаді Ваврик 22 роки вчителював у Саскачевані. Потім, перебуваючи на пенсії, написав Спогади з свого життя.

## ЛІТЕРАТУРА

О. Гай-Головко. Канадійський Фармер, 8 травня 1961 р.

## Йосип Ваврик

### ЧОМУ ТАК?

О, Творче світу,  
Боже єдиний,  
Що світлом сяєш  
На ті країни.

Що з ночі робиш  
День променистий,  
Що з зими-гробу  
Весну цвітисту.

Що в серцях людських  
Сидиш на троні,  
Жаром любови  
Б'єш в нашім лоні.

Глянь що ся діє  
На світі білім, —  
Дими, пожежі,  
Люд озвірілий.

Гострим залізом  
Грудь отвирає,

Кулі невпинні  
Цвіт убивають.

Ревуть з завзяттям  
Страшні потвори,  
Земля трясеться,  
трясуться гори.

Здається пекло  
З люті сказилось,  
Чортів шалених  
В танець пустило.

Під ліс зелений  
Трупи стягають,  
Могилу чорну  
Для них копають.

Сумно в могилу  
Іх поскладали.  
Вовки, ворони  
Гімн їм співали.

А там десь в краю  
Дзвони лунали,  
В св'ятинях ясних  
Попи співали.

Тебе хвалили,  
О, Милосердний,  
Що дав їм поміч  
В морді страшеннім.

І сизокрилі  
Ангели білі  
З чим до престола  
Твого летіли?

Хулу понесли,  
Як жар кривавий  
На лицах чистих  
Сум ся оставив.

І коло Тебе  
Все те складають,  
І гнуть коліна,  
Тебе питають,

Чом серця людські  
Так постраждали, —  
Чуття любови  
В крові скупали?

Чи все те бачить,  
Чи Йому звісне?  
Чом нараз громів  
Сотні не трісне?

— — —

Сплять у могилах  
Найкращі квіти...  
За що ж померли  
Невинні діти?

Стирчить могила,  
Ліс зеленіє,  
А ясний місяць  
Проміння сіє.

Там коло сосни  
Чорна могила,  
Видно дівчину, —  
Очі спустила.

Вітер волосся  
Її розвіває,  
По білім личку  
Сльоза блукає.

Жаль з її серця  
Відходить з шумом,  
Щось таємниче  
Шепче їй думу.

(З авторового архіву).

## ФИЛИМОН ЛЕСЬКІВ

Филимон Леськів писав спогади, оповідання, вірші. Більшість його літературних праць вийшли в книжці Піонерське життя в Канаді.

Автор народився 2 грудня 1885 року в селі Зеленім Скалатського повіту в Галичині. В листі до мене від 17 вересня 1961 року він пише: „Освітою не можу похвалитися, бо моя доля не сприяла мені закінчити в селі Зеленім навіть третьої класи народної школи. Мої ровесники закінчили її, а мені закінчити не сприяло здоров'я”.

Свою літературно-творчу працю Леськів почав з листів до Старого краю й дописів, які вперше вийшли в світ у Канадійському фермері й Канадійському ранкові. Пізніше, з 1913 року, його дописи й оповідання вийшли друком в Українському голосі, а потім у Новому шляху.

Пишучи дописи й оповідання про життя людей, що оточували його, він також уділяв багато часу спогадам, що разом з оповіданнями вийшли в 1953 році окремою книжкою п.н. Піонерське життя в Канаді. Ці спогади про перших українців у Канаді читаються з великою цікавістю, а тому вони мають не тільки пізнавальну, але й літературно-мистецьку вартість. Так само й оповідання про події в Україні.

### ЛІТЕРАТУРА

- Ф. Леськів. „Передмова”. Піонерське життя в Канаді. Саскатун, 1953 р.
- О. Гай-Головко. „Филимон Леськів”. Канадійський фермер, 4 вересня 1961 р.

**Филимон Леськів**

**УРИВКИ З ПІОНЕРСЬКОГО ЖИТТЯ  
В КАНАДІ**

**Я ВЖЕ УЧИТЕЛЬ**

Попередно я згадував, що несподівано я став кореспондентом. Писані мною численні листи дали многим у мойому селі й його околицях багато відомостей про Канаду, і це допомогло їм приїхати до Канади. А коли вже зблизилась до нас друга зима, то одного вечора прийшов до нас Федько Михалюк і завів з татом, як звичайно, бесіду. Федько каже до тата: „Куме Міхал”, — бо вже були собі кумами відтоді, як священник Дмитрів охрестив їх донечку Петрунелю. — „Я хочу вас спинити, чи ваш Филимон довгими вечорами не міг би вчити мого Олексу читати й писати?” „Та чому б не міг? Вечірня пора на такий труд тільки й надається. Але я не знаю, яка це наука може бути для вашого Олекси від такого школяра, як він (цебто я), бо він сам навіть 3-ої кляси не скінчив”, — відповіли тато. „Е, я в те питання не входжу, яку клясу скінчив”, — каже кум Федько. А дальше додав: „Коли б ми домовились і погодилися, щоб ваш Филимон передав Олексі те, що він сам знає, то я був би з того вдоволений”. „Ну, а ти що скажеш?” — тато питають мене. „Та буду вчити, коли така згода” — я відповів. „Я не маю нічого проти того. А Олекса хай приходить котрого вечора тай будемо розпочинати шкільну науку”. Федь Михалюк по такій угоді ще трохи посидів, поговорив, головно про науку, писання й читання. І вийшов Михайлюк досить задоволений тим, що знайшов учителя для свого Олекси.

Олекса приходив майже кожного вечора, бо мало коли вдома лишився (хіба була яка погана снігова хуртови-

на). І наука йшла своїм ходом, бо як учитель, тримався тої провідної установи, яка мені ще в пам'яті затрималася, як нас учив учитель у Зеленім, Іван Комарницький. То вечорами збував час із тією нашою наукою, а на день я їхав з татом до ліса. Олекса походив через зиму й не зле опанував те навчання. З часом удосконалився ще ліпше й міг сміло зрівнятися з другими. Тоді могли більше хлопців користати з тієї науки разом з Олексою, але батьки їхні чогось були байдужі, а може чекали учителів з ліпшими кваліфікаціями.

Мабуть минуло два роки, як мене поінформував проповідник Іван Григоращ, що мій перший ученик живе в околиці Сван Плейн, Саскачеван, і є взірцевим господарем. Трохи задалека віддаль мені до нього, щоб коли ввечері зайти до нього та трохи поговорити. Коли ми перейшли в інше місце, 7 миль дальше, то він все таки до нас часто заходив.

Чи було більше таких учителів між нашими українськими поселенцями як я, не знаю. А якщо вони були, то один за другого не міг знати, бо тоді не скликали учительських конвенцій. Олекса вже тепер в Валей Ривер, Манітоба.

## **СУМНИЙ НЕПРОШЕНИЙ ГІСТЬ У НАШОМУ ДОМІ**

Ще не вспіли ми пережити наших піонерських клопотів, як у нашому домі занедужав мій 8-літній брат Гриць. Яка недуга була, то не знаю, бо не було кому сказати. Лікаря близько не було, аж у Давфіні. І мама його доглядали, як могли з надією, що полежить немичним якийсь час та прийде знову до стану нормального здоров'я, бо з дітьми часто так і буває. То була літня пора.

Та не сталось так з нашим Грицем, бо той догляд не поміг йому повернути до здоров'я. Впродовж тижня часу закінчив життя і закрились очі раз на все. І настав

кінець всяким надійним думкам і діянню. Вже треба було приготуватись до похорону, але питання — як? куди? з ким? і до кого віднести? Священика нема, а як є, то де він, і як його відшукати? Як доставити його на час? Дяка нема. Навіть сусідів кругом нема, бо вийшли всі на зарібки. Тільки лишилися жінки з дітьми та старики такі, як мій дідуньо.

Наспів час забирати на цвинтар. Тато кажуть до мене: „Візьми молитвеника та подивись, може знайдеш хоч щобудь для нашого похорону, бо видиш, що не маємо нікого з нами”. Так я й зробив. Знайшов деякі скорочені молитви та псалми й т. д. Зготовились виносити надвір. Я відчитую з молитвеника й не можу. Незносимий жаль на серці... Сльози нестримно заливають очі, що рятунку нема... Це було дуже трудне завдання до виконання.

Та все таки випровಾದились у дорогу, яка була перед нами на віддаль трохи більше, як дві милі на схід до цвинтаря, який зазначений був знаком закопаного великого дерев'яного хреста. І спустили ми нашого молоденького Гриця, сина й брата, як піонера до гробу, що був окружений кругом корчами й пустинею. Кинули ми по грудочці землі на домовину на знак нашого прощання й закрили землю. Потім висипали свіжу могилу, приклякнули, помолились, і вернулись додому з жалем і плачем.

Довго ми не могли його забути, бо був він тихої спокійної вдачі. Дитячий час збував тим, що ножиком майстрував і часто маленькі його пальці були покалічені. Того літа він ще зробив візок. Взірєць узяв з великого воза. Той візок так був докладно зроблений, що всюди мав свою пропорціональну міру, як височина, передні колеса й задні, сприхи, дзвони, ширина на осях. Ну, словом — віз перфектно зроблений, хоч би й куди, тільки малого формату.

Того останнього для нього літа тим візком покійний Гриць показав свій талант. Коли б йому Богом було призначено жити, то той талант міг би був його вивести на великого, а може й багатого чоловіка. Хто бачив той візок, то був здивований. Візок довго нам нагадував сво-

го 8-літнього майстра й витискав сльози в наших очах. Його варто було ще покрасити фарбою й передати на сховок до музею. Та біда в тому, що не було тоді виробування цінити та схоронити його на спомин, як на теперішній 60-літній ювілей піонерських споминів. Хто тоді з нас знав, чи бодай чув, що таке музей? Я думаю, що між нашими піонерами того часу багато дечого такого надзвичайного творчого діяння пропало через людське того часу незнання.

## **ЧИЇ РУКИ ЗАКОПУЮТЬ, ТО ТІЇ РУКИ МАЮТЬ ВІДКОПУВАТИ**

### **Оповідання**

Коли розумний і дбайливий батько вмирає, то старається своїм дітям ще при житті доброї пам'яті з дітьми поговорити і розподілити якусь спадщину та висловити напомнення на добре, згідне життя і т.д. Та не таким батьком був для свого сина Миколи, як закінчував своє життя Тимко Ніздроса, який жив у селі Лежанівці. Його прізвище люди мало згадували, а називали його іншим, яке він собі сам витворив, коли був ще малолітнім. В той час існували гроші, які називалися маньгирі (маньгир) та малий Тимко не міг правильно вимовляти маньгир чи маньгирі, але завжди казав магир. І цей „магир” так при нім і залишився до самої смерті. Правдиве його прізвище Ніздроса мало де згадувалося. Тимко був дуже скупий, а ця скупість не залишила його аж до кінця його життя. Коли Тимко робив своїйому синові Миколі перепис маєтку, то зробив таку угоду, що Микола з одного морга поля має давати якусь частину для батька. Микола погодився на вимогу батька, бо думав, що хоч він і дасть батькові якусь там частину, то все одно батько того ніде не промарнує, не візьме з собою до гробу, а залишить



Миколі. І прийшла до Тимка неминуча старість. Він занедужав і здавалося, що й виходу з цієї хвороби не буде. Але гроші, які Тимко мав, то все тримав на постелі біля себе. Тимко лежав хворий і все думав, що то він має зробити з тими грішми. Навіть про себе він не думав, а думав тільки про гроші. І потім Тимко вирішив закопати ті свої гроші.

Одного дня пополудні Тимко був дуже ослаблений, що й встати не міг. Може й смерть зближалася, а він ще не виконав свого заміру з грішми. Треба їх закопати, але нема де. Тимко не може вийти надвір, хіба закопати в хаті під ліжком, на якому він вичікував своєї смерті. Микола був у stodолі, невістка Горпина робить в сінях гречану крупу, і для Тимка тепер була добра нагода заховати свої гроші. Він устав, знайшов великого ножа, приклякнув біля постелі, викопав ножем відповідну яму і витягнув гроші з-під подушки (на котрій він все лежав) і зав'язані в хустину вложив до тієї ямки-скарбниці. І загортає ту землю назад на ті гроші й промовляє: „Чиї руки закопують, щоб і ті руки відкопували!” І Тимко був певний, що ті гроші вже пропащі і ніхто ніколи тих його грошей не дістане на свою користь і поміч. Але так не сталося. Бо коли Тимко промовляв свій заповіт до грошей, у той час Горпина припинила своє решето, бо треба було зверху руками зібрати ту полову і всю нечистоту і відложити набік, і це дало їй нагоду прослухати той заповіт. Але пильної уваги не звернула, бо думала, що Тимко в такому немічному стані, то це він сам до себе так говорить, сам не знаючи що. Тимко загорнув гроші і знову поклався на ліжко. Тепер він уже був спокійніший, бо уважав, що гроші сховані в безпечному місці.

І не багато часу проминуло. Тимко напрацювався, ліг, заснув і більше не пробудився. Горпина далі робила свою роботу. За якийсь час вона помітила в хаті тишу, відложила решето набік і пішла до хати подивитись. Тихо відчинила двері, підійшла до постелі, думаючи, що старий спить. Нахилилася ближче і побачила, що він не спить, але вмер. Горпина миттю вибігла з хати, пішла до

стодоли й сказала Миколі про все. Входить до стодоли та й каже: „Миколо, лишай уже ті сніпки, та ходи до хати, бо наш тато вже скінчив своє туземне життя”. „Справді так? — питається Микола. „Та я не жартую, правда”, — відказала Горпина. „Ну, то нехай з Богом спочивають”, каже Микола. Зачинили двері стодоли, прийшли до хати, стали на коліна, звершили молитву, а потім Микола каже: „Треба пошукати за тими грішми, що вони собі наскладали, то буде чим поплатити кошти похорону, а може ще й щось залишиться на інші справи”. Микола пошукав під подушкою, де сподівався найскорше знайти, та, на жаль, там грошей не було. Пошукав в іншому місці, але і там не було. Шукали довго, але намарно. І коли так сиділи всі присутні (а було їх з шестеро) та розглядаючись по хаті, один із сусідів звернув увагу на свіжу зрушену землю, якої не вдалося вже так добре загладити. Та й каже: „А погляньже, Миколо, під постіль, он де земля зрушена, може то гроші закопані?” „Може воно й так”, каже Микола, та й скоро приклякнув, простягнув руку до тої зрушеної землі та й більше не може рукою рушити. Микола підвівся, відступив набік та й звертається до сусідів: „А ну попробуйте ви котрий, ви чужі, то може вам вдасться ту землю вигорнути”. І сусіди почали пробувати, але кожному з них сталося те саме, що й Миколі, — протягне руку до землі, а далі не може рукою поворушити. І через це всіх огорнуло велике диво. Всі прийшли до такого висновку, що гроші неодмінно пропадуть. А Горпина не була присутня при тому, бо, як звичайно, господиня, вела десь свою працю. Аж пізніше прийшла до хати й почувала говірку про невдачу з грішми. „Иди ще ти, Горпино, спробуй зблизитись до тої землі, бо ми вже всі пробували, та й нічого не виходить. Може ти будеш між нами щаслива”, — сказав Микола. Коли вона почувала, що ніхто не може того місця торкнутися рукою, то вона відразу пригадала ті слова, які промовляв покійний батько. І Горпина каже: „Я собі телер пригадую, що тато говорили, коли я була в сінях і висівала крупу. Вони казали, що чий руки закопують, то нехай ті руки і відкопають”. Ви-

слухавши таку нечувану новину, один сусід, Дзюбай, каже: „Ну, Миколо, нема іншої ради. Берімо покійного тата з постелі на землю і будемо його рукою ту землю вибирати. Тільки тоді дістанемо гроші. Це і зробили. Стягнули мертвого Тимка на землю і його рокою почали добувати гроші. Миколі аж на серці полегшало, що гроші повернулися до рук. І Микола каже до Горпини: „Ти є тим щасливим помічником, що врятувала гроші. Микола спорядив татові багатий похорон, бо грошей вистачило на все, ще й залишилося біля 300 карбованців. Ця подія Тимка Ніздроти довго кружляла поміж людьми не тільки в своєму селі Лежанівці, але й по інших селах як Білинівка, Товсте, Зелена, Паївка, Вікно, Буцики, Грималів і ін. І коли були деякі скупарі в окружних селах, то пригадували їм Тимків труд чи хто з них не повторить такого замовленого сховку.

## ЙОСАФАТ ДЗЬОБКО

Йосафат Дзьобко був збирачем фолкльору — української народної творчості, а часом і творцем її. Народився він 1877 року в селі Берест Грибівського повіту на Лемківщині. До Канади прибув 5 травня 1899 року. Спочатку працював на фермі коло Вірдену, потім на цегельні в Вінніпезі. Пізніше переїхав у Саскачеван і працював там коло Естевану в копальні. Після всього цього купив поблизу Вірдену ферму й оселився на ній. Було Дзьобкові тоді 22 роки. На цій фермі він збудував собі хатину, купив пару волів, сільськогосподарське знаряддя й почав господарювати.

З юнацьких років Дзьобко захоплювався мистецтвом. Самотужки вчився грати на скрипці й пригравав на ній, співаючи пісні. Це заохотило його збирати й зачувати пісні на пам'ять. З часом цих пісень назбиралося в нього досить багато. Видав він їх п.н. Чиє то полечко не зоране аж у 1956 році. Більшість цих пісень вийшли в світ в перекладі англійською мовою п.н. *My songs* у 1958 році. Обидві книжки видані в Вінніпезі.

### ЛІТЕРАТУРА

Йосафат Дзьобко. „Вступ”. Чиє то полечко не зоране. Вінніпег, 1956 р.

Л. Dziobko. “Acknowledgements”. *My songs*. Вінніпег, 1958.

О. Гай-Головко. „Йосафат Дзьобко”. Канадійський фермер, 13 лютого 1978 р.

## ЛЕМКІВСЬКІ ПІСНІ

(Фолкльор)

### ПАСВА ГАНДЗЯ ПАВИ...

Пасва Гандзя пави в тім зеленім гаю,  
Прийшли до ней триє красні хлопця:

„Ходь, Ганнису, з нами”.  
„Не піду я з вами, бо я пасу пави”.  
„Вижень пави гори поточеньком,  
А сама ходь з нами”.  
„Не піду я з вами, бо боюся мами,  
Буде мене моя мама бити,  
Як я піду з вами”.  
„Не бій ти ся мами,  
Пави пасуть сами,  
А ти ходи, ходи молоденька,  
Погуляєш з нами”.

### КОЖДОМУ ДОБРЕ ЛЕМ МІ ЗЛІ

Кождому добре лем мі злі,  
Бо кожний женатий лем я ні.  
Кождий ся виспит зо женом,  
А я сегенисько зо сином.

Кождий ся виспит в подушках,  
А я бідачисько на дошках.  
Кождий ся виспит в перинах,  
А я нещасний на снопах.

Кождому добре лем мі злі,  
Кождий має жінку лем я ні.  
Таки мі треба шукати,  
Мати свою жінку у хаті.

(**Чие то полечко не зоране.** Вінніпег, 1956 р.).

**ОПУБЛІКОВАНІ ЛІТЕРАТУРНІ ПРАЦІ  
ОЛЕКСИ ГАЙ-ГОЛОВКА**

**Сурмач.** Краків-Львів, 1942.

**Коханіяда.** Авгсбург, 1947.

**Поєдинок з дияволом.** Вінніпег, 1950.

**Одчайдушні.** Вінніпег, 1959.

**Поетичні твори.** Том перший, Торонто, 1970.

**Поетичні твори.** Том другий. Торонто, 1978.

**Смертельною дорогою.** Том перший. Вінніпег, 1979.



## З М І С Т

|                                | Стор. |
|--------------------------------|-------|
| Передмова                      | 7     |
| Українсько-канадський фолкльор | 11    |
| Іван Збура                     | 16    |
| Михайло Говда                  | 21    |
| Сава Чернецький                | 24    |
| Петро Зварич                   | 38    |
| Симон Паламарук                | 49    |
| Теодор Федик                   | 55    |
| Аполінарій Новак               | 64    |
| Дмитро Рараговський            | 73    |
| Степан Дорошук                 | 75    |
| Яків Майданик                  | 79    |
| Василь Кудрик .....            | 100   |
| Михайло Стечишин .....         | 114   |
| Дмитро Солянич .....           | 125   |
| Павло Крат                     | 137   |
| Семен Ковбель .....            | 143   |
| Пантелеймон Божик .....        | 165   |
| Іван Павчук .....              | 172   |
| Йосип Ваврик .....             | 176   |
| Филимон Леськів .....          | 180   |
| Йосафат Дзьобко .....          | 187   |



